Z KUŞAĞININ VERGİ AHLÂKI VE VERGİ BİLİNCİ:

ESKİŞEHİR İLİ ÖRNEĞİ

Mustafa TOPSAKAL

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2022

Z KUŞAĞININ VERGİ AHLÂKI VE VERGİ BİLİNCİ:
ESKİŞEHİR İLİ ÖRNEĞİ

Mustafa TOPSAKAL

T.C.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir, 2022

T.C.

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mustafa Topsakal tarafından hazırlanan Z Kuşağının Vergi Ahlâkı ve Vergi Bilinci: Eskişehir İli Örneği başlıklı bu çalışma …/…/…… tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, Jürimiz tarafından Maliye Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan …….

Prof. Dr. Erdal GÜMÜŞ

(Danışman)

Üye …….

Prof. Dr. Şebnem TOSUNOĞLU

Üye …….

Doç. Dr. Gamze ÖZ YALAMAN

ONAY

…/…/2022

Doç. Dr. Oytun MEÇİK

Enstitü Müdürü

..../..../2022

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik, ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlâki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Mustafa TOPSAKAL

ÖZET

Z KUŞAĞININ VERGİ AHLÂKI VE VERGİ BİLİNCİ: ESKİŞEHİR İLİ ÖRNEĞİ

TOPSAKAL, Mustafa

Yüksek Lisans – 2022

Maliye Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Erdal GÜMÜŞ

Bu araştırmada kuşaklar halinde gruplandırılan bireylerin, vergi ahlâkı ve vergi bilinci kavramlarına ilişkin tutum ve düşünceleri arasındaki farklılıkların ortaya konulması amaçlanmıştır. Bununla birlikte bireylerin vergi kavramı açısından birbirleri hakkındaki düşüncelerin ve Z Kuşağının gelecekte vergiye karşı nasıl bir tutum içerisinde olacağının tespiti araştırmanın diğer amaçlarını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın evrenini, Eskişehir ili sınırları içerisinde ikamet eden 15-55 yaş aralığındaki 532.540 birey oluşturmaktadır. Araştırmada bireylerin düşüncelerini tespit etmek amaçlı kullanılan anket yöntemi sonucu elde edilen veriler Kruskall-Wallis Testi, Mann-Whitney U Testi ve çapraz tablolar kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmada vergi ödemenin kutsal bir görev olduğu, vergi ödemenin ahlâk ve etik ile ilişkili olduğu ve vergi ödemenin vicdani rahatlık yarattığına yönelik düşüncelerde Z Kuşağının en düşük, X Kuşağının ise en yüksek ölçek ortalamasına sahip olduğu sonuçları elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen farklı bir bulgu ise dini inançlarına bağlı bireylerin vergiye daha iyi uyum gösterdiğine yönelik düşüncelerde, Z Kuşağı en düşük ölçek ortalamasına sahipken X Kuşağının en yüksek ölçek ortalamasına sahip olduğudur. Ayrıca araştırmada, katılımcıların vergilendirmenin adil olmadığını düşündüklerinde veya ekonomik sorunların yoğunlaştığı durumlarda vergi kaçırmanın normal bir davranış olarak görülebileceğini ifade ettikleri görülmektedir.

Araştırmada kuşakların birbirleri hakkındaki düşünceleri ve Z Kuşağının vergilendirmeye yönelik gelecekteki tutum ve davranışlarına yönelik elde sonuçlarda; X ve Y Kuşakları, Z Kuşağının vergi hakkında kendileri kadar bilgi sahibi olmadıklarını, 25 yaş üzerindeki bireylerin vergi uygulamalarına gereken önemi vermediklerini ve gençlerin yüksek vergi yükünden dolayı vergi mükellefi olmak istemediklerini düşünmektedirler. Araştırmada elde edilen bir diğer sonuç ise 15-17 yaş aralığındaki katılımcıların vergi bilinçlerinin yeterli düzeyde olmadığıdır. Bununla birlikte 15-24 yaş aralığındaki katılımcıların %60'ının gelecekte vergisini tam olarak ödemeyi düşündükleri ve gelecekte vergi kaçırma düşüncesine sahip olmadıkları sonuçları elde edilmiştir. Katılımcıların bir kısmının olumlu bir düşünce yapısına sahip olmasıyla birlikte 15-24 yaş aralığındaki katılımcıların %30'unun vergiye yönelik olumsuz bir tutum içerisinde olabileceklerini belirttikleri de görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Vergi Ahlâkı, Vergi Bilinci, Kuşaklar, Z Kuşağı, Kruskall-Wallis Testi, Mann-Whitney U Testi.

ABSTRACT

TAX MORALE AND TAX AWARENESS OF GENERATION Z: THE CASE OF ESKİŞEHİR PROVINCE

TOPSAKAL, Mustafa

Master Degree – 2022

Department of Public Finance

Advisor: Prof. Dr. Erdal GÜMÜŞ

In this research, it is aimed to reveal the differences between the attitudes and thoughts of individuals grouped in generations, regarding the concepts of tax morale and tax awareness. In addition, the other aims of the research are to determine the thoughts of individuals about each other in terms of the concept of tax and how Generation Z will have an attitude towards taxation in the future. In this direction, the population of the research consists of 532,540 individuals between the ages of 15-55 residing within the borders of Eskişehir province. The data obtained as a result of the survey method used in the research to determine the thoughts of the individuals were analyzed using the Kruskall-Wallis Test, the Mann-Whitney U Test and cross tables.

In the research, it was found that the Z Generation had the lowest and the X Generation had the highest scale average in the thoughts that paying taxes is a sacred duty, paying taxes is related to morality and ethics, and paying taxes creates a inner peace. A different finding obtained in the study is that while the Z Generation has the lowest scale average, the X Generation has the highest scale average in the thoughts that individuals who adhere to their religious beliefs are better able to comply with taxation. In addition, it is seen in the research that the participants stated that tax evasion can be seen as a normal behavior when they think that taxation is not fair or when economic problems intensify.

In the research, in the results obtained about the thoughts of the generations about each other and the future attitudes and behaviors of Generation Z towards taxation; Generations X and Y think that Generation Z does not know as much about tax as they do, individuals over the age of 25 do not give due importance to tax practices, and young people do not want to be taxpayers because of their high tax burden. Another result obtained in the research is that the tax awareness of the participants in the 15-17 age group is not at a sufficient level. In addition, 60% of the participants between the ages of 15-24 thought to pay their taxes in full in the future and did not have the idea of tax evasion in the future. While some of the participants have a positive mindset, it is also seen that 30% of the participants between the ages of 15-24 stated that they may have a negative attitude towards taxes.

Keywords: Tax Morale, Tax Awareness, Generations, Generation Z, Kruskall-Wallis Test, Mann-Whitney U Test.

İÇİNDEKİLER

ÖZET v

ABSTRACT vii

TABLOLAR LİSTESİ xiiv

GRAFİKLER LİSTESİ xix

EKLER LİSTESİ xx

KISALTMALAR LİSTESİ xxi

ÖNSÖZ xxii

GİRİŞ 1

1. BÖLÜM

VERGİLEME İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1. VERGİLEME İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR 3

1.1.1. Verginin Tanımı 3

1.1.2. Verginin Konusu 4

1.1.3. Verginin Nitelikleri 4

1.1.4. Vergi Teorisi 5

1.1.4.1. Faydalanma Teorisi (Rasyonalist Devlet Görüşü) 5

1.1.4.2. Ödeme Gücü Teorisi (Organik Toplumcu Devlet Görüşü) 7

1.1.5. Verginin Amaçları 7

1.1.5.1. Mali Amaçlar 8

1.1.5.2. Ekonomik Amaçlar 8

1.1.5.3. Sosyal Amaçlar 8

1.1.6. Vergileme İlkeleri 8

1.1.6.1. Eşitlik İlkesi 9
1.1.6.2. Kesinlik İlkesi 9
1.1.6.3. Uygunluk İlkesi 9
1.1.6.4. İktisadilik İlkesi 9
1.1.7. Vergi Yükü 9
1.2. VERGİ PSİKOLOJİSİ VE DAVRANIŞSAL KAMU MALİYESİ 10
1.2.1. Vergi Ahlâkı 10
1.2.2. Vergi Bilinci 11
1.2.3. Vergi Algısı 11
1.2.4. Vergi Uyumu 11
1.2.4.1. Ekonomik Caydırıcılık Yaklaşımı 12
1.2.4.2. Mali ve Sosyal Psikolojik Yaklaşımı 13

2. BÖLÜM

VERGİ AHLÂKININ OLUŞUMUNDA VE GELİŞİMİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

2.1. DEMOGRAFİK FAKTÖRLER 14
2.1.1. Yaş 14
2.1.2. Cinsiyet 15
2.1.3. Eğitim Düzeyi 16
2.1.4. Medeni Durum 17
2.1.5. Mesleki Durum 18
2.2. EKONOMİK VE HUKUKİ FAKTÖRLER 20
2.2.1. Gelir Düzeyi 20
2.2.2. Vergi Yükü ve Vergi Adaleti 20

2.2.3. Kayıt Dışı Ekonomi 21
2.2.4. Vergi Oranları ve Vergi Sisteminin Yapısı 22
2.2.5. Vergi Afları 23
2.2.6. Denetimler ve Yasal Yaptırımlar 23
2.3. SOSYAL-KÜLTÜREL FAKTÖRLER 24
2.3.1. Hükümete Karşı Duyulan Güven, Ulusal Gurur ve Vatandaşlık Bilinci 24
2.3.2. Dini İnanç 25
2.4. ÇEVRESEL FAKTÖRLER 26
2.4.1. Vergi İdaresi 27
2.4.2. Serbest Muhasebeci Mali Müşavir 27
2.4.3. Diğer Vatandaşların Tutum ve Davranışları 28
2.4.4. Sosyal Medya 29

3. BÖLÜM

KUŞAK KAVRAMI VE KUŞAKLAR TEORİSİ

3.1. KUŞAK KAVRAMI VE KUŞAKLAR TEORİSİ 31
3.2.1. Peygamberler-İdealist (Prophets-Idealist) Arketipi – Birinci Kuşak 32
3.2.2. Göçebeler-Reaktif (Nomads-Reactive) Arketipi- İkinci Kuşak 33
3.2.3. Kahramanlar-Sivil (Heroes-Civil) Arketipi- Üçünü Kuşak 33
3.2.4. Sanatçılar (Artists) Arketipi- Dördüncü Kuşak 33
3.3. KUŞAKLARIN SINIFLANDIRILMASI VE GENEL KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ 38
3.3.1. 1925-1945 Sessiz Kuşak-Gelenekseller (Silent Generation-Traditionalists) 41
3.3.2. 1946-1964 Bebek Patlaması Kuşağı (Baby Boomers) 42
3.3.3. 1965-1980 X Kuşağı (X Generation) 42

3.3.4. 1981-1996 Y Kuşağı (Y Generation) 43
3.3.5. 1997-2012 Z Kuşağı (Z Generation) 44

4. BÖLÜM

Z KUŞAĞININ VERGİ AHLÂKI VE VERGİ BİLİNCİ: ESKİŞEHİR İLİ ÖRNEĞİ

4.1. ARAŞTIRMA PLANI 47
4.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi 47
4.1.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları 49
4.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 49
4.2.1. Evren ve Örneklemin Belirlenmesi 49
4.2.2. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi 51
4.2.3. Anket Formu 51
4.3. VERİLERİN ANALİZİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER 51
4.3.1. Parametrik Analiz Teknikleri 52
4.3.2. Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri 52
4.3.3. Güvenilirlik Analizi 53
4.3.4. Faktör Analizi 53
4.3.4.1. Faktör Analizi Türleri 53
4.3.4.2. Faktörlerde Eksen Döndürme 54
4.3.4.3. Bartlett Küresellik Testi ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) 54
4.3.5. Normallik Testi 58
4.3.6. Araştırmada Kullanılan Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri 61
4.4. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK DAĞILIMI 61

4.5. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ DOĞRULTUSUNDA ÖNERMELERE VERDİKLERİ YANITLARIN ANALİZİ 63
4.5.1. Faktör 1 63
4.5.2. Faktör 2 76
4.5.3. Faktör 3 86
4.5.4. Faktör 4 91
4.5.5. Faktör 5 96
4.5.6. Faktör 6 99
4.5.7. Faktör 7 106
4.5.8. 15-17 Yaş Aralığındaki Bireylerin Cevapları 110
4.5.9. Kuşakların Görüş ve Tutumlarına İlişkin Önermeler 111
4.5.9.1. Z Kuşağının Gelecekteki Vergi Tutumu 111
4.5.9.2. X ve Y Kuşaklarının Görüşleri 113
SONUÇ……...115
KAYNAKÇA…….122

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Strauss ve Howe' un Kuşakları Yıllarına ve Arketiplerine Göre Sınıflandırması 34

Tablo 2: Uluslararası Literatürde Kuşakların Yıllara Göre Sınıflandırılması.....40

Tablo 3: Ulusal Literatürde Kuşakların Yıllara Göre Sınıflandırılması.....41

Tablo 4: Kuşakların Karakteristik Özellikleri.....45

Tablo 5: Türkiye'nin Yıllara Göre Vergi Gelirleri ve Payları 2018-2020 48

Tablo 6: Örneklem Büyüklükleri Hesaplamaları 50

Tablo 7: Güvenilirlik Analizi Cronbach's Alpha Katsayısı.....53

Tablo 8: Kaiser-Meyer-Olkin ve Barlett Küresellik Testi 55

Tablo 9: Temel Faktör Analizi.....56

Tablo 10: Direct Oblimin Eksen Döndürme Sonucu Faktör Dağılımı 57

Tablo 11: Faktörlerin Normallik Dağılım Testleri.....59

Tablo 12: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Frekans Dağılımı.....61

Tablo 13: Katılımcıların Faktör 1 Dahilinde Olan Önermelere Verdikleri Yanıtların Dağılımı 64

Tablo 14: Demografik Değişkenler ve Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri 64

Tablo 15: Katılımcıların 1 numaralı "Vergi vermenin her vatandaş için kutsal bir görev olduğunu düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı 66

Tablo 16: Katılımcıların 2 numaralı "Vergisini ödemeyen bir vatandaşın ahlâki değerler açısından zayıf olduğunu düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı.....68

Tablo 17: Katılımcıların 3 numaralı "Vergisini tam olarak ödeyen bir vatandaşın vicdanen rahat edeceğini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı 70

Tablo 18: Katılımcıların 4 numaralı "Vergi ödemenin etik değerlerle doğrudan ilgili olduğunu düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı 71

Tablo 19: Katılımcıların 6 numaralı "Kamu hizmetlerinin karşılanması için vergilerin gerekli olduğunu düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı 72

Tablo 20: Katılımcıların 9 numaralı "Vergi sorumluluğunu yerine getirmeyen bireylerin varlığının diğer bireylerin vergisel yükümlülüklerini de olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı... 74

Tablo 21: Katılımcıların Faktör 2 Dahilinde Olan Önermelere Verdikleri Yanıtların Yüzdelik Dağılım 76

Tablo 22: Demografik Değişkenler ve Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri 77

Tablo 23: Katılımcıların 8 numaralı "Dini inançları kuvvetli bireylerin vergiye daha iyi uyum sağladıklarını düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı 78

Tablo 24: Katılımcıların 13 numaralı "Hükümetlerin politikalarını benimseyen vergi mükelleflerinin vergisel sorumluluklarını tam olarak yerine getirdiklerini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı 80

Tablo 25: Katılımcıların 14 numaralı "Ülkemiz vergi sisteminin kolay ve anlaşılabilir bir yapıda olduğunu düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı 81

Tablo 26: Katılımcıların 15 numaralı "Ülkemiz vergi sisteminin, vergi adaletini sağlandığını düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı 82

Tablo 27: Katılımcıların 16 numaralı "Ülkemizdeki eğitim sisteminin vergi farkındalığına yeterince yer verdiğini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı 83

Tablo 28: Katılımcıların 17 numaralı "Vatandaşların ihtiyaç duyduğu bilgileri vergi idaresinin yeterli düzeyde sağladığını düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı.....85

Tablo 29: Katılımcıların Faktör 3 Dahilinde Olan Önermelere Verdikleri Yanıtların Yüzdelik Dağılım.....877

Tablo 30: Demografik Değişkenler ve Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri 87

Tablo 31: Katılımcıların 18 numaralı "Vergi konusuna eğitim müfredatlarında daha fazla yer verilmesi ile vatandaşların vergi bilincinin arttırılabileceğini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı.....88

Tablo 32: Katılımcıların 19 numaralı "Eğitim düzeyi yükseldikçe vergiye olan gönüllü uyumun da artacağını düşünüyorum*"* ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı.....89

Tablo 33: Katılımcıların 20 numaralı "Sosyal medyanın vergi bilincini arttırmada önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı.....90

Tablo 34: Katılımcıların 25 numaralı "Vergi ile ilgili gelişmelerin daha çok sosyal medyadan takip edildiğini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı.....911

Tablo 35: Katılımcıların Faktör 4 Dahilinde Olan Önermelere Verdikleri Yanıtların Yüzdelik Dağılım.....92

Tablo 36: Demografik Değişkenler ve Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri 93

Tablo 37: Katılımcıların 5 numaralı "Vergi sistemindeki adalet algısı azaldıkça vergi kaçırma davranışına hak verilebileceğini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı.....94

Tablo 38: Katılımcıların 7 numaralı "Kamu hizmetlerinden yararlanma düzeyi yükseldikçe daha fazla vergi ödenmesi gerektiğini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı 95

Tablo 39: Katılımcıların 22 numaralı "Ekonomik sorunların yoğunlaştığı dönemlerde vergi kaçırmanın normal bir davranış olduğunu düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı 96

Tablo 40: Katılımcıların Faktör 5 Dahilinde Olan Önermelere Verdikleri Yanıtların Yüzdelik Dağılım.....97

Tablo 41: Demografik Değişkenler ve Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri 97

Tablo 42: Katılımcıların 11 numaralı "Bireylerin siyasal görüşlerinin, vergi sorumluluklarının yerine getirilmesinde önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı 98

Tablo 43: Katılımcıların Faktör 6 Dahilinde Olan Önermelere Verdikleri Yanıtların Yüzdelik Dağılım.....99

Tablo 44: Demografik Değişkenler ve Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri 100

Tablo 45: Katılımcıların 10 numaralı "Vergi cezalarının uygulanabilirliği azaldıkça vergi kaçırma davranışında da artış olacağını düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı.....101

Tablo 46: Katılımcıların 12 numaralı "Hükümetlerin uyguladıkları politikalar değiştikçe vatandaşların, vergi ödeme davranışlarını değiştireceklerini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı.....103

Tablo 47: Katılımcıların 23 numaralı "Satıcıların vergi kaçırmasına engel olmak için alışveriş sırasında fiş/fatura alınması gerektiğini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı 104

Tablo 48: Katılımcıların 24 numaralı "Vergi yükümlülüklerinin zamanında yerine getirilmemesinin gelecekte daha yüksek vergi yükü olarak karşımıza çıkacağını düşünüyorum*"* ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı 105

Tablo 49: Katılımcıların Faktör 7 Dahilinde Olan Önermelere Verdikleri Yanıtların Yüzdelik Dağılım.....107

Tablo 50: Demografik Değişkenler ve Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri 107

Tablo 51: Katılımcıların 21 numaralı "İnsanların vergi uygulamalarına gereken önemi vermediklerini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı 108

Tablo 52: Z Kuşağının 26, 27 ve 28 Numaralı Önermelere Verdikleri Yanıtların Dağılımı 112

Tablo 53: Y ve X Kuşağının 26, 27 ve 28. Numaralı Önermelere Verdikleri Yanıtların Dağılımı 113

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Faktör 1'e İlişkin Verilerin Dağılım Histogramı 60

EKLER LİSTESİ

EK-1……...……...…….138

EK-2…….…….…….146

EK-3…….....…..147

EK-4……...151

EK-5……...155

KISALTMALAR LİSTESİ

AFA	**:** Açıklayıcı Faktör Analizi
DFA	**:** Doğrulayıcı Faktör Analizi
GSMH	**:** Gayrisafi Milli Hasıla
KDV	**:** Katma Değer Vergisi
KMO	**:** Kaiser-Meyer-Olkin
ÖTV	**:** Özel Tüketim Vergisi
SPSS	**:** Statistical Package for the Social Sciences
T. C.	**:** Türkiye Cumhuriyeti
TÜİK	**:** Türkiye İstatistik Kurumu
U. S.	**:** United States
v.	**:** Version
WVS	**:** World Value Surveys

ÖNSÖZ

Bu çalışma, ülkemizin çağdaşlaşmasında ve gelişiminde önemli yeri olan her Türk genci gibi benim, her türlü olumsuzluğa rağmen umudumu yitirmememin, sabretmemin, inanmamın ve sıkı çalışmamın bir sonucudur.

Bu sürecin her anında beni destekleyen, karanlık yollarımı ışık tutan, umutsuzluğa kapılsam dahi beni motive eden, bilgi ve birikimlerini hiçbir zaman esirgemeyen ve akademik yolda ilerlememe olanak sağlayan değerli hocam Prof. Dr. Erdal Gümüş'e teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Ayrıca Türk gençliğinin geleceğine ışık tutan Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Maliye Anabilim Dalı öğretim üyelerine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamın tamamlanması konusunda maddi ve manevi olarak yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarıma ve bana ağabeylik eden SMMM M. Orçun Diyarbakırlı'ya ve Mehmet Aşık'a teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her anında beni maddi ve manevi olarak destekleyen, büyüten, beni olduğum gibi kabul eden sevgili anneme, babama ve ablama sonsuz sevgi ve şükranlarımı sunarım.

GİRİŞ

Vergiler, kamu harcamalarını finanse etmek amacıyla birlikte zaman içerisinde farklılaşan ihtiyaçlar doğrultusunda ekonomik ve sosyal amaçlarıyla da kullanılmaktadır. Bu doğrultuda, vatandaşlar kimi zaman sadece kamu harcamalarının finanse edilmesi amacıyla, kimi zaman ise farklı amaçlarla uygulamaya konulan vergilere yönelik çeşitli algı ve tutumlar içerisinde olmaktadırlar. Bazı vatandaşlar, vergi dolayısıyla onların gelirlerinde azalmaya neden olduğunu ya da ödenen vergilerin verimsiz bir şekilde değerlendirildiğini düşünebilmekteyken, diğer bazı vatandaşlar ise vergiyi devletin gelişimi açısından önem arz eden, zaruri olan, kamunun yönetimindeki toplumun ihtiyaçlarını karşılamak üzere alınan olumlu bir araç olarak görebilmektedirler. Bu noktada karşımıza çıkan vergi ahlâkı kavramı bireylerin vergi ödedikleri sırada içerisinde bulundukları tutum ve davranışları ifade etmektedir. Bu araştırmada, bireylerin vergi ahlâklarının oluşumunda ve gelişiminde etkili olan faktörlerden yaş faktörü, kuşaklar teorisi aracılığıyla farklı bir açıdan değerlendirilmektedir.

Kuşaklar teorisi çeşitli etkenler doğrultusunda benzer karakteristik özelliklere sahip olan bireylerin, belirli yaş gruplarına ayrılması olarak tanımlanmaktadır. Literatürde yapılan araştırmalara bakıldığında, günümüzde vergi ile iç içe olan beş farklı kuşağın tanımlandığı görülmektedir. Bunlar 1925-1945 yılları arasında doğan Sessiz Kuşak, 1946-1964 yılları arasında doğan Bebek Patlaması Kuşağı, 1965-1980 yılları arasında doğan X Kuşağı, 1981-1996 yılları arasında doğan Y Kuşağı ve 1997-2012 yılları arasında doğan Z Kuşağıdır.

Bireyleri karakteristik özellikleri doğrultusunda belirli gruplar halinde sınıflandırmanın, bireylerin istek ve düşüncelerini tespit etmek açısından daha iyi inceleme fırsatını doğuracağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda bireyleri X, Y ve Z Kuşakları olmak üzere vergi ahlâkı ve vergi bilinci kavramları altında incelemenin literatüre hem yeni bir bakış açısı getireceği hem de vergi ahlâkının ve vergi bilincinin gelişiminin sağlanması için gerekli olan uygulamalarda, farklı kuşaklarda, nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine ilişkin katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmada X, Y ve Z Kuşaklarının vergi ahlâkı ve vergi bilinci kavramlarına ilişkin düşünce farklılıklarının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bununla birlikte Z

Kuşağının vergi bilinci düzeyi hakkında ve Z Kuşağını diğer kuşaklardan ayıran düşünce yapısı hakkında bilgi sahibi olunacaktır.

Tez araştırması dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde vergi ile ilgili temel kavramlara yer verilerek, verginin tanımı, hangi temellere dayandığı, amaçlarının neler olduğu ve hangi ilkelere sahip olması gerektiğine ilişkin teorik tanımlamalar yapılmaktadır. Bununla birlikte vergi ahlâkı, vergi bilinci, vergi algısı ve vergi uyumu kavramlarına da teorik çerçeve içerisinde yer verilmektedir.

İkinci bölümde vergi ahlâkı kavramının oluşumunda ve gelişiminde muhtemel etkili olan demografik, ekonomik ve hukuki, sosyal-kültürel ve çevresel faktörlere ilişkin kavramsal çerçeve belirtilmektedir ve vergi ahlâkı alanında yapılan araştırmaların literatür taraması yapılmaktadır.

Üçüncü bölümde kuşak kavramına, kuşakların sınıflandırılmasına ve kuşakların karakteristik özelliklerine ilişkin tanımlamalar sunulmuştur.

Araştırmanın dördüncü bölümünde ise Eskişehir ili sınırları içerisinde ikamet eden 15-55 yaş aralığındaki bireyleri konu alan ampirik alan araştırması ve bu araştırmada kullanılan verilerin çeşitli istatistiksel analiz yöntemleri kullanılarak elde edilen sonuçlarına yer verilmiştir.

Sonuç bölümünde vergi ahlâkı ve vergi bilinci kavramına ilişkin kuşaklar arası farklılıklar tespit edilerek, Z Kuşağının diğer kuşaklar ile olan farklılıklarına ve kuşakların vergi ahlâkını ve vergi bilincini etkileyen nedenler hakkındaki düşüncelerine yer verilecektir.

1. BÖLÜM

VERGİLEME İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1. VERGİLEME İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1.1. Verginin Tanımı

Bireylerin toplu halde yaşamalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan devlet kurumu toplumdaki düzenin ve huzurun sağlanması için bireyler tarafından oluşturulan siyasi bir varlıktır. Her devletin yükümlülükleri ve sorumlulukları arasında bulunan toplumun kolektif ihtiyaçlarının kamusal mal ve hizmetler aracılığıyla karşılanması bir gelir aracılığıyla gerçekleşmektedir. İhtiyaç duyulan bu gelir, para basmak (emisyon), borçlanmak, iktisadi bir faaliyette bulunmak veya vergileme yoluna başvurularak sağlanabilmektedir.

Ülkemizde vergi kavramının, 1924 Anayasası'nın 84. maddesinde "Devletin genel giderleri için halkın pay vermesi" ve 1982 Anayasası'nın 73. maddesinde "Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür" olmak üzere dolaylı bir tanıma sahip olduğu görülmektedir. Bu maddeler doğrultusunda verginin, vatandaşların kamu harcamalarına ilişkin giderleri karşılamak için verdiği veya devletin vatandaşların ödeme güçlerine göre aldığı bir ödeme olduğu görülmektedir.

Türk mevzuatında dolaylı bir anlatımla aktarılan vergi kavramı Alman Vergi Usul Kanunu'nda "Herhangi bir hizmet karşılığı olmayan ve bir kamu tüzel kişisi tarafından gelir sağlamak üzere, kanunun vergiyi bağladığı olay ile ilişki halinde bulunan herkesten bir defalık veya sürekli olarak alınan para ödemeleri" şeklinde açıklanmaktadır (Turhan, 2020, 25).

Ülkemizde vergi kavramının daha iyi anlaşılabilmesi açısından araştırmacılar tarafından yapılan tanımlamalara bakıldığında: Dikmen (1973) vergiyi, "Devlet ya da devredilmiş vergilendirme yetkisine sahip diğer kamu hükmi şahıslarınca, fert ya da kurumlardan, hukuki zorunluluk altında, belirli kurallara göre ve karşılıksız olarak alınan para tutarları" şeklinde tanımlamaktadır. Nadaroğlu (1976) ise "Devlet ya da devlet tarafından verilmiş yetkiye dayanarak diğer bazı kamu tüzel kişilerince bireylerden, tüzel kişilerden hatta tüzel kişiliğe sahip olmayan bazı kurumlardan cebren alınan ve mukabilinde doğrudan bir karşılık vaat edilmeyen, başka bir söyleyişle özel karşılığı

bulunmayan iktisadi değer" şeklinde açıklamaktadır. Bu iki tanım doğrultusunda verginin, devletin vereceği yetki ve izinler doğrultusunda çeşitli kamu organları aracılığıyla da alınabileceği, zorunlu bir ödeme olduğu ve herhangi bir karşılığının bulunma zorunluğunun olmadığı görülmektedir.

1.1.2. Verginin Konusu

Her vergi uygulaması bir olaya veya bir nedene dayandırılarak yürürlüğe konulmaktadır. Buradaki olay veya neden verginin uygulanacağı yani üzerinden vergi alınacak şeyi, konusunu oluşturmaktadır. Lucien Mehl verginin konusunu "Üzerine vergi konulan ve bu sebeple doğrudan ya da dolaylı bir şekilde verginin kaynağı olan iktisadi unsur" olarak tanımlamaktadır (Nadaroğlu, 2000: 33).

Verginin hangi olaylar doğrultusunda uygulanacağı, bir diğer ifadeyle, konusunun ne olacağı kanun koyucu tarafından mali, ekonomik, sosyal ve siyasi koşullar göz önünde bulundurularak seçilir (Kırbaş, 2004: 97-98). Kanun koyucu tarafından seçilen ve vergiye tabi tutulacak ekonomik unsur yine kanun koyucu tarafından hazırlanan vergi kanunlarının birinci maddesinde açıklanır. İlgili birinci madde vergi uygulamasının hangi maddeye, olaya veya bir iş ya da bir eyleme uygulanacağına ilişkin açıklamalar içermektedir. Bu noktadan hareketle genellikle verginin konusunun, vergi kanunlarının isimleriyle de eşleştiği görülmektedir (Kaynar, 2010: 6).

1.1.3. Verginin Nitelikleri

Her devlet vatandaşlarına sunduğu kamusal mal ve hizmetlerini finanse edebilmek amacıyla egemenlik gücüne dayanarak vergileri salmaktadır. Her devlet vergiyi egemenlik gücüne dayanarak almasına rağmen vergilerin taşıması gereken belli başlı nitelikler de bulunmaktadır. Gaston Jeze her verginin taşıması gereken altı özelliği şu şekilde açıklamaktadır (Nadaroğlu, 2000: 215):

Vergi parasal bir yükümlülüktür. Verginin bu özelliği sadece para gibi iktisadi değerlerle ödenebileceğini ifade etmektedir.

Verginin bir karşılığı olma zorunluluğu yoktur. Bu özelliği ile vergi, resim ve harç gibi diğer kamu gelirlerinden ayrılmaktadır. Çünkü bireyler resim, harç ve diğer kamu gelirlerine yaptıkları ödemeler karşılığında bir kamu hizmeti almaktadırlar. Vergi ödemelerinin ise bir kamu hizmeti karşılığı olma zorunluluğu yoktur.

Vergi zorunlu bir ödemedir ve hukuki bir cebre dayanmaktadır. Bu niteliği ile verginin her vatandaş tarafından ödenmesi gerektiği, ödenmemesi durumunda vatandaşların hukuki yaptırımlara tabi tutulacağı belirtilmektedir.

Vergi önceden saptanmış belirli kurallara göre alınır. Bu nitelik ile verginin alınmasında devleti yönetenlerin keyfiliğinin söz konusu olmayacağı, her verginin kanuni bir dayanağının, bir nedenin olacağı ifade edilmektedir.

Verginin amacı kamu yararı için yapılan harcamaları karşılamaktır. Bu nitelik ile verginin belirlenen amaçları dışında yani kamu hizmeti haricinde alınamaması ifade edilmektedir.

Vergi devlet sınırları içerisinde faaliyet gösteren herkesi kapsamaktadır.

Jeze'nin yaptığı bu açıklamalara ek olarak her vergide olması gereken diğer bir nitelik ise (Erdem vd., 2007: 79-81):

Vergi, devlet ya da devletçe yetkilendirilmiş kuruluşlar tarafından alınmaktadır. Bu nitelik ile vergileme yetkisinin gerçek sahibinin devlet olması ile devletin gerekli düzenlemeler yaparak devlete bağlı diğer kurumlara da bu yetkiyi devredebilmesi durumu ifade edilmektedir.

1.1.4. Vergi Teorisi

18. Yüzyıldan itibaren vergi almanın haklı ve makul olup olmadığı, verginin bir karşılığının bulunup bulunmadığı gibi noktalarda yoğunlaşan tartışmalar sonucunda vergi almanın haklı ve makul nedenleri farklı görüşler ile açıklanabilmektedir (Nadaroğlu, 1976: 245). Geçmişte ve günümüzde yapılan çalışmalar doğrultusunda ortaya atılan vergi teorileri: Faydalanma Teorisi (Rasyonalist Bireyci Devlet Görüşü) ve Ödeme Gücü Teorisidir (Organik Toplumcu Devlet Görüşü).

1.1.4.1. Faydalanma Teorisi (Rasyonalist Devlet Görüşü)

Doğal hukuk anlayışına göre devlet kavramı bireylerin ortak amaçlarını gerçekleştirebilmek amacıyla kurdukları bir çıkarlar birliğidir. Faydalanma Teorisi Althusis, Grotius, Hobbes ve Pufendorf gibi düşünürler tarafından ileri sürülmüştür. J.J. Rousseau'nun Sosyal Sözleşme (Contrat Social) teorisine de dayanarak vergi, bir çeşit

tekel fiyatı yani devletin sağladığı hizmetin bir bedeli olarak açıklanmaktadır (Turhan, 2020: 13-16).

Faydalanma Teorisi vergiyi üç farklı şekilde açıklamaktadır. Bunlardan birincisi verginin bir hizmet bedeli olduğu, ikincisi verginin bir sigorta primi, bir güvenlik hizmetinin karşılığı olduğu ve üçüncüsü ise verginin toplumun genel giderlerine katılma payı olduğudur.

Verginin bir hizmet bedeli olarak kabul edilmesi gerektiğini savunanlar arasında Locke, Proudhon, Pufendorf, T. Hobbes, P. Leroy-Beaulie ve Von R. Wieser gibi yazarlar bulunmaktadır (Nadaroğlu, 1976: 246, Turhan, 1993: 14). Bu düşünceye göre, serbest piyasada nasıl ki bir mal veya hizmet karşılığı için bir bedel ödenmesi gerekiyorsa, devletin sağladığı kamusal mal ve hizmetlere de bireylerin edindiği fayda doğrultusunda vergi ödenmesi gerekmektedir (Erginay, 1976: 30). Von R. Wiser Faydalanma Teorisi doğrultusunda vergiyi kamu ihtiyaçlarının finanse edilmesi için ödenen bir fiyat olarak, P. Leroy-Beaulie ise vergiyi devletin gerçekleştirdiği hizmetlerin bir bedeli olarak açıklamaktadır (Nadaroğlu, 1976: 246). Bununla birlikte 1789 yılında Fransız Millet Meclisi'nin yaptığı vergi tanımının Faydalanma Teorisi ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Bu tanıma göre vergi "Vatandaşların müşterek borcu ve toplum tarafından kendilerine sağlanan faydaların fiyatı" şeklindedir (Schmölders, 1976: 41).

Faydalanma Teorisinin ikinci bir açıklaması olan sigorta primi izahına göre vergi, devletin vatandaşlarına sağladığı can ve mal güvenliği karşılığında aldığı bir sigorta primi şeklinde tanımlanmaktadır (Turhan, 2020: 17). Emile de Girardin tarafından yapılan başka bir tanıma göre vergi "Varlıklarını ve yaşantılarını her türlü riske karşı korumak isteyen bireylerin ödediği bir sigorta primi" olarak tanımlanmıştır (Nadaroğlu, 2000: 223).

Faydalanma Teorisinin üçüncü izahı ise Turhan tarafından şu şekilde açıklamaktadır "Toplum, bir üreticiler birliğine benzetilmekte ve vergi, mükellefler tarafından devletçe yapılan kamu hizmetlerinin sosyal üretime katılması karşılığında ödenen bir pay olarak kabul edilmektedir" (Turhan, 1993: 15). Thiers, ticari bir şirketin harcamalarına katılmak ile vergi arasında bir benzerlik olduğunu, bu nedenle vergiyi vatandaşlar tarafından genel harcamalara katılma payı olarak yorumlamaktadır. Thiers'e göre "Toplumda veya bir şirkette herkes az ya da çok bir hisse sahibidir ve bireyler sahibi

olduğu bu hisseler aracılığıyla da bir ödemede bulunmaktadırlar" (Nadaroğlu, 2000: 224). Bu görüş Duc de Broglie tarafından en açık ve anlaşılır şekilde Serbest Mübadele ve Vergi adlı kitapta tasvir edilmiştir. Broglie (Nadaroğlu, 1976: 249):

> Toplumu bir üreticiler birliği olarak görmektedir. Devleti de bu birliğin sosyal üretiminin genel harcamalarını karşılamakla yükümlü olan bir müteahhit olarak kabul etmektedir. Bu doğrultuda vergi, devlet tarafından karşılanan sosyal üretime ait genel harcamaların bireylerin kendilerine düşen pay oranında katılmalarından başka bir şey değildir.

1.1.4.2. Ödeme Gücü Teorisi (Organik Toplumcu Devlet Görüşü)

1700'ler Avrupa'sında feodal toplumların sona ermeye başlamasıyla birlikte vergiler ile kamu hizmetleri arasındaki ilişkinin sadece Faydalanma Teorisi ile açıklanamayacağı fark edilmiştir (Çelikkaya, 2017: 9). Bu doğrultuda Ödeme Gücü Teorisine göre devlet, bireylerin oluşturduğu toplumdan üstün bir varlık olup iktisadi ve sosyal hayatın her sahasında üstlenmiş olduğu görevleri ve gidermek zorunda kaldığı ihtiyaçları en iyi şekilde gerçekleştirmeyi amaç edinmektedir. Bu amacın gerçekleşmesinde her vatandaşın, milli sınırlar içerisinde faaliyet gösteren yabancılarda dahil olmak üzere, mali gücüne göre kamu giderlerine katkıda bulunması ve vergilemenin de bireylerin ödeme güçleriyle orantılı olması gerekmektedir. Bu açıklamaya dayanarak verginin bir piyasa ekonomisi olayı gibi fayda veya değişim ile değil prensip itibarıyla devletin egemenliğinin de bir sonucu olduğudur. Buna ek olarak devlet, bireylere herhangi bir karşılık isteme hakkını vermeksizin toplumun kolektif nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bireylere mali yükümlülükler getirme yetkisine de sahiptir (Turhan, 1993: 18).

1.1.5. Verginin Amaçları

Bireylerden vergi toplanmasının öncelikli amacı mali nitelikte olsa dahi, her devlet bu amacın yanında vergileri, bazı mal veya hizmeti teşvik etmek ya da kullanımını azaltmak, piyasa ekonomisinin gidişatına yön vermek ve toplumdaki herhangi bir gelir eşitsizliğini azaltmak gibi çeşitli amaçlar doğrultusunda da uygulamaya koyabilmektedir. Bu doğrultuda vergiler mali, ekonomik ve sosyal amaçlar olmak üzere belirli hedefler doğrultusunda sınıflandırılabilmektedir.

1.1.5.1. Mali Amaçlar

Literatürde fiskal amaç olarak da adlandırılan mali amaç Turhan tarafından "Bir vergi sisteminin en önemli işlevlerinden biri, kamu giderlerinin finansmanı için gerekli olan gelirleri temin etmektir" şeklinde ifade edilmektedir (Turhan, 32: 1993). Bu bağlamda mali amaç devletin topluma sunacağı kamusal mal ve hizmetler için ihtiyaç duyduğu geliri direkt olarak vergiler aracılığıyla sağlaması durumudur. Bir diğer ifadeyle devlet hazinesinin gelir ihtiyacını karşılamaktır.

1.1.5.2. Ekonomik Amaçlar

Vergiler, bazı malların ve hizmetlerin üretiminin arttırılması, geliştirilmesi veya üretiminin azaltılması ya da sınırlandırılması gibi çeşitli ekonomik amaçlar kapsamında da kullanılmaktadır. Ekonomik amaçlar kapsamında çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Bunlar; vergi indirimleri, vergi istisnaları ve muafiyetleri ya da ekstra vergiler ve ağırlaştırılmış vergi oranları gibi çeşitli uygulamalardır (Edizdoğan vd., 2011: 151).

1.1.5.3. Sosyal Amaçlar

Sosyal devlet anlayışının bir gereği olarak her devlet, gelirin varlıklı bireyler ile varlıksız bireyler arasındaki dağılımının daha adil olması için gerekli ortamı sağlamalıdır (Kaynar, 2010: 9). Bu noktada dolaylı vergilerin oranlarının azaltılması özellikle zorunlu ihtiyaçlar üzerindeki vergilerin kaldırılması, verginin hesaplanmasında ödeme gücünün göz önünde bulundurulması, sermaye gelirleri ile emek gelirlerinin birbirinden ayrı tutularak farklı vergi kanunlarına tabii olması ile gelirin adil bir şekilde dağılımının sağlandığı öne sürülmektedir (Edizdoğan vd., 2011: 152).

1.1.6. Vergileme İlkeleri

Vergileme ilkeleri vergiden beklenen ekonomik, sosyal ve siyasi fonksiyonların gerçekleştirilebilmesi için vergi bileşiminin oluşturulmasında, tekniğinde ve uygulanmasında dikkate alınması gereken, mali düşünce sistemleri içerisinde önerilmiş temel unsurlar ve kurallardır (Ertekin, 2006:6).

Birçok iktisatçı ve maliyeci tarafından vergilemenin ne gibi ilkelerinin olması gerektiği konusunda çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Vergileme ilkelerini bilimsel açıdan ilk inceleyen iktisatçının A. Smith olduğu ve 1776 yılında yazdığı "Ulusların Zenginliği" isimli kitabında vergilemenin dört temel ilkesini ortaya koyduğu belirtilmektedir (Turhan,

1993:190). A. Smith'e göre vergilemenin dört temel ilkesi bulunmaktadır. Bunlar; eşitlik ilkesi, kesinlik ilkesi, uygunluk ilkesi ve iktisadilik ilkesidir.

1.1.6.1. Eşitlik İlkesi

Adam Smith eşitlik ilkesini "Bir devletin tebaasının her biri, hükümetin devamına iktidarı oranında yani devletin himayesi altında elde ettiği gelirle orantılı olarak iştirak etmelidir" şeklinde açıklamaktadır (Nadaroğlu, 2000: 301). Bir diğer ifadeyle eşitlik ilkesi vergi yükünün dağılımı sırasında adaletli olmaktan daha çok bireyler arasında iktisadi açından bir eşitliğin sağlanmasını amaçlamaktadır (Turhan, 1993: 191).

1.1.6.2. Kesinlik İlkesi

Kesinlik veya belirlilik ilkesi her vatandaşın ödemek zorunda olduğu verginin keyfi olmamasıyla, bir diğer ifadeyle, verginin tutarı, türü, ödeme zamanı ve şekli bakımından kesin, açık ve belirli bir şekilde tanımlanması ile ilgilidir (Nadaroğlu, 1976: 314; Turhan, 1993: 191). Smith kesinlik ilkesinin eşitlik ilkesinden daha önemli olduğunu, kesinlik ilkesine uyulmamasının, büyük bir eşitsizlik durumundan bile daha kötü sonuçlara yol açabileceği ile ilgili olduğunu sürmektedir (Turhan, 2020, 217).

1.1.6.3. Uygunluk İlkesi

Uygunluk ilkesi, verginin mükellefler için en uygun zamanda ve şekilde alınmasını ifade etmektedir (Turhan, 1993: 96). Turhan (1993) bu ilkenin, vergi ahlâkının zayıf ve vergi zihniyetinin olumsuz olduğu ülkelerde yardımcı bir niteliği olduğunu ve mali psikoloji açısından da önemli bir yere sahip olduğunu belirtmektedir.

1.1.6.4. İktisadilik İlkesi

İktisadilik ilkesi literatürde iki şekilde açıklanmaktadır. Açıklamalardan birincisi vergileme sırasında tarh ve tahsil masraflarının mümkün olduğu kadar az olması, ikincisi ise verginin etkileri bakımından iktisadi faaliyete mümkün olduğu kadar az zarar vermesi şeklindedir (Turhan, 1993: 194).

1.1.7. Vergi Yükü

Nadaroğlu ödeyenin iktisadi gücünde, yani gelirinde bir azalmaya neden olduğundan dolayı, vergiyi bir yük olarak ifade etmektedir. Burada vergi ödeyen bireyin gelir kaybı nedeniyle hissettiği ağırlık duygusu, vergi tazyiki yani vergi yükü olarak adlandırılmaktadır ki buna sübjektif vergi yükü de denilmektedir (Nadaroğlu, 1976: 287).

Vergi yükü hesaplamaları birden fazla alt kategoride yapılabilmektedir. Bunlar; bireysel, gelir gruplarına göre, sektörel (mesleki), bölgesel, toplam, net ve gerçek vergi yükü hesaplamalarıdır (Nadaroğlu, 2000: 263; Sağbaş ve Saruç, 2010, 85-86).

- ***Bireysel vergi yükü:*** Bireylerin ödedikleri vergi dolayısıyla hissettikleri psikolojik ağırlığın ölçülebilmesi mümkün olmasa da ödenen vergi miktarı ile elde ettiği gelir arasındaki orantı bireysel vergi yükü ya da objektif vergi yükü kabul olarak edilmektedir.
- ***Gelir gruplarına göre, sektörel (mesleki) ve bölgesel vergi yükü:*** Belirli bir grup veya zümrenin toplam bireysel vergi yükünü ifade etmektedir.
- ***Toplam vergi yükü:*** Bir ülkedeki vergi gelirlerinin milli gelire olan oranını ifade etmektedir.
- ***Net vergi yükü:*** Bireylerin ödediği vergilerin gelirlerine oranlanması sırasında bireyin kamu hizmetlerinden elde ettiği fayda da hesaba katılarak elde edilmektedir.
- ***Gerçek vergi yükü:*** Net vergi yükünün hesaplanması sırasında bireyin yansıttığı veya bireye yansıtılan vergilerin de eklenmesi ile elde edilmektedir.

1.2. VERGİ PSİKOLOJİSİ VE DAVRANIŞSAL KAMU MALİYESİ

Davranışsal kamu maliyesi bireylerin tutum ve davranışlarını etkileyen sosyolojik ve psikolojik unsurları inceleyen bir araştırma alanıdır. Vergi psikolojisi ise davranışsal kamu maliyesine nazaran daha dar bir kapsama alanına sahiptir ve sadece bireylerin vergi uygulamalarına karşı algılarını, tutumlarını ve davranışlarını incelemektedir (Aktan, 2012: 1; Kitapçı, 2015: 33).

1.2.1. Vergi Ahlâkı

Ahlâk kelimesi Hazlitt tarafından, bir toplumda yazılı kanunlar dışında yazılı olmayan ve toplum düzeninin ana unsurunu oluşturan ve herkes tarafından benimsenen birtakım kurallar olarak tanımlanmaktadır (Hazlitt, 2006).

Vergi ahlâkı ise ahlâk kavramının farklı bir boyutudur. Schmölders vergi ahlâkı kavramı ile ilgili şu açıklamaları yapmaktadır; bireyin toplumun bir parçası olarak üstlendiği görevleri kanunlarda belirtilen zaman ve kurallar çerçevesinde ifa etmesi durumudur (Schmölders, 1976: 107). Song ve Yarbrough (1978) ise bireylerin vergisel ödevlerini yerine getirdikleri sırada devlet ile aralarındaki ilişkiyi belirleyen tutum ve davranışlar olarak tanımlamaktadırlar. Torgler (2007) vergi ahlâkını, bireyin vergi ödeme

konusundaki içsel bir motivasyonu olarak tanımlanmaktadır. Gange ve Deci, içsel motivasyon kavramını bireyin bir faaliyeti ya da bir işi yaptığı sırada aldığı haz olarak açıklamaktadır (Gange ve Deci, 2005: 331). Aktan, vergi ahlâkı kavramını Gange ve Deci'nin tanımı ve Torgler'in bahsettiği içsel motivasyon kavramı dahilinde bireye dışarıdan herhangi bir baskı veya zorlama olmaksızın, bireyin vergiyi gönüllü olarak ödemesi olarak ifade etmektedir (Aktan, 2012: 2).

1.2.2. Vergi Bilinci

Akdoğan (2007) vergi bilinci ile ilgili olarak kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesi bakımından verginin önemini bilen toplum bireylerinin, vergi ile ilgili ödevlerini yerine getirme isteklilikleri olarak açıklamaktadır. Bu doğrultuda vergi bilinci, bireyin vergi ödediği sırada; verginin amacının ne olduğunun, ödediği verginin hangi amaçlar doğrultusunda değerlendirildiğinin ve hangi şartlar altında ödediğinin farkında olması durumu olarak tanımlanabilmektedir.

1.2.3. Vergi Algısı

Türk Dil Kurumu algı kelimesini bir olay ya da bir nesnenin varlığı üzerinde duyu organları ve sezgileri yoluyla edinilen yalın bilinç durumu şeklinde tanımlamaktadır (Türk Dil Kurumu, 2021). Vergi algısı ise bireylerin vergiyi, duyu organları ve sezgileriyle anlamlandırması durumu şeklinde ifade edilebilmektedir. Sağlam (2013) vergi algısı kavramını bireylerin iç ve dış faktörler etkisiyle vergi kavramına ilişkin yargısı veya vergi olgusu ile ilgili zihninde oluşturduğu anlam veya fikir şeklinde tanımlamaktadır.

1.2.4. Vergi Uyumu

Vergi uyumu birçok yazar tarafından benzer fakat farklı açıklamalar içeren tanımlamalara sahiptir (Kitapçı, 2015). Birçok yazar vergi uyumunu, vergi kanunlarına uyum gösterilerek verginin ödenmesi şeklinde ifade etmektedir (Juan vd., 1994; Hofmann vd., 2008; Cullis vd.,, 2011; Alm, 2013; Bobek vd., 2013). Diğer tarafta ise daha geniş bir ifadeyle beyannamenin verildiği tarihte uygulanan vergi yasaları, yönetmelikler ve yargı kararlarına uygun olarak vergi yükümlülüğünün beyannamede tam olarak belirtilmesi ve beyannamenin tam ve zamanında ilgili yerlere verilmesi şeklinde tanımlamaktadır (Roth vd., 1989: 2).

Literatürde bireylerin vergiye olan uyumu iki yaklaşım doğrultusunda açıklanmaktadır. Bunlar, ekonomik caydırıcılık yaklaşımı ve mali ve sosyal psikolojik yaklaşımdır (Devos, 2014: 14).

1.2.4.1. Ekonomik Caydırıcılık Yaklaşımı

Literatürde Yeni Klasik Yaklaşım veya Rasyonel Tercihler Teorisi olarak bilinen bu yaklaşım bireyin hangi caydırıcı faktörler nedeniyle vergiye uyum gösterdiği konusuna yoğunlaşmaktadır (Devos, 2014: 15). Ekonomik caydırıcılık yaklaşımının temelleri Gary Becker'in (1968) Suç ve Ceza: Ekonomik Yaklaşım adlı eserine dayanmaktadır. Becker (1968) suç işleme davranışı altında yatan nedenleri ekonomi bilimi aracılığıyla açıklarken rasyonel bireylerin elde edecekleri faydayı ve işlenen suç karşılığında ödenecek cezayı yani maliyeti göz önünde bulundurduklarını belirtmektedir. Sonuç olarak Becker, suç eylemi doğrultusunda elde edilecek faydanın daha yüksek olmasının o eylemin gerçekleşeceği anlamına geldiğini ileri sürmektedir (Gümüş, 2019: 48). Becker'in bu eseri Allingham ve Sandmo (1972), Srinivasan (1973), Kolm (1973), Yitzhaki (1974), Graetz ve Wilde (1986), Jackson ve Milliron (1986) gibi birçok araştırmacıya vergi uyumu alanındaki araştırmalarında esin kaynağı olmuştur (Devos, 2014).

Allingham ve Sandmo (1972), vergi mükellefleri tarafından daha önceden bilindiği varsayılan ceza oranları ve yakalanma olasılığı doğrultusunda bir fayda maksimizasyon modeli oluşturmuşlardır (Allingham ve Sandmo, 1972). Bu modele göre fayda; bireyin yasal olarak vergilendirilmeyen gelirini, maliyet ise bireyin gelirinin vergilendirilmemesi için başvurduğu yollar nedeniyle yakalanması durumunda karşılaşacağı ceza miktarını ifade etmektedir (Kitapçı, 2015: 42). Bu doğrultuda bireylerin vergiden kaçarak elde ettiği gelirin, yakalanmaları durumunda ödeyecekleri cezalardan fazla olması, bireylerin yasa dışı faaliyetlere yönelmesi ile sonuçlanabilmektedir. Yitzhaki (1974) tarafından modele bireyin geliri ve vergi oranı değişkenleri eklenerek model daha gerçekçi bir duruma getirilmiştir fakat ampirik çalışmalar doğrultusunda araştırmacıların bireyin vergi kaçırma kararında etkili olan caydırıcı faktörlerin kesin sonuçlar vermediğini belirttikleri görülmektedir. Bu bağlamda araştırmacılar ekonomik caydırıcılık modelinin, vergiye uyum gösterme konusunun açıklanması sırasındaki eksikliğini mali ve sosyal psikolojik modellerle doldurmaya çalışmaktadırlar (Devos, 2014: 20).

1.2.4.2. Mali ve Sosyal Psikolojik Yaklaşımı

Mali ve sosyal psikolojik yaklaşım vergi yükümlülerinin yüksek bir vergi uyumu gösterebilmesi için ekonomik, psikolojik ve sosyolojik yaklaşımların birlikte ele alındığı bir yöntemin uygulanması gerektiğini ifade etmektedir (Sour, 2004: 49; Torgler, 2003: 3-4, Torgler, 2007: 64). Bu model bireyin davranışını anlamak ve tahmin etmek için vergi mükelleflerinin tutumlarını ve inançlarını bir bütün olarak incelemektedir (Devos, 2014: 21).

Mali ve sosyal psikolojik yaklaşım teorisinin gelişiminde Schmölders (1959), Strumpel (1969), Kinsey (1986), Spicer (1974), Vogel (1974), Song ve Yarbrough (1978) gibi birçok araştırmacının rolü olduğu görülmektedir. Araştırmacıların başlangıçta mükelleflerin vergi zihniyeti, katı vergi yasalarının etkisi, mükellef ve vergi idaresi ilişkileri gibi faktörleri inceledikleri görülmektedir (Devos, 2014). İlerleyen dönemlerde Spicer (1974) bireylerin ödedikleri vergi ve karşılığında aldıkları kamusal mal ve hizmetler arasındaki eşitlik ilişkisinden söz etmiştir. 1970'lerin sonlarına doğru ise Vogel (1974) ve Song ve Yarborugh (1978) tarafından yapılan iki çalışma ile etik değerlerin vergiye uyum gösterme konusunda önemli etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Devos, 2014: 22).

1980, 1990 ve 2000'li yıllarda sosyal psikolojik yaklaşım alanında yapılan araştırmalara bakıldığında araştırmacıların demografik değişkenlerin, mükellefin çevresinin, mükellefin vergi sistemine karşı tutumunun, vergi kaçırmanın mükellefe ne gibi faydalar sağlayacağının, vergi kaçıran bir bireyin toplum tarafından nasıl algılanacağının ve vergilemedeki adalet gibi birçok sosyal psikolojik faktörün mükellefin vergiye uyum göstermesi konusunda etkili olabileceğine yönelik sonuçlar elde ettikleri görülmektedir (Dovel, 2014).

2. BÖLÜM

VERGİ AHLÂKININ OLUŞUMUNDA VE GELİŞİMİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

Song ve Yarbrough (1978) vergi ahlâkını kısaca bireyin vergisini ödediği sırada içinde bulunduğu tutum ve davranışlar bütünü olarak tanımlamaktadırlar. Literatürde bireylerin vergi ahlâklarının oluşumunda ve gelişiminde etkili olan faktörler; demografik faktörler, ekonomik ve hukuki faktörler, sosyal-kültürel faktörler ve çevresel faktörler olmak üzere dört başlık altında sıralanmaktadır.

2.1. DEMOGRAFİK FAKTÖRLER

Demografik faktörler bireylerin vergi ahlâkları üzerinde farklı etkiler yaratan ve bireylerin kişisel özellikleri ile ilgili olan faktörlerdir. Bu faktörler bireyin yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi, medeni durumu ve mesleki durumu gibi değişkenler olarak sıralanmaktadır.

2.1.1. Yaş

Vergi ahlâkının oluşumda etkili olabilecek en önemli faktörlerden birisi olan yaş faktörü bireylerin gelişimleri sırasında yaşadıkları veya yaşamadıkları olayların süreç içerisinde kendilerinde oluşturduğu etkileri yani bir olgunlaşma sürecini, bir düşünce değişimini yansıtmaktadır. Bu araştırma açısından da önem arz eden yaş faktörü, benzer görüşlere sahip olan bireyleri kuşak kavramı aracılığıyla bir gruba tabi tutmaya, ilgili grubun yaşantılarını ve nesle dair özellikleriyle olan ilişkisini incelemeye yardımcı olmaktadır.

Tittle 1980 yılında yaptığı çalışmada yaşlı bireylerin devletin yaptırımlarına karşı daha duyarlı olduklarını, yaşlı bireylerin yıllar içinde kazandığı maddi mallar ve statüler nedeniyle vergi kaçırmanın maliyetini yüklenmeye teşebbüs etmeyeceklerini, bu nedenle yaşlı bireylerin vergiye uyum göstereceklerini öne sürmektedir (Aktaran: Torgler, 2003: 53).

Uluslararası literatüre bakıldığında bazı araştırmalarda yaş ile vergi ahlâkı arasında pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu bir diğer ifadeyle, yaşlanmanın vergi ahlâkı düzeyini de arttırdığı (Vogel, 1974; Schmölders, 1976; Feinstein, 1991; Torgler ve Murphy, 2004;

Torgler, 2006; Torgler ve Alm, 2006; Torgler ve Schaltegger, 2006; McGee, 2007; Cyan vd., 2016; Doerrenberg ve Peichl, 2018), bazı araştırmalarda ise yaş ile vergi ahlâkı arasında negatif yönlü bir ilişkinin bulunduğu, bir diğer ifadeyle, yaşlanmanın vergi ahlâkını olumsuz yönde etkilediği sonucunun elde edildiği görülmektedir (Song ve Yarbrough, 1978; Clotfelter, 1983; Wallschutzky, 1984). Bununla birlikte, yaş ile vergi ahlâkı arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığını ifade eden çalışmalar da bulunmaktadır (Spicer ve Becker, 1980; Slemrod, 1985; Grasmick ve Bursik, 1990, Parlaungan, 2016).

Ulusal literatüre bakıldığında, bazı araştırmalarda yaş ile vergi ahlâkı arasındaki ilişkinin pozitif yönlü (Bayraklı vd., 2004; Gökbunar vd., 2007; Yurdakul, 2013; Ergün, 2016), bazı araştırmalar ise yaş ile vergi ahlâkı arasındaki ilişkinin negatif yönlü olduğuna ilişkin sonuçların elde edildiği görülmektedir (Ayas ve Saruç, 2015; Sandalcı, 2015). Bununla birlikte, ulusal literatürde de yaş ile vergi ahlâkı arasındaki herhangi bir ilişkinin bulunmadığı sonucunun elde edildiği çalışmalar da bulunmaktadır (Kaynar, Bilgin, 2011; Bilgin, 2014; Tuay ve Güvenç, 2008; Can ve Duran, 2015).

2.1.2. Cinsiyet

Literatürde vergi ahlâkı düzeyinin bireylerin cinsiyetleriyle ilişkili olabileceği öne sürülmektedir. Uluslararası literatüre bakıldığında bazı araştırmalarda kadınların vergi ahlâkı düzeylerinin erkeklerin vergi ahlâkı düzeylerinden daha yüksek olduğu (Vogel, 1974; Torgler ve Murphy, 2004; Torgler, 2006; Torgler ve Alm, 2006; McGee, 2007; Torlger ve Vazquez, 2009; Torgler ve Valev, 2010; Doerrenberg ve Peichl, 2018), bazı araştırmalarda ise erkeklerin vergi ahlâkı düzeylerinin kadınların vergi ahlâkı düzeylerinden daha yüksek olduğuna ilişkin sonuçların elde edildiği görülmektedir (Friedland vd., 1978, McGee ve Tusan, 2006; Cyan vd., 2016; Vythelingum vd., 2017). Bununla birlikte çeşitli araştırmalarda cinsiyet ile vergi ahlâkı arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığını ifade eden çalışmalar da bulunmaktadır (Song ve Yarbrough, 1978; Grasmick ve Bursik, 1990; McGee, 2006; Kondelaji vd., 2016; Parlaungan, 2016; Williams ve Krasniqi, 2017)

Ulusal literatüre bakıldığında, bazı araştırmalarda kadınların vergi ahlâkı düzeylerinin daha yüksek olduğu (Gökbunar vd., 2009; Can ve Duran, 2015), diğer

araştırmalarda da erkeklerin vergi ahlâkı düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tuay ve Güvenç, 2007; Ayas ve Saruç, 2015). Bazı araştırmalarda cinsiyet ile vergi ahlâkı arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığına yönelik sonuçların da elde edildiği görülmektedir (Tekeli, 2011; Yurdakul, 2013; Bilgin, 2014; Ergün, 2016).

2.1.3. Eğitim Düzeyi

Bireylerin vergi ahlâkları üzerinde etkili olabilecek bir diğer faktör olan eğitim faktörü Lewis tarafından eğitimli bireylerin vergi hukuku ve mali olaylar hakkında daha fazla bilgi sahibi olarak vergiye daha fazla uyum sağladıkları varsayımı ile açıklanmaktadır (Lewis, 1982). Eğitimin vergi ahlâkı üzerindeki pozitif etkilerinin yanı sıra eğitimli bireylerin devletin vergi gelirlerini nasıl harcadığı konusunda eleştirel bir bakış açısına sahip olmaları ve vergi mevzuatına yönelik bilgilerindeki artış nedeniyle vergiden kaçınma veya vergi kaçırma konusundaki fırsatları daha iyi kavrayarak vergiye daha az uyum gösterebilecekleri de öne sürülmektedir (Torgler ve Murphy, 2004: 313). Bu doğrultuda eğitimin vergi ahlâkına olan etkisinin çok da kesin bir sonucunun olmadığı, sadece eğitimli bireylerin eğitimsiz bireylere göre devletin sağladığı fayda ve hizmetleri daha çok fark edebileceklerini, kesin bir yargıda bulunmadan belirtilmektedir (Torgler ve Murphy, 2004: 313).

Eğitimin etkisinin net olmamasının nedenleri arasında, bireyin aldığı eğitimin kalitesi, eğitim hayatına verdiği önem ve eğitimin içeriğinde vergi ile ilgili konuların olup olmaması gibi nedenler bulunabilmektedir. Bu doğrultuda Torgler eğitim faktörünü genel olarak üç kategoriye ayırmaktadır (Torgler, 2006: 89):

- Bireyin mali bilgi derecesi,
- Bireyin vergiden kaçınma veya vergi kaçırma açısından mevzuat bilgisi derecesi ve
- Devletin vergi gelirlerini etkin bir şekilde mi harcadığını ya da israf mı ettiğini bilme derecesidir.

Uluslararası literatüre bakıldığında, bazı araştırmalarda eğitim düzeyi ile vergi ahlâkı arasında pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu, bir diğer ifadeyle, eğitim düzeyindeki artışın vergi ahlâkını da arttırdığı sonucu elde edilmiştir (Song ve Yarbrough,

1978; Dubin ve Wilde, 1988; Antonides ve Roben, 1995; Torgler, 2005; McGee, 2007; Daude vd., 2013; Parlaungan, 2016). Bazı araştırmalarda ise eğitim düzeyi ile vergi ahlâkı arasında negatif yönlü bir ilişkinin, bir diğer ifadeyle, eğitim düzeyindeki artışın vergi ahlâkı üzerinde olumsuz bir etkisi olduğuna ilişkin sonuçların elde edildiği görülmektedir (Witte ve Woodbury, 1985; McGee, 2006; Frey ve Torgler, 2007). Bununla birlikte eğitim düzeyi ile vergi ahlâkı arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Torgler ve Murphy, 2004; Torgler ve Schaltegger, 2006; Doerrenberg ve Peichl, 2018).

Eğitim düzeyi ve vergi ahlâkı arasındaki ilişki açısından farklı sonuçlar elde eden Cyan vd., (2016), eğitim düzeyi ve vergi ahlâkı arasındaki ilişkinin U şeklinde olduğunu düşük ve yüksek eğitim düzeyindeki kişilerin daha yüksek vergi ahlâkı düzeyine sahip olduklarını belirtmiştirler.

Ulusal literatüre bakıldığında, bazı araştırmalarda eğitim düzeyi ile vergi ahlâkı arasında pozitif yönlü bir ilişki (Muter vd., 1993; Saruç ve Sağbaş, 2003; Bilgin, 2011; Özkan, 2017), bazı araştırmalarda eğitim düzeyi ile vergi ahlâkı arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur (Şahin ve Hatırlı, 2016). Bununla birlikte, çeşitli araştırmalarda iki değişken arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığı sonucuna ulaşıldığı da görülmektedir (Şahbaz ve Saruç, 2012; Can ve Duran, 2015).

Eğitim sistemi açısından ülkemizde üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalara bakıldığında, maliye eğitiminin öğrencilerin vergi ahlâkı düzeyleri üzerinde olumlu bir etkisi olacağına ilişkin sonuçların elde edildiği de görülmektedir (Akkara ve Gencel, 2016; Çiçek ve Bitlisli, 2017; Teyyare, 2018).

2.1.4. Medeni Durum

Medeni durum kavramı bireylerin bekar, evli, boşanmış veya ayrılmış gibi farklı durumlarını ifade etmektedir. Tittle (1980) bireylerin medeni durumlarının toplum tarafından algılanış biçimleri veya kısıtlamaları nedeniyle vergi ahlâkı konusunda bazı etkiler yaratabileceğini vurgulamaktadır. Bu etkiler evli olan bireylerin bekar bireylere nazaran sosyal çevrelerindeki toplumsal baskıdan ötürü vergiye uyum göstermek zorunda kalmalarıyla ilgilidir (Torgler ve Schaltegger, 2006: 409). Song ve Yarbrough'un (1978) medeni durumu açısından evli olanların diğer bireylere göre daha yüksek vergi ahlâkına

sahip oldukları sonucuna ulaştıkları görülmektedir. Yazarlar bu sonucun nedenini, evli bireylere tanınan vergi muafiyetlerinden ve indirimlerden kaynaklanabileceğini belirtmektedirler.

Uluslararası literatürde medeni durum ile vergi ahlâkı arasındaki ilişkiye yönelik bazı çalışmalarda evli bireylerin vergi ahlâkı düzeylerinin, bekar veya boşanmış bireylere göre daha yüksek olduğu sonucunun elde edildiği görülmektedir (Song ve Yarbrough, 1978; McGee, 2006; Torgler, 2006; Torgler ve Alm, 2006, Torgler ve Schaltegger, 2006). Bununla birlikte bazı araştırmalarda medeni durum ile vergi ahlâkı arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığını ifade eden çalışmalarda bulunmaktadır (Slemrod, 1985; Kondelaji, 2016; Parlaungan, 2016).

Williams ve Martinez (2014) boşanmış veya birlikte yaşayan bireylerin evli bireylere kıyasla daha yüksek vergi ahlâkı düzeyine sahip olduklarına ilişkin sonuçlar elde etmişlerdir. McGee (2007) çalışmasında boşanmış bireylerin vergi kaçırma davranışına en çok karşı çıkan grup olduğunu, bekarların ise vergi kaçırma davranışına en az karşı çıkan grup olduğuna ilişkin sonuçlar elde etmiştir.

Clotfelter'in (1983) diğer araştırmalardan farklı olarak eksik beyanın evli mükellefler arasında daha yaygın olduğu sonucuna ulaştığı görülmektedir. Hays (2000), Cloetfelter'in ulaştığı sonuçların altında yatan nedenin Amerikan Vergi Sistemi ile ilgili olabileceğini öne sürmektedir. Amerikan Vergi Sistemine göre evli bireylerin gelirleri tek bir matrahta toplanmaktadır. Tek bir matrahın olması evli bireylerin gelirlerinin daha fazla gözükmesine, daha yüksek bir oranla vergilendirilmesine ve evli bireylerin daha fazla vergi ödemesine neden olmaktadır.

Ulusal literatüre bakıldığında bazı araştırmalarda evli bireylerin vergi ahlâkı düzeylerinin daha yüksek olduğu (Yurdakul, 2013), bazı araştırmalarda ise medeni durum ile vergi ahlâkı arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığı sonuçları elde edilmiştir (Gökbunar vd., 2007; Tekeli, 2011; Bilgin, 2014; Can ve Duran, 2015).

2.1.5. Mesleki Durum

Literatürde meslek faktörü gelir vergisi açısından bireylerin bir işverene bağlı olarak çalıştıklarını mı yoksa kendi işlerini mi yürüttükleri açısından ele alınmaktadır.

Bununla birlikte bireylerin vergi sonrası elde ettikleri geliri sosyal hayatlarında nasıl değerlendirdikleri farklı bir araştırma konusudur.

Mesleki durum faktörüyle kendi işini yürüten bireylerin bir işverene bağlı olarak çalışan bireylerden daha fazla vergiden kaçınabilme veya kaçırabilme fırsatı olduğu öne sürülmektedir (Torgler ve Murphy, 2004: 313). Bu ifadenin altında yatan neden ise vergi kanunlarının büyük bir çoğunluğunda işçi veya ücretli çalışan statüsünde bulunan kişilerin gelir vergilerinin maaşlarını almadan önce işverenleri tarafından yani stopaj yoluyla kesintiye uğramasıdır. Durumun bu şekilde olması gelir vergisi açısından ücretli çalışanların işverenlerden daha yüksek vergi ahlâkına sahip oldukları anlamına da gelmemektedir.

Uluslararası literatüre bakıldığında, bazı araştırmalarda mesleki durum ile vergi ahlâkı arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir (Torgler ve Murphy, 2004; Parlaungan, 2016). Torgler'in (2006) yarı zamanlı çalışan, emekli olan veya çalışmayan bireylerin vergi ahlâklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaştığı görülmektedir. Alm ve Torgler (2006) işletme sahibi olan bireylerin vergi ahlâklarının daha düşük olduğunu belirtmektedirler. Russo (2013) ise işsizliğin vergi ahlâkı üzerinde negatif bir etkisinin olduğunu belirtmektedir. Cyan vd., (2016) tarafından yapılan çalışmaya bakıldığında üst düzeydeki işçilerin ve işyeri sahiplerinin düşük vergi ahlâkı düzeyine sahipken, çalışmayan, işgücüne katılma oranı düşük olan grubun ise daha yüksek vergi ahlâkı düzeyine sahip olduklarına ilişkin sonuçlar elde ettikleri görülmektedir.

Ulusal literatüre bakıldığında bazı araştırmalarda işletme sahibi olan bireylerin vergi ahlâkı düzeylerinin daha düşük olduğu ve daha fazla vergi kaçırma eğilimi içerisinde oldukları belirtilmiştir (Gökbunar vd., 2007; Gürel ve Yıldız, 2017).

Can ve Duran (2015) emeklilerin en yüksek vergi ahlâkı düzeyine sahip olduğunu, ticari kazanç elde edenlerin ise en düşük vergi ahlâkı düzeyine sahip olduğunu belirtmiştirler. Bilgin (2014) ise mesleki durum ile vergi ahlâkı arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığını, bununla birlikte işsizliğin vergi ahlâkı üzerinde olumsuz bir etkisinin olabileceğini belirtmiştir.

2.2. EKONOMİK VE HUKUKİ FAKTÖRLER

Bireylerin vergi ahlâkı düzeyleri üzerinde etkili olabilecek bir diğer faktör grubu ekonomik ve hukuki faktörlerdir. Ekonomik faktörler bireylerin gelir düzeyi, hissettikleri vergi yükü, vergilemenin adaletli ya adaletsiz olduğuna yönelik düşünceleri ve kayıt dışı ekonomi olarak sıralanabilmektedir. Hukuki faktörler ise vergi mevzuatı, vergi oranları, vergi afları ve yasal yaptırımlar olmak üzere daha çok vergi kanunları ile ilgilidir.

2.2.1. Gelir Düzeyi

Vergi, bireylerin gelirlerini azaltan bir faktördür. Vergi ahlâkına ilişkin gerçekleştirilen araştırmalarda bireylerin ekonomik durumlarının vergi ahlâklarını etkilediği varsayılmaktadır.

Uluslararası literatüre bakıldığında, Torgler ve Murphy (2004) kendilerini düşük ekonomik statüye sahip olarak gören bireyleri, orta ve yüksek gelir sınıflarındaki bireylerle karşılaştırdıklarında bu bireylerin en düşük vergi ahlâkına sahip olduklarını belirtmektedirler. Clotfelter (1983), Torgler ve Schaltegger (2006) tarafından yapılan araştırmalarda da benzer sonuçların bulunduğu görülmektedir. Bununla birlikte Song ve Yarbrough (1978) yüksek gelir ve yüksek eğitim düzeyine sahip olan bireylerin vergi ahlâkı düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştirler. Sa vd., (2015) gelir düzeyi ile vergi ahlâkı arasında güçlü bir ilişki olduğunu, Kondelaji vd., (2016) ise gelir düzeyi ve vergi ahlâkı arasında negatif yönlü bir ilişki bulduklarını belirtmiştirler.

Ulusal literatüre bakıldığında, Çelikkaya ve Gürbüz (2006) düşük gelirli grubun vergi kaçırma eğilimlerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştirler. Torgler vd., (2008) tarafından yapılan araştırmada ise gelirin vergi ahlâkı üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştırlar.

2.2.2. Vergi Yükü ve Vergi Adaleti

Vergi yükü ve vergi adaleti kavramları bireylerin vergiye uyum göstermesi açısından önem arz etmektedir. Bunun nedeni ise bireyin hissettiği vergi yükünün bireye fazla geldiğini veya bireyin vergilemede bir adaletsizlik olduğunu düşünmesi birey tarafından bir savunma mekanizması olarak vergiden kaçınma veya vergi kaçırma gibi davranışlara olan eğilimini artmasına neden olabilmektedir (Torgler, 2007: 68). Torgler,

bireylerin genellikle hissettiği vergi yükü ve vergilemedeki adaletsizlik nedeniyle vergi kaçırdıklarını belirtmektedir (Torgler, 2007: 208).

Alexander ve Orlic (2020) tarafından yapılan araştırmada vergi adaletinin vergi ahlâkı üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Alexander ve Orlic tarafından gerçekleştirilen araştırma sırasında bireyler mali okuryazarlığı yüksek olanlar ve mali okuryazarlığı düşük olanlar olmak üzere iki grup halinde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmanın nedeni ise önermelerin pozitif veya negatif anlamlar içermesinin bireylerin yanıtları üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığını tespit etmek amaçlıdır. Bu doğrultuda katılımcılara yönetilen önermelerin pozitif anlamlar içermesi durumunda mali okuryazarlığı daha düşük olan bireylerin vergi ahlâkı düzeylerinde bir düşüş görülmüşken, mali okuryazarlığı yüksek olan bireylerde ise pozitif anlamlar taşıyan önermelerden etkilenmemiştir. Katılımcılara yöneltilen önermelerin negatif anlamlar içermesi durumunda ise mali okuryazarlığı yüksek olan bireylerin vergi ahlâkı düzeylerinde artış tespit edilmişken, mali okuryazarlığı düşük olan bireylerde herhangi bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir.

Ulusal literatürdeki çalışmalara bakıldığında, Torgler vd., (2008) bireylerdeki vergi yükü hissinin vergi ahlâkını olumsuz yönde etkilediğini, Tuay ve Güvenç (2008) artan vergi yükünün bireylerin vergi kaçırma veya vergiden kaçınma gibi eylemlere yönelik eğilimlerini arttırabileceğini belirtmiştirler. Şahin ve Hatırlı (2016) ise vergi adaletindeki artışın vergi ahlâkını pozitif yönde etkileyeceğine ilişkin sonuçlar elde etmiştirler.

2.2.3. Kayıt Dışı Ekonomi

Uluslararası literatürde kayıt dışı ekonomi kavramı birçok yazar tarafından GSMH'ye katkıda bulunulmasına rağmen resmî kurumlarda herhangi bir kaydı olmayan tüm ekonomik faaliyetler şeklinde tanımlamaktadır (Schneider ve Klinglmair, 2004: 4).

Torgler ve Schneider (2006) kayıt dışı ekonominin varlığının bireylerin vergi ahlâkı ile ilgili olumsuz sonuçlar doğurabileceği belirtmektedirler. Bunun nedeninin ise bireyin resmî kayıtlar altında faaliyet göstermesi ve vergi ödemesinin karşısında kayıt dışı faaliyetlerin varlığının devletin verimsizliğinden kaynaklandığının ve bireyin kendini aldatılmış gibi hissetmesine neden olduğu aktarmaktadırlar. Torgler (2007) vergi ahlâkı

ile kayıt dışı ekonomi arasında önemli bir ilişki olduğunu, bireylerin vergi kaçırmalarının nedenini vergi yükünde eşitlik olmamasından ve kamudaki yolsuzluklardan kaynaklandığını belirtmektedir. Çalışmanın sonucunda Torgler kayıt dışı ekonomideki artışın bireylerin vergi ahlâkı düzeylerinde de bir düşüş yaratacağı öne sürmektedir. Torgler ve Alm (2006) kayıt dışı ekonomi ile vergi ahlâkı arasında negatif bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Horodnic ve Williams (2016) ise vergi ahlâkının düşük olduğu ülkelerde, kayıt dışı ekonomiye yönelme eğiliminin yüksek olduğunu belirtmiştirler.

2.2.4. Vergi Oranları ve Vergi Sisteminin Yapısı

Vergi oranları, bireylerin gelirlerindeki artış veya azalışlar nedeniyle bir üst veya bir alt matraha geçmelerine veya idare tarafından yeni bir vergi oranının belirtilmesi suretiyle bireylerin daha fazla veya daha az vergi ödemelerine neden olabilecek bir faktördür. Araştırmalarda vergi oranları ve vergi ahlâkı arasında birden fazla sonucun elde edildiği görülmektedir. Bazı çalışmalarda artan vergi oranlarının bireylerin vergi kaçırma eğilimlerini arttırabileceği (Clotfelter, 1983; Wallschutzky, 1984; Gashi ve Kukaj, 2016), bazı çalışmalarda ise vergi oranlarının bireylerin vergi ahlâkları üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı sonucu elde edilmiştir (Feinstein, 1991; Slemrod, 1985).

Torgler ve Murphy (2004), Avusturalya'daki bireyler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç olmasa dahi vergi oranları ile vergi ahlâkı arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğunu yani yüksek vergi oranlarına tabi olanların daha düşük vergi ahlâkı düzeyine sahip olduklarını açıklamaktadırlar.

Papp ve Takats (2008), vergi oranlarının düşürülmesinin vergiye olan uyumu arttıracağını ve bu doğrultuda vergi hasılatının da artacağını ifade etmiştirler.

Ulusal literatüre bakıldığında yüksek vergi oranlarının vergi ahlâkını olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir. (Şahin ve Hatırlı, 2016; Özgün ve Yüksel, 2017).

Vergi ahlâkı üzerinde etkili olduğu düşünülen bir diğer faktör ise vergi sistemleridir. Literatürde vergi sisteminin karmaşık yapıda olduğu, mükellefler tarafından kolay anlaşılamadığı ve vergi kanunlarının sık sık değiştiği durumlarda mükelleflerin vergiye olan uyumlarını negatif yönde etkilediği sonuçlarına ulaşıldığı görülmektedir (Oliver ve Bartley, 2005; Blackburn vd., 2012)

2.2.5. Vergi Afları

Vergi affı kavramı genel bir çerçevede kamunun vergi mükellefinden alacağını tahsil edememesi durumunda alacağından vazgeçmesi ya da alacağın tahsilini kolaylaştırmak için taksitlere bölmesi ve mükellefe ödeme kolaylığı sağlaması olarak tanımlanabilmektedir. Vergi afları dünyanın birçok ülkesinde uygulama alanına sahiptir ancak hükümetlerin af uygulamasına sıkça başvurması bireyleri bir beklenti içine sokarak vergiye gösterecekleri uyumu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Literatüre bakıldığında yapılan ampirik çalışmaların büyük bir çoğunluğu vergi aflarının vergi ahlâkı üzerinde de önemli etkileri olabileceğini göstermektedir. Bu görüşün yanı sıra vergi aflarının mükellefler üzerinde olumlu etkilerinin de olabileceğini, mükellefin geçmişteki hatalarından ötürü gerçekten pişmanlık duyması ve kendine yeni bir sayfa açılması fırsatının tanınmasının mükellef üzerinde olumlu etkiler bırakabileceği de belirtilmektedir (Demir, 2008: 90).

Ulusal literatürde gerçekleştirilen anket çalışmalarına bakıldığında, katılımcıların büyük çoğunluğunun vergi aflarına karşı olduğu, vergi aflarının dürüst mükelleflere karşı bir haksızlık olduğunu, mükelleflerin vergi ödeme isteklerini kırdığını bu bağlamda da bireylerin vergi ahlâklarının olumsuz yönde etkilendiği belirtilmektedir (Çiçek, 2006; Çelikkaya ve Gürbüz, 2006; Tuay ve Güvenç, 2008; Özgün ve Yüksel, 2017).

2.2.6. Denetimler ve Yasal Yaptırımlar

Vergi ahlâkı ve vergi uyumu konusunda yasal yaptırımlar bireyler tarafından önceden bilindiği varsayılan faktörlerdir. Bu faktörler idare tarafından yapılan denetimlerin sıklığı ve vergi kanunlarında yasa dışı faaliyetler için belirtilen ceza oranlarıdır (Saruç, 2015: 116).

Denetimler bireylerin vergisel işlemlerindeki doğruluk payının idare tarafından kontrol edilmesi ve herhangi bir hukuka aykırılık durumunda kanunda belirtilen ceza oranlarına göre bireyler üzerinde yasal yaptırımlara başvurulması durumudur. Yapılan denetimlerin veya yasa dışı davranışlar karşılığında belirlenen cezaların bireyler üzerinde caydırıcı bir etkisinin olabileceği varsayılmaktadır. Bu etki her birey için aynı yönde olmamaktadır. Bunun nedeni ise denetimin ne zaman yapılacağının önceden bilinmemesi veya denetim olasılığının düşüklüğü olabilmektedir. Lakin yapılan birçok çalışmada

denetimlerin bireylerin vergi kaçırma eğilimlerinde caydırıcı etkileri olabileceği görülmüştür (Vogel, 1974; Grasmick ve Bursik, 1990). Öte yandan kanunlarda belirlenen vergi ceza oranları bireylerin davranışlarını gerçekleştirmeden önce hesapladıkları fayda-maliyet analizi sırasında göz ardı edilemeyecek bir faktördür. Örneğin bireyin hukuka aykırı bir faaliyeti sonucu katlanacağı ceza miktarı yüksek ise birey bu davranıştan vazgeçebilmektedir. Uluslararası literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında ceza oranlarının caydırıcı etkisinin bulunduğu ileri sürülmektedir (Mason ve Calvin, 1984; Durham vd., 2014; Namusonge vd., 2014).

Ülkemizde yapılan araştırmalara bakıldığında, Çelikkaya ve Gürbüz (2006) denetimlerin vergi uyumu üzerinde olumlu etkisinin olduğunu, Şahin ve Hatırlı (2016) vergi cezalarının bireylerin vergi ahlâkları üzeride olumsuz etkisinin olduğunu, denetimlerin ise olumlu etkisinin olduğunu belirtmiştirler.

2.3. SOSYAL-KÜLTÜREL FAKTÖRLER

Bireylerin vergi ahlâklarının oluşumunda ve vergiye olan uyumlarının artması konusunda oldukça etkili olan bir diğer faktör başlığı sosyo-kültürel faktörlerdir. Sosyo-kültürel faktörler bireylerin hükümete karşı duydukları güveni, ulusal gururu, vatandaşlık bilincini ve dini inanç konusundaki görüşlerini yansıtmaktadır.

2.3.1. Hükümete Karşı Duyulan Güven, Ulusal Gurur ve Vatandaşlık Bilinci

Bireylerin hükümete karşı duydukları güvenin ve ulusal gururun artması, bireylerin vergi ahlâkı düzeylerini ve vergiye olan uyumlarını da arttıracağı varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayım bireyin hükümete karşı güvensizlik duyması ya da yaşadığı ulus hakkında negatif düşüncelere sahip olması durumunda tam tersi sonuçlara neden olabileceği anlamına da gelmektedir.

Torgler'in, Vogel'in (1974) çalışmasına benzer bir şekilde mükellefleri dört farklı sınıfta incelediği görülmektedir (Torgler, 2003: 25). Bunlar: Sosyal Vergi Mükellefi (Social Taxpayer), İçten Vergi Mükellefi (Intrinsic Taxpayer), Gönüllü-Dürüst Vergi Mükellefi (Honest Taxpayer) ve Vergi Kaçakçısıdır (Tax Evader). Bu dört gruptaki mükelleflerin özelliklerine bakıldığında (Torgler, 2003: 189-190):

- ***Sosyal vergi mükellefleri:*** Sosyal normlardan etkilenen, herhangi bir ihbar durumunda suçluluk duygusuna kapılan, ihbar edildiklerinde kaçmaya başlayan ve

yakalandıklarında ise kendilerinden utanan kişiler olarak tanımlamaktadır. Sosyal vergi mükelleflerinin bir diğer özelliği ise yakın çevrelerinde olan itibarlarının onlar için çok önemli olduğudur.

- ***İçten vergi mükellefleri:*** Kendi yükümlülüklerinin farkında olan mükellef tipidir. İçten vergi mükellefleri vergi ödeme konusunda devletin veya vergi idaresinin davranışlarına karşı oldukça hassas tepkiler verebilmektedirler ancak diğer mükelleflerden ya da kamunun yaptığı hizmetlerden etkilenmemektedirler.
- ***Gönüllü-Dürüst vergi mükellefleri:*** Herhangi bir vergi kaçırma yolunu veya hileli bir beyan vermeyi araştırma ihtiyacı bile duymayan, vergi politikaları, vergi oranları veya denetlenme oranları gibi faktörlerden etkilenmeyen sadece olduğu gibi vergisini ödeyen gruptur.
- ***Vergi kaçakçıları:*** Genellikle düşük bir vergi ahlâkı düzeyine sahip olan, vergi kaçırabilmek için her türlü yola başvuran, vergi cezalarına ve denetlenme olasılığına karşı hassas olan gruptur.

Torgler bir ülkedeki vergi ahlâkı düzeyinin artabilmesi için içten vergi mükellefi ve dürüst vergi mükellefi sayısının artmasın gerektiğini belirtmektedir. Bu artışın sağlanması için vatandaşların hükümete ve kurumlarına olan güvenlerinin ve vatandaşlık bilinçlerinin de arttırılması gerektiğini belirtmektedir (Torgler, 2003: 204).

Uluslararası literatüre bakıldığında bazı araştırmalarda milli duyguları yüksek olan, hükümete ve kurumlarına güvenen bireylerin vergi ahlâkı düzeylerinin daha yüksek olduğu ve bu hissiyatın olumlu sonuçlar doğurabileceği ifade edilmektedir (Schollz ve Lubell, 1998; Torgler ve Murphy, 2004; Murphy, 2004; Daude vd., 2012; Sa vd., 2015; Leonardo ve Vazquez, 2016; Kondelaji, 2016). Bununla birlikte Konrad ve Qari (2012) vatansever kişilerin daha yüksek vergi ahlâkı düzeyine sahip olduklarına ilişkin sonuçlar elde etmişlerdir.

Ulusal literatüre bakıldığında da benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir (Torgler vd., 2008; Turan ve Yurdakul, 2014; Şahin ve Hatırlı, 2014; Altun vd., 2017).

2.3.2. Dini İnanç

İnsanoğlu dünyadaki varlığından bu yana sürekli olarak ilahi bir güce tapma, dua etme ve bir dilekte bulunma ihtiyacı içerisinde olmuştur. Dini inançların, bireylerin

davranışlarında ve alacakları kararlar üzerinde etkilerinin olabileceği belirtilmiştir (Torgler ve Murphy, 2004: 310). Bu noktada dini inançlarına bağlı bireylerin, dini yasaklara uyum gösterme konusundaki eğilimleri, vergi kaçakçılığını engelleme açısından da olumlu sonuçlara olanak sağlamaktadır (Alm ve Torgler, 2006: 7). Literatürdeki araştırmalarda dindar bireylerin vergi ahlâkı düzeylerinin daha yüksek olduğu, bu sonucun altında yatan nedenin ise yasalara uyum göstermemenin ya da vergi kaçırmanın dini açıdan da uygun olmadığı ile ilişkilendirilmesinden kaynaklandığı öne sürülmektedir.

Uluslararası literatüre bakıldığında dindarlığın vergi ahlâkı üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmektedir (Torgler, 2006; McGee, 2006; Torgler ve Schaltegger, 2006; Vythelingum vd., 2017).

Torgler ve Murphy (2004), tarafından Avusturalya'da gerçekleştirilen çalışmada kullanılan Dünya Değerler Anketi (WVS-1981 ve 1995) uygulamasındaki sorularda katılımcıların dini inançlarını açıklayabilmeleri için şu şekilde üç seçenek vermişlerdir:

- İkna edilmiş bir ateist,
- Dini inancı olmayan birisi ve
- Dini inancı olan birisi.

Katılımcıların beyanları doğrultusunda Torgler ve Murphy 1981 yılındaki ve 1995 yılındaki verileri karşılaştırdıklarında her iki dönemde de dini inancı olan bireylerin vergi ahlâklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaştıkları görülmektedir.

Ulusal literatüre bakıldığında ise İzgi ve Saruç (2012) tarafından yapılan araştırmada katılımcıların büyük bir çoğunluğunun vergi kaçakçılığını, dini inançlar çerçevesinde uygun olmadığını belirttikleri görülmektedir.

2.4. ÇEVRESEL FAKTÖRLER

Çevresel faktörler, bireylerin daha çok ikili ilişkilerini ve birey ile kamu arasında gerçekleşen iletişimini kapsamaktadır. Bu doğrultuda çevresel faktörler birey ve vergi idaresi arasındaki ilişkileri, birey ve muhasebe meslek mensupları arasındaki ilişkileri, birey ve diğer vatandaşlar arasındaki ilişkileri ve sosyal medyayı kapsamaktadır.

2.4.1. Vergi İdaresi

Kamu kurumlarının kalitesini, verimliliğini, etkili bir çalışma düzenini ve bireylerde nasıl bir algı yarattığını belirleyen en önemli faktör kamu personelidir (Demir, 2008: 95). Devleti temsil eden ve bireylerle sürekli olarak iletişim içerisinde olan kamu personeli işini icra ettiği sırada bireylere karşı tavrı, tutumu ve davranışıları bireylerde kamu düzenine karşı olumlu veya olumsuz bir algı oluşturabilmektedir. Örneğin, bireyin vergi beyanında bulunmak, vergisini ödemek ya da bir konu hakkında bilgi almak amacıyla vergi idaresine gitmesi durumunda kamu personelinden aldığı hizmetten memnun kalmaması bireyin vergi idaresine karşı olumsuz görüşlere kapılmasına neden olabilmektedir.

Ulusalararası literatüre bakıldığında vergi idaresi tarafından sunulan verimli ve kaliteli hizmetlerin bireylerin vergi ahlâklarını olumlu yönde etkileyeceğine yönelik sonuçlara ulaşılmıştır (Feld ve Frey, 2002; Torgler ve Vazquez, 2009). Bununla birlikte vergi idaresine duyulan güvenin vergi ahlâkını ve vergi uyumunu pozitif yönde etkilediğine ilişkin sonuçların da elde edildiği görülmektedir (Wahl vd., 2010; Kogler vd., 2013).

2.4.2. Serbest Muhasebeci Mali Müşavir

Muhasebe mesleği, ülkelerin ekonomik yapısını oluşturan özel ve kamu işletmelerinin muhasebe ve denetim ile ilgili tüm ekonomik faaliyetlerini kanunlara, kurallara, ilkelere, standartlara ve yöntemlere dayalı olarak tarafsız, nesnel, gizli ve güvenilir bir tutumla gerçekleştirilmesini sağlayan bir meslek dalı olarak nitelendirilmektedir (Gökgöz ve Zeytin, 2012: 478). Mesleki etik gereği muhasebe meslek mensupları vergi idaresini vergi zayiatına uğratacak herhangi bir davranış içerisinde bulunmamaları gerekmektedir. Muhasebe meslek mensupları mevzuatı ve yasal düzenlemeleri en doğru şekilde uygulayarak vergi uyumunu arttırabilecek bir yapıya sahip olmalıdırlar. Bu bağlamda muhasebe meslek mensupları mevzuattaki veya yasal düzenlemelerdeki açıkları kamunun lehine veya aleyhine kullanarak mükellefleri yönlendirebilirler ve vergi ahlâkında ya da vergi uyumunda olumlu veya olumsuz sonuçlara neden olabilirler.

Uluslararası literatüre bakıldığında, Klepper ve Nagin (1989) muhasebe meslek mensuplarının bireylerin vergi ahlâklarını hangi yönde etkilediklerine ilişkin kesin sonuçlar bulunmadığını belirtmiştirler. Hite ve Hasseldine (2003) muhasebe meslek mensuplarının bireylerin vergi uyumlarını arttırıcı etkilerinin olduğunu belirtmiştirler. Tran-Nam vd., (2016) muhasebe meslek mensuplarının vergi uyumu açısından bireyler üzerinde önemli bir etkiye sahip olduklarını belirtmiştirler.

Ulusal literatüre bakıldığında Demir (2008), Ege Bölgesinde 640 gelir vergisi mükellefinin katıldığı anket araştırmasında muhasebe meslek mensuplarının vergi ahlâkının oluşumunda net bir etkisinin olduğuna yönelik herhangi bir sonuca ulaşamamıştır.

Organ ve Yegen (2013), Adana ilinde yaptıkları ve 100 muhasebe meslek mensubunun katıldığı anket çalışmasının sonucunda katılımcıların vergi ahlâkı ve vergi bilinci düzeylerinin oldukça yüksek çıktığını belirtilmiştirler. Bununla birlikte katılımcılar mükellefleri tarafından daha az vergi ödeyebilmek için baskıya maruz kaldıklarını, bazı meslektaşlarının müşteri kaybetmemek adına mükellefleri yönlendirdiklerini ifade etmiştirler. Tüm bunların dışında, katılımcılar muhasebe meslek mensuplarının sürekli olarak kendi aralarında da çıkar çatışması içinde olduğunu belirtmiştirler. Çalışmanın sonucunda ise muhasebe meslek mensuplarının bireylerin vergi ahlâklarını ve vergi bilinçlerini hangi yönde etkilediklerine dair kesin bir sonuca ulaşılamamıştır.

Yücel (2017) ise muhasebe meslek mensuplarının bireylerin vergi ahlâkları üzerinde etkili olduğunu ancak meslek mensuplarının vergi ahlâkını arttırmaya yönelik etkilerinin düşük olduğunu tespit etmiştir.

2.4.3. Diğer Vatandaşların Tutum ve Davranışları

Bireylerin vergi ahlâklarının oluşumu ve gelişimi sırasında etkili olan bir diğer çevresel faktör ise diğer vatandaşların tutum ve davranışlarıdır. İnsanoğlu doğası gereği sosyal bir varlıktır ve kendisini çevresinden soyutlayacak bir şekilde yaşam sürdüremezler (Demir, 2008: 99). İnsanlar çevresindeki olayları, diğer insanların yaşantılarını ve kendi yaşantılarını sürekli olarak analiz etmektedirler. Bu analiz aracılığıyla insanlar toplumdaki olayları ve olguları yorumlayarak zihinlerinde bir algı oluştururlar. Vergi ahlâkının oluşumunda da etkili olan bu algı diğer insanların vergiye karşı tutumu ve algısı nedeniyle

bireyin de benzer yönde bir tutum ve algıya sahip olmasına neden olabilmektedir. Bir vatandaşın vergi ödememesi, vergi kaçırması, vergiyi kötü bir olay olarak algılaması ve insanlara bu şekilde yansıtması çevresindeki insanların da görüşlerinden etkilenmesine neden olabilmektedir.

Uluslararası literatürde bu konu ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında, birçok araştırmada bireyin vergi kaçırması veya vergi uyumunun düşmesi sırasında diğer vatandaşların tutum ve davranışlarının etkili olduğu sonucunun elde edildiği görülmektedir (Scholl ve Lubell, 1998; Filippin vd., 2013). Kondelaji vd., (2016) diğer mükelleflerin dürüst olduğunu ve mükelleflerin vergilerini düzgün bir şekilde ödendiğini düşünen bireylerin vergi ahlâklarının olumlu yönde etkileneceğini belirtmiştirler.

Ulusal literatüre bakıldığında ise Bayraklı vd., (2004) yakın çevresinde vergi kaçıran kişilerin bulunduğunu belirten bireylerin vergi kaçırma eğilimlerinde artış olduğunu belirtmektedirler. Demir (2008) ise çalışmasında katılımcıların %70'inin vergi kaçıran bireylerin diğer bireyleri teşvik ettiğini düşündükleri sonucuna ulaşmıştır. Serim (2015) dürüst bir ailenin ve arkadaş çevresinin vergi ödeme konusunda pozitif etkisinin olduğunu, Özgün ve Yüksel (2017) diğer mükelleflerin vergi yükümlülüklerini yerini getirmemesinin, katılımcılar üzerinde negatif bir etki yaratacağını belirttikleri görülmektedir.

2.4.4. Sosyal Medya

2000'li yıllardan sonra insanların hayatında daha çok yer almaya başlayan sosyal medya faktörü günümüzde televizyon, radyo veya gazete gibi iletişim araçları kadar etkili olmaktadır. Dünyanın birçok bölgesinde çeşitli sosyal medya platformlarının oldukça fazla kullanıcıya sahip olduğu görülmektedir. Bu platformlar arasında Twitter, Facebook, Instagram ve Youtube gibi platformlar bulunmaktadır[1]. Bireyler bu platformları farklı

[1] We Are Social ve Hootsuite adlı kuruluşlar tarafından 27 Temmuz 2021 tarihli rapora göre 5 milyar 22 milyon insanın cep telefonunun olduğu, Ocak 2021'de 4,66 milyar insanın internet kullandığı, 4,20 milyar sosyal medya kullanıcısının olduğu ve bu rakamların giderek arttığı belirtilmiştir. Bununla birlikte dünya genelinde 16-64 yaş aralığındaki bireylerin günlük ortalama internet kullanımının 6 saat 54 dakika olduğu ve Facebook'un 2,74 milyar, Youtube'nin 2,291 milyar, Instagram'ın 1,221 milyar ve Twitter'ın ise 353 milyon kullanıcısının olduğu belirtilmiştir (We Are Social ve Hootsuite, 2021).

insanlarla etkileşime geçebilmek, toplumsal haberleri takip edebilmek veya bilgi paylaşımında bulunabilmek gibi çeşitli amaçlarla kullanmaktadırlar.

Literatürde sosyal medyanın vergi ahlâkına olan etkisi ile ilgili çok fazla araştırmanın bulunmamaktadır. Oats ve Onu (2015) tarafından yapılan bir çalışmada sosyal medyanın önemsiz olayları sansasyonel hale getirme gücüne sahip olduğu ve sosyal medyadaki haberciliğin hızlı bir şekilde yayılmasının, vergi ahlâkı alanında da etkiler yaratabileceğinden bahsetmektedirler. Yazarlar kamu kurumlarının sosyal medya sayfası oluşturmasını, bireylerin bilgiye daha hızlı bir şekilde ulaşabilmeleri açısından oldukça yararlı olabileceğini belirtmektedirler. Bununla birlikte sosyal medyada, bireyler tarafından vergiye karşı bir protesto hareketi, olumsuz görüşlere veya devletin imajını zedeleyen haberlere yer verilmesi de tam aksi yönde bir durum oluşturabileceğini ileri sürmektedirler (Oats ve Onu, 2015: 9).

Genel bir değerlendirme yapıldığında, sosyal medyanın vergi alanında bilgiye ulaşımı konusunda, kamu kurumları ile daha hızlı bir şekilde irtibat kurulması açısından vergi ahlâkını, vergiye olan uyumu ve vergi bilincini olumlu bir şekilde etkileyebilme potansiyeline sahiptir. Bununla birlikte bireylerin kamu kesimi hakkında görecekleri imaj düşürücü gerçek ya da sahte haberler veya yanlış bir algı bireylerde negatif etkilere de neden olabilmektedir.

3. BÖLÜM

KUŞAK KAVRAMI VE KUŞAKLAR TEORİSİ

3.1. KUŞAK KAVRAMI VE KUŞAKLAR TEORİSİ

Kuşaklar Teorisi ilk olarak 1923 yılında Alman Sosyolog Karl Mannheim tarafından "*Das Problem der Generationen*" adlı eserde ortaya atılan bir teoridir. Eser 1952 yılında İngilizce' ye "*Nesiller Sorunu (The Problems of Generations)"* olarak çevrilmiştir. Bengtson vd., Mannheim'in çalışmasının kuşaklar konusuyla ilgili en sistematik ve en kapsamlı çalışma olduğunu, Pilcher ise bunun nedeninin Mannheim'in sosyolojinin bir parçası olan kuşak kavramını sağlam bir şekilde tarihsel olaylarla da ilişkilendirebildiğinden kaynaklandığını belirtmektedir (Bengtson vd., 1974; Pilcher, 1994: 482).

Mannheim kuşak kavramını belirli bir zaman diliminde önemli tarihsel olaylar yaşamış, belirli bir yaştaki insanların oluşturduğu grup olarak tanımlamaktadır. Daha geniş bir ifadeyle, belirli bir zamanda ve belirli bir yerde olgunluğa erişen gençlerin toplumsal bilinçlerinin ve perspektiflerinin, dönemin tarihsel olaylarından önemli ölçüde etkilenmesi ile bir nesli oluşturması durumudur (Mannheim, 1952).

1991 yılında Strauss ve Howe tarafından yazılan "*Generations The History of America's Future, 1584 to 2069*" adlı eserde ortaya atılan bir diğer Kuşaklar Teorisine göre kuşak kavramı bireylerin şahit oldukları dönemlere ait tarihsel olaylar tarafından şekillendirilen arketiplerinin farklı karakterler oluşturması olarak tanımlanmaktadır (Strauss ve Howe, 1991). Fransızca kökenli arketip kelimesi anlam olarak kalıp, şablon, örnek veya ilkiltür anlamlarına gelmektedir. Arketipler insanların kültürlerini oluşturan, uzun dönemler boyunca karşılaştıkları benzer olayların belirli bir süre sonra kalıplaşarak belirli davranışlar haline dönüşmesini ve bu kalıpların kuşaklar boyunca aktarılarak yinelenmesi durumunu da ifade etmektedir (Türk Dil Kurumu, 20 Mayıs 2021).

Arketip kavramının yinelenmesi, bir döngü oluşturması Strauss ve Howe tarafından 1997 yılında yazılan "*The Fourth Turning: An American Prophecy – What the Cycles of History Tell Us About America's Next Rendezvous with Destiny*" adlı kitapta Dördüncü Dönüş Teorisi adı altında ele alınmaktadır. Bu teoriye göre birçok ülkenin her dört kuşakta bir keskin değişikliklere uğrayacağı ve her dört kuşakta bir kuşakların

karakteristik özelliklerinin tekrar edeceği öne sürülmektedir. Strauss ve Howe'un mevsimlere benzettiği, 80 veya 100 yıl aralığındaki bu döngü: Yükseliş (High), Uyanış (Awakening), Çözülme (Unraveling) ve Kriz (Crisis) dönemleri olmak üzere dört dönemden oluşmaktadır.

Yükseliş Dönemi: Genellikle bir kriz veya büyük bir tarihi olay sonrası başlamaktadır. Bu dönem bireyciliğin zayıfladığı, kurumların güçlendiği, insanların geçmişte yaşadığı kötü olayları arkalarında bırakarak toplum olarak bir şeyler başarmayı ve eski düzeni yıkıp yeni bir düzen kurmayı istedikleri bir dönem olarak tanımlanmaktadır.

Uyanış Dönemi: Bireylerin yükseliş döneminde kurulan düzene karşı tavır almaya başladıkları, bireylerin sosyal düzenden sıkıldıkları ve kendi hayatlarına yoğunlaşmaya başladıkları bir dönemi yansıtmaktadır.

Çözülme Dönemi: Bireylerin düzene olan güvenlerinin iyice zayıfladığı, yurttaşlık kavramının ortadan kalktığı, bireyselliğin ön plana çıktığı ve kurumların giderek zayıfladığı bir dönemi ifade etmektedir.

Kriz Dönemi: Büyük tarihi olayların meydana geldiği, karmaşıklığın hakim olduğu ve bir dönemin bitip yeni bir dönemin başlayacağı bir dönem olarak ifade edilmektedir (Strauss ve Howe, 1997: 8).

Döngü içerisinde ifade edilen bu dönemler yazarlar tarafından oluşturulan arketiplerle eşleştirilerek kuşakların genel özellikleriyle uyuşmaktadır. Bu bağlamda dönemler ile arketiplerin eşleşmesi şu şekildedir (Strauss ve Howe, 1997: 8):

- Yükseliş (High)- Peygamberler-İdealist (Prophets-Idealist) Arketipi,
- Uyanış (Awakening)- Göçebeler-Reaktif (Nomads-Reactive) Arketipi,
- Çözülme (Unraveling)- Kahramanlar-Sivil (Heroes-Civic) Arketipi ve
- Kriz (Crisis)- Sanatçılar-Uyum (Artists-Adaptive) Arketipidir.

3.2.1. Peygamberler-İdealist (Prophets-Idealist) Arketipi – Birinci Kuşak

Baharın doğuşu olarak nitelendirilen Peygamberler (Prophets) Arketipi; bireycilikten uzak, yetkilendirme ve karar alma gibi haklarını güçlü kurumlara veren,

düzenin ve bir sistemin olmasını isteyen bir arketiptir. Günümüzde Peygamberler (Prophets) Arketipi 1946-1964 yılları arasında doğan Bebek Patlaması Kuşağı'na (Baby Boomers) denk gelmektedir. Bebek Patlaması Kuşağı'nın idealleri olan, ahlâki prensiplere bağlılık gösteren, iç dünyalarını sorgulayan ve bireysel haklarını ön planda tutan bir karakteristik yapıya sahip oldukları öne sürülmektedir (Acılıoğlu, 2015: 20).

3.2.2. Göçebeler-Reaktif (Nomads-Reactive) Arketipi- İkinci Kuşak

Strauss ve Howe (1997) tarafından yaz mevsimine benzetilen Göçebeler (Nomads) Arketipi bireyleri kendilerinden önceki nesle göre bireyciliğe büyük saygı duymaktadırlar ancak birinci kuşak tarafından belirlenen normlara uyum sağlamakta zorluk çektiği belirtilmektedir. Bu nedenle yaratıcı ve önemli kültürel değişiklerin oluşmasına neden olabilmektedirler. Göçebeler (Nomads) Arketipi günümüzde 1965-1980 yılları arasında doğan X Kuşağı üyeleri tarafından temsil edilmektedir. Bu kuşağın anne ve babaları tarafından en çok ihmal edilen kuşak olduğu ifade edilmektedir (Aka, 2017: 18). X Kuşağı'nın toplum kavramına ve değerlerine önem vermeyen, işkolik, daha fazla kazanmak isteyen, bireysellik ve bağımsızlıktan yana olan karakteristik özellikleri olduğu öne sürülmektedir (Aka, 2017: 18, Acılıoğlu, 2015: 20).

3.2.3. Kahramanlar-Sivil (Heroes-Civil) Arketipi- Üçünü Kuşak

Kahramanlar (Heroes) Arketipine dahil edilen bireylerin; bireysel özgürlüklerine düşkün oldukları ve bir topluluğun parçası olma duygularını giderek kaybettikleri belirtilmektedir (Strauss ve Howe, 1997). Kahramanlar (Heroes) Arketipi günümüzde 1981-1996 yılları arasında doğan Y Kuşağı üyeleri tarafından temsil edilmektedir. Y Kuşağı dış dünyasını sorgulayan, devlete karşı olan güvenini yitirmiş fakat tekrar daha sağlam temellerle kurmak isteyen ve medeni bir toplum inşa edebilmek için çaba sarf eden bir kuşak olduğu öne sürülmektedir (Aka, 2017: 18; Acılıoğlu, 2015: 20).

3.2.4. Sanatçılar (Artists) Arketipi- Dördüncü Kuşak

Dördüncü arketipe yani yaz mevsimine gelindiğinde ise büyük sosyal veya siyasi krizlerin, savaşların meydana geldiği ve bu nedenle dördüncü nesilde giderek toplum olma duygusunun değer kazandığı belirtilmiştir (Strauss ve Howe, 1997). Günümüzde 1997-2012 yılları arasında doğan Z Kuşağının ve geçmişte 1925-1945 yılları arasında doğan Sessiz Kuşağın oluşturduğu dördüncü kuşak, ebeveynleri tarafından en iyi korunmuş

kuşak olarak da ifade edilmektedir. Sanatçılar arketipine dahil edilen Z Kuşağı duygusal, yaratıcı, içe dönük karakterli ve kendinden önceki kuşağın kurduğu sisteme bağlı, toplumsal duyguları baskın bir yapıya sahip olduğu öne sürülmektedir (Aka, 2017: 17).

Strauss ve Howe'un 1997'deki çalışmasında kuşaklar; dönemlerine, isimlerine ve arketiplerine göre tarihsel olaylar doğrultusunda 1433'ten günümüze kadar uzanan bir tablo aracılığıyla açıklanmaktadır. Bu doğrultuda Tablo 1'e bakıldığında Amerika ve Anglo Sakson ülkelerindeki çeşitli tarihi olaylar, döngünün farklı bir evresini ve yeni bir kuşağını ifade etmektedir. Bununla birlikte hazırlanan tabloda arketiplerin herhangi bir tarihi olayın gerçekleştiği sırada hayatlarının hangi döneminde oldukları da belirtilmektedir.

Tablo 1: Strauss ve Howe' un Kuşakları Yıllarına ve Arketiplerine Göre Sınıflandırması

	Amerika ve Anglo Sakson Ülkelerinde Dönüşüm Yüzyılı			
	Birinci Dönüş (Yükseliş)	**İkinci Dönüş (Uyanış)**	**Üçüncü Dönüş (Çözülme)**	**Dördüncü Dönüş (Kriz)**
Kuşakların Evreleri	**Kuşakların Tarihi Olaylara Göre Arketipleri**			
Yaşlılık	*Göçebe*	*Kahraman*	*Sanatçı*	*Peygamber*
Orta Yaş	*Kahraman*	*Sanatçı*	*Peygamber*	*Göçebe*
Gençlik	*Sanatçı*	*Peygamber*	*Göçebe*	*Kahraman*
Çocukluk	*Peygamber*	*Göçebe*	*Kahraman*	*Sanatçı*

Orta Çağ Sonları (1435-1487)			Fransa'dan Geri Çekilme[2] (1435-1459)	Güllerin Savaşı[3] (1459-1487)
Reform Yüzyılı (1487-1594)	Tudor Rönesans'ı[4] (1487-1517)	Protestan Reformu[5] (1517-1542)	Şehitlik ve Hoşgörüsüzlük[6] (1542-1569)	Armada Krizi[7] (1569-1594)
Yeni Dünya Yüzyılı (1594-1704)	Neşeli İngiltere[8] (1594-1621)	Püriten Uyanışı[9] (1621-1649)	Reaksiyon ve Restorasyon[10] (1649-1675)	Şanlı Devrim[11] (1675-1704)

[2] Yüzyıl Savaşları olarak bilinen, Fransa ve İngiltere arasındaki savaşın Joan of Arc'ın idamından sonra İngiltere'nin Paris'ten çekilmesi ile İngiltere'de merkezi otoritenin bozulmasına ve sivil düzensizliklerin başlamasına neden olan tarihi olay (Strauss ve Howe, 1997: 155).

[3] İngiltere'de, armasında kırmızı gül bulunan Lancaster Hanedanı ve armasında beyaz gül bulunan York Hanedanı arasında yaşanan ve bu nedenle Güllerin Savaşı olarak adlandırılan bir İngiliz iç savaşı (Strauss ve Howe, 1997: 155).

[4] İngiltere'de Kral VII. Henry tarafından merkezi otoritenin güçlendiği, ticaretin geliştiği ve inşaat alanında gelişimin yaşandığı tarihi dönem (Strauss ve Howe, 1997: 156-157).

[5] Katolik Kilisesi'nin aşırı zenginleşmesi ve yozlaşarak siyasete veya dünyevi olaylara daha fazla karışması nedeniyle 1517'de Martin Luther'in Wittenberg Kale Kilisesi'nin kapısına astığı 95 maddelik teziyle başlayan Katolik Kilisesine karşı yapılan dini bir reform hareketi (Onion vd., 2009).

[6] İngiltere'de toplumsal parçalanmanın, isyanların ve ölümcül siyasi olayların yaşandığı dönem. VI. Edward ve Kraliçe Mary'nin saltanatı boyunca Katolik Kilisesini koruma amaçlı Protestanları idam ettirildiği hatta canlı canlı yaktırıldığı dönem (Strauss ve Howe, 1997: 157).

[7] 1588 yılında Katolik İspanya Kralı II. Felipe (aynı zamanda Kraliçe Mary'nin eşi) tarafından I. Elizabeth'i tahttan düşürmek adına gönderilen ancak İngiltere tarafından püskürtülen gemi çıkartması (Adams, 2011).

[8] İngiltere'nin düşmanlarına karşı ilişkilerini yumuşattığı, iyimserliğin ve refahın arttığı, sanatın geliştiği tarihi dönem (Strauss ve Howe, 1997: 159).

[9] Kraliçe Elizabeth döneminde ortaya çıkan püriten kelimesi, Protestanlıkta; Ahlâklı ve çok dindar olan kimselere verilen isimdir (Spurr, 1998: 17).

[10] Sömürgecilik faaliyetlerinde yaşanan olaylara ilişkin tarihi dönem: 1650 Cromwell'in Koruyuculuğu, 1660 Stuart Restorasyonu, 1664 İngiltere-Hollanda Savaşı gibi (Strauss ve Howe, 1997: 160).

[11] Amerika'da İngiliz kolonilerindeki ayaklanmalar ve Kızılderili Savaşları ile başlayan bu ayaklanmaların 1689'da Orange'lı William tarafından bastırıldığı tarihi dönem (Strauss ve Howe, 1997: 160).

Devrimci Yüzyıl (1704-1794)	Augustan İmparatorluk Çağı[12] (1704-1727)	Büyük Uyanış[13] (1727-1746)	Fransa-Kızılderili Savaşı[14](1746-1773)	Amerikan Devrimi[15] (1773-1794)
İç Savaş Yüzyılı (1794-1865)	İyi Hisler Dönemi[16] (1794-1822)	Metafiziğin Uyanışı[17] (1822-1844)	Meksika Savaşı ve Seksiyonalizm[18] (1844-1860)	İç Savaş[19] (1860-1865)

[12] Ticaretin geliştiği, yaşam standartlarının yükseldiği, taşra uygarlıklarının gelişim gösterdiği ve Güney Afrika'dan köle ticaretinin başladığı dönem (Strauss ve Howe, 1997: 162).

[13] George Whitefield'ın vaazları ve Jonathan Edwards'ın risaleleriyle İngiltere'nin Amerika'daki kuzey kolonilerinde başlayan gençlerin ve yaşlıların karşı karşıya geldiği tarihi dönem (Strauss ve Howe, 1997: 162).

[14] Kuzey Amerika'da, Yeni Fransa kolonileri ve İngiltere Kolonisi olan Kızılderililer arasında gerçekleşen, Yedi Yıl Savaşları olarak da bilinen tarihi savaş (Strauss ve Howe, 1997: 163).

[15] İngiltere, Amerika'daki kolonilerine karşı yaptığı baskılardan dolayı kolonilerin bağımsızlık mücadelesine dair olayların yaşandığı dönem. Devrimin fitilini ateşleyen olayların başında İngiltere'den gelen yüksek vergili çayları protesto etmek amaçlı aralarında Samuel Adams'ın bulunduğu Mohawk Kızılderilileri kılığındaki bir grubun gelen çayları Boston Limanı'na dökmesi gelmektedir (bu olaya Boston Tea Party adı verilmiştir). Bu olaydan sonra Bağımsızlık Bildirgesi ve Amerika Birleşik Devletleri Anayasası yayınlanmış, George Washington başkan olarak seçilmiş, Amerika Birleşik Devletleri kurulmuştur. Bunun dışında aynı dönemde Amerika'da bir grup insanın büyücü olduğu gerekçesiyle yargılandığı ve ağır cezaların verildiği Salem Mahkemeleri de kapatılmıştır (Strauss ve Howe, 1997: 163; Strauss ve Howe, 1991: 88; U.S. Embassy, 15 Eylül 2021).

[16] Amerika Birleşik Devletleri'nde Başkan James Monroe'ya vurgu yapılan bu dönem, kendisinden önceki dönemlere nazaran savaşların, çatışmaların olmadığı sakin bir dönemi ifade ettiği için bu şekilde adlandırılmıştır (Encyclopeaedia Britannica, 25 Eylül 2021).

[17] Charles Finney'in evanjelizmi, Danimarka Vessey'inin köle isyanı, Jackson popülizmi, Nat Turner İsyanı, kölelik karşıtı toplumların kuruluşu, parçalanmış siyasi partilerin tekrar yükselişi, feminizm ve yeni kehanet dinleri gibi soyut kavramların ortaya çıktığı tarihi dönem (Strauss ve Howe, 1997: 165).

[18] 1846 ile 1848 yılları arasında Amerika ile Meksika arasında çıkan ve Amerika'nın zaferi ile sonuçlanan tarihi savaş (History, 25 Eylül 2021).

[19] 1860'ta Abraham Lincoln'un başkan seçilmesiyle birlikte Amerika Birleşik Devletlerinden ayrılan 11 Güney eyaletinin kurduğu Amerika Konfedere Devleti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında olan bir Amerikan iç savaşı (History, 25 Eylül 2021).

Büyük Güç Yüzyılı (1865-1946)	Yeniden Yapılanma ve Yaldızlı Çağ[20] (1865-1886)	Üçüncü Büyük Uyanış[21] (1886-1908)	Birinci Dünya Savaşı ve Yasaklar[22] (1908-1929)	Büyük Buhran ve İkinci Dünya Savaşı[23] (1929-1946)
Milenyum Yüzyılı (1946-?)	Amerika'nın Yükselişi[24] (1946-1964)	Bilinç Devrimi[25] (1946-1984)	Kültür Savaşları[26] (1984-2005)	Milenyum Krizleri (2005-2026?)

Kaynak: Strauss, W. ve Howe, N. (1997). *The Fourt Turning: An American Prophecy-What the Cycles of History Tell Us About America's Next Rendezvous with Destiny*, Broadway Books, England, Pp. 173.

Tablo 1'e bakıldığında yazarların Kriz (Crisis) olarak belirttiği dönemlerin; İç Savaş, Büyük Buhran ve İkinci Dünya Savaşı gibi tarihi olaylarla sonlandığı, sonrasında ise Amerika'nın Yükselişi ve Yaldızlı Çağ gibi tarihi olaylarla başlayan Yükseliş (High) döneminde ise pozitif bir tarihi sürecin olduğu görülmektedir. Bu teori günümüz şartlarına göre değerlendirildiğinde terörizme karşı açılan savaşlar, 2008 yılı krizi, Covid-19

[20] ABD'nin ekonomik büyüme yaşadığı, özellikle milyonerlerin bu dönemdeki yaşam tarzlarına ve evlerindeki gösterişe atıf yapıldığı dönem (Greenlane, 25 Eylül 2021).

[21] Amerika'da dindar proteston mezheplerini etkileyen, geniş çaplı dini aktivizm dönemi (McLouglin, 1980; Noll, 1992).

[22] 28 Temmuz 1918'de patlak veren, Müttefik Güçler ve Merkezi Güçler arasındaki tarihi savaş (Gilbert, 1994). Amerika Birleşik Devletleri'nde 1920'den 1933'e kadar olan alkollü içeceklerin üretiminin, ithalinin, taşınmasının ve satışının yasaklandığı dönem (Britannica, 25 Eylül 2021).

[23] Wall Street borsalarının iflası ile başlayan, işsizlik, yoksulluk, deflasyon gibi ekonomik krizlerin yaşandığı tarihi dönem (Gordon, 2007). Adolf Hitler'in Polonya'yı işgali ile başlayan, Müttefikler ve Mihver devletleri arasında gerçekleşen tarihi savaş (History, 25 Eylül 2021).

[24] İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan Kapitalizmin Altın Çağını yaşadığı Amerika'daki ekonomik genişleme dönemi (Marglin ve Schor, 1992; 25 Eylül 2021).

[25] Watergate ve Vietnam Savaşı ile birlikte kentsel ayaklanmaların, protestoların, feminist, çevreci ve siyah güç hareketlerinin ortaya çıktığı tarihi dönem (Lifecourse, 25 Eylül 2021).

[26] Amerika'da silahlanma, din ve devlet işleri, uyuşturucu kullanımı, eşcinsellik, kürtaj, sansür gibi toplumsal meselelere ilişkin bireylerin görüş kutuplaşması. Sosyolog James Davison Hunter bu kutuplaşmanın İlerlemeciler ve Ortodokslar arasında olduğunu öne sürmektedir (Hunter, 1991).

pandemisi ve dolaylı etkileri gibi yaşanan olaylar doğrultusunda dönemin Kriz (Crisis) dönemine denk geldiği ileri sürülebilmektedir.

3.3. KUŞAKLARIN SINIFLANDIRILMASI VE GENEL KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

Literatürde kuşaklar arası sınıflandırmaların birden çok etkene bağlı olarak birçok araştırmacı tarafından farklı yaş aralıklarında yapıldığı görülmektedir. Bu farklılığın temel nedeni ise kuşakların sınıflandırılmasında bireylerin sadece doğum yıllarının esas alınmasıdır. Kuşakların yıllara göre sınıflandırılmasının daha gerçekçi yapılabilmesi için bireylerin doğum yılları ile birlikte bireylerin oluşturduğu topluluğun düşünceleri, hayat tecrübeleri ve yaşadıkları olaylara karşı hissettikleri duyguların da dahil edilmesi gerekmektedir (Zemke vd., 2000). Bununla birlikte araştırmacılar ekonomi, kültür, siyaset ve teknoloji gibi çeşitli alanlarda gerçekleşen değişimlerin; bireylerin algılarını, beklentilerini ve bakış açılarını da değiştirebileceği göz önünde bulundurulmalıdır (İşçimen, 2012).

Arsenault (2004) bir kuşağın oluşabilmesi için gereken faktörleri şu şekilde sıralamaktadır (Erden, 2012: 8):

- Toplumu derinden etkileyecek politik faktörlü olaylar,
- Toplumun sahip olduğu kaynakların dağılımı ve nüfus yapısındaki çarpıcı değişiklikler,
- Toplumun tarihindeki başarılı veya başarısız olduğu dönemler,
- Toplumun düşüncülerini, algılarını, tutum ve davranışlarını değiştirebilecek nitelikte olan liderlerin tutum ve davranışları ve
- Toplumun sahip olduğu teknolojik yenilikler.

Arsenault tarafından belirtilen bu faktörler doğrultusunda toplumların inançlarına değer yargılarına, davranışlarına, aile hayatlarına dair özelliklerine, cinsiyetlerine göre yapmak zorunda oldukları rolleri belirlenmekte ve kuşaklararası farklılıkların karakteristik görünümü oluşmaktadır (Aka, 2017: 22). Bununla birlikte bir kuşağın oluşumunda da etkili olan yaş, içinde bulunulan tarihsel dönem ve kohort gibi faktörler

kuşakların sıralanması aşamasında çeşitli sorunlara neden olabilmektedir. Berkup bu sorunları şu şekilde sıralamaktadır (Berkup, 2015: 53-54):

- Tarihin aynı dönemi olmasına rağmen farklı bölgelerde yaşayan kuşakların, aynı tarihsel olaylardan farklı şekilde etkilenmesi,
- Bir kuşağın başlamasına ve bitmesine sebep olan olayların farklılığı,
- Coğrafi koşullardaki farklılıklar. Örneğin farklı bir bölgedeki bir kuşak birkaç tarihsel olaydan etkilenirken diğer bölgedeki bir kuşağın birden fazla tarihsel olaya maruz kalması veya farklı etkiler yaratması,
- Teknolojik imkanların ülkeler arası farklılıklara neden olması ki bu durum gelişmemiş ülkelerde daha farklı kuşak sınıflandırılmalarına da neden olabilmektedir.

Belirtilen faktörler ve sorunlar hangi kuşağın hangi yılları kapsayacağı konusunda fikir ayrılıklarına neden olmaktadır. Tablo 2'ye bakıldığında, bazı araştırmacılar 20. Yüzyıla ilişkin kuşak sınıflandırmasını 1900'lü yıllardan başlattığı (Lancaster ve Stilman, 2002; Kyles, 2005) diğer araştırmacıların ise 1925'li yıllardan itibaren başlattığı görülmektedir (Strauss ve Howe, 1991; Spitznas, 1998). Bununla birlikte araştırmacıların kuşak sayılarına ilişkin farklı görüşleri olduğu da görülmektedir. Bazı araştırmacılar Y Kuşağı ile Z Kuşağı arasında herhangi bir geçiş kuşağı olmadığını (Washburn, 2000; Tsui, 2001), bazı araştırmacılar ise her iki kuşak arasında M Kuşağı[27] olarak adlandırılan bir geçiş kuşağı olduğunu belirttikleri görülmektedir (Haeberle vd., 2009; Oblinger ve Oblinger, 2005).

[27] M Kuşağı 1995-2002 yılları arasında doğan bireyleri kapsayan internet çocukları, dijital kuşak veya Milenyum kuşağı gibi isimlerle adlandırılan kuşaktır (Senbir, 2004: 26).

Tablo 2: Uluslararası Literatürde Kuşakların Yıllara Göre Sınıflandırılması

	Sessiz Kuşak	Bebek Patlaması Kuşağı	X Kuşağı	Y Kuşağı	M Kuşağı	Z Kuşağı
Strauss ve Howe, 1991	1925-1942	1943-1960	1961-1981	1982-2004		2005 ve sonrası
Spitznas, 1998	1925-1945	1946-1964	1965-1980			
Washburn, 2000	1926-1945	1946-1964	1965-1981	1982-2003		
Tsui, 2001	1925-1945	1946-1964	1961-1981	1982-2002		
Lancaster ve Stilman, 2002	1900-1945	1946-1964	1965-1980	1981-1999		
Kyles, 2005	1900-1945	1946-1964	1965-1979	1980-1999		
Oblinger ve Oblinger, 2005	1946 ve öncesi	1947-1964	1965-1980	1981-1995	1995 ve sonrası	
Crumpacker ve Crumpacker, 2007	1929-1946	1946-1964	1965-1979	1980-1999		
Haeberle vd., 2009	1930-1944	1945-1964	1965-1979	1980-1999	1999 ve sonrası	
Zhang ve Bonk, 2010	1946 ve öncesi	1946-1964	1964-1976	1977-1994		1994 ve sonrası

Kaynak: Strauss ve Howe, 1991; Spitznas, 1998; Washburn, 2000; Tsui, 2001; Lancaster ve Stillman, 2002: 59; Kyles, 2005; Oblinger ve Oblinger, 2005; Crumpacker ve Crumpacker, 2007: 351; Haeberle vd., 2009: 62; Zhang ve Bonk, 2010.

Ulusal literatürdeki çalışmalara bakıldığında araştırmacıların büyük çoğunluğunun 20. Yüzyıla ilişkin kuşak sınıflandırmasını 1925'lerden itibaren başlattığı görülmektedir. Bununla birlikte ulusal literatürdeki bazı çalışmalarda da M Kuşağı olarak adlandırılan bir geçiş kuşağından söz edilmektedir (Senbir, 2004; Büyük, 2005).

Tablo 3: Ulusal Literatürde Kuşakların Yıllara Göre Sınıflandırılması

	Sessiz Kuşak	Baby Boomers Kuşağı	X Kuşağı	Y Kuşağı	M Kuşağı	Z Kuşağı
Senbir, 2004	1929-1939	1945-1965	1965-1977	1977-1994	1994-2003	2003 ve sonrası
Büyük, 2005	1945 ve öncesi	1946-1964	1965-1980	1980-1995	1995 ve sonrası	
Yelkikalan ve Altın, 2010	1925-1945	1946-1964	1965-1979	1980-1994		
Keleş, 2011		1946-1964	1965-1979	1980-1999		

Kaynak: Senbir, 2004; Büyük, 2005; Kuran, 2010; Yelkikalan ve Altın, 2010; Keleş, 2011.

Kuşakların sınıflandırılması konusunda ulusal ve uluslararası literatürdeki çalışmalara bakıldığında; Sessiz Kuşağın 1925-1945, Bebek Patlaması Kuşağının 1946-1964, X Kuşağının 1965-1980, Y Kuşağının 1981-2000 ve Z Kuşağının 2000 ve sonrası olarak sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu araştırmada Y Kuşağı ve Z Kuşağı arasındaki geçiş dönemi Türkiye'de yaşayan bireylerin lise mezuniyeti ve üniversite hayatlarının başladığı döneme göre sınıflandırılmıştır.

3.3.1. 1925-1945 Sessiz Kuşak-Gelenekseller (Silent Generation-Traditionalists)

Sessiz Kuşak 2021 yılı itibarıyla en yaşlısı 96 en genci ise 76 yaşında olan ve 20. Yüzyıl içerisinde yaşamış olan kuşaklar arasındaki ilk kuşaktır. Sessiz Kuşağın Dünya'daki temsilcileri Büyük Buhran, Soğuk Savaş ve İkinci Dünya Savaşı gibi tarihsel olaylara tanıklık etmişken, Türkiye'deki temsilcileri ise Cumhuriyet Dönemi, 1946 ekonomik krizi, Kore Savaşı gibi tarihsel olaylara tanıklık etmiştir. Sessiz Kuşak temsilcileri birçok yazar tarafından Gelenekselciler (Traditionalist) olarak anılmaktadırlar. Sessiz Kuşağı yaşadığı savaş ve kriz gibi tarihsel olaylar nedeniyle kanaatkâr, işsiz kalma gibi bir lüksü olmadığına inanan, tedbiri elden bırakmayan ve risk alma konusunda oldukça isteksiz olmak gibi karakteristik özelliklere sahip oldukları öne sürülmektedir (Berkup, 2015: 60; Mücevher, 2015:7).

3.3.2. 1946-1964 Bebek Patlaması Kuşağı (Baby Boomers)

Bebek Patlaması Kuşağının 2021 yılı itibarıyla en yaşlısı 75 en genci ise 57 yaşındadır. Bu kuşağa Baby Boomers isminin verilmesinin temel nedeni ise İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra gerçekleşen nüfus patlaması sonucu doğan 1 milyar bebektir (Ayhün, 2013: 93). Baby Boomers Kuşağının dünyadaki temsilcileri İkinci Dünya Savaşı'nın bıraktığı izler, Soğuk Savaş, Vietnam Savaşı ve ABD Başkanı John Fitzgerald Kennedy'nin suikastı gibi tarihsel olaylara tanıklık etmişken, Türkiye'deki temsilcileri ise tek partili dönemden çok partili döneme geçiş, radyonun altın çağı, 1960 yılı ilk askeri darbe ve sonrasındaki olaylar gibi birçok tarihsel olaya tanıklık etmiştirler (Berkup, 2015: 68-69; Türk, 2013: 18).

Bebek Patlaması Kuşağının genel karakteristik özelliklerine bakıldığında otoriteye önem veren, sadık, geleneklerine ve kültürlerine bağlı, paylaşmayı seven, harcamaya ve eğlenmeye eğilimli, hükümetin varlığını ve güvenliğini kendilerinden önde tuttukları öne sürülmektedir (Twenge, 2009, Senbir, 2004; Arslan ve Staup, 2015: 6).

3.3.3. 1965-1980 X Kuşağı (X Generation)

X Kuşağı 2021 yılı itibarıyla en yaşlı temsilcisi 56 en genç temsilcisi ise 41 yaşındadır. Francis Fukuyama tarafından "Büyük Çözülme Dönemi" olarak adlandırılan 1960'lar; evlilik ve doğum oranlarının giderek azaldığı, boşanmaların arttığı, ebeveynler arası ayrılıkların arttığı ve kurumlara karşı güvenlerin azaldığı bir dönemi yansıtmaktadır (Fukuyama, 2009). Dünya'da X Kuşağı Berlin Duvarı'nın yıkılması, ABD öncülüğünde kurulan 34 ülke ile Irak arasındaki Körfez Savaşı, HIV ve AIDS gibi virüslerin ortaya çıkması ve kişisel bilgisayarların giderek yaygınlaşması ve internet kullanımımın giderek artması gibi gelişmelere maruz kalmıştır (Berkup, 2015: 80; Türk, 2013:19). Türkiye'de ise X Kuşağı 1971 yılı askeri darbesi, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı, 1980 yılı askeri darbesi, petrol krizi ve liberalleşme sonucu ithal edilen renkli televizyon gibi birçok ürünün ülkeye girişi gibi gelişmelere maruz kalmıştır (Lüküslü, 2009: 105-123; Neyzi, 2009: 122; Basım, 2010; Türk, 2013: 19).

X Kuşağının karakteristik özelliklerine bakıldığında bireyciliği-bireyselliği ön planda tutan, toplumsal sorunlara duyarlı, küreselleşme konusuna önem veren, iş ve yaşam dengesini kurmaya çalışan ve teknolojiye karşı yatkın oldukları görülmektedir (Ayhün,

2013; Toruntay, 2011; Altuntuğ, 2012). Bunların dışında X Kuşağı'nın kendinden önceki iki kuşağın yanı sıra iş hayatlarında birkaç farklı özelliğe sahip olduğu görülmektedir. Bunlar başarılarının ödüllendirilmesini istemek, maaş ve haklarına önem vermek ve işyerlerinde kendisine değer verilmesini beklemektedir. Beklentilerini bulamadıklarında ise çalıştıkları yeri terk etme eğiliminde oldukları öne sürülmektedir (Özer vd., 2013: 126; Aka, 2017: 41).

3.3.4. 1981-1996 Y Kuşağı (Y Generation)

Y Kuşağının 2021 yılı itibarıyla en yaşlı temsilcisi 40 en genç temsilcisi ise 25 yaşındadır. Günümüzde sayı bakımından en kalabalık kuşak olduğu bilinen Y Kuşağı "Milenyum Kuşağı", "İnternet Kuşağı" ve "Dijital Kuşak" gibi birçok farklı isimle de anılmaktadır (Kuran, 2012; Kapoor ve Solomon, 2011). Y Kuşağına bu tarz alternatif isimler verilmesinin nedeni ise Y Kuşağının bulunduğu dönem itibarıyla birçok teknolojik gelişmenin meydana gelmesi ve gelişmesi sonucu teknolojik aletlere yatkın bir yapıya sahip olmalarıdır (Jain ve Pant, 2012: 58). Bununla birlikte Y Kuşağının sürekli olarak sorgulayıcı, eleştirici ve bir neden arayışı içinde olmalarından dolayı Why Generation olarak da anılmaktadır ki İngilizce' de "Y" kelimesinin telaffuzu "Why?" sorusunun telaffuzu ile sesteş olduğu için Y Kuşağı adı verildiği bilinmektedir (Kuyucu, 2014: 58).

Dünya'da Y Kuşağını etkileyen olaylara bakıldığında (Türk, 2013: 18; Berkup, 2015: 93-95); ülke ve sınır gibi kavramların giderek azalması ve küreselleşme kavramı, ABD'de 11 Eylül Terör Saldırıları, Hint Okyanusu Depremi ve Tsunami gibi olaylardır. Türkiye'de ise Y Kuşağı 24 Ocak kararları, 1980 darbesi sonrası yaşanan olaylar, 17 Ağustos 1999 depremi, 2001 yılı krizi gibi olaylardan etkilendiği bilinmektedir (Aka, 2017: 47).

Y Kuşağının genel karakteristik özelliklerine bakıldığında teknolojik becerileri gelişmiş, kendi fikirlerine önem veren ve hırslı bir kariyer planı olan, yüksek bir hayat beklentisi olan, şüpheci ve sorgulayıcı, aynı anda birden çok işi yapabilen, özgürlüklerine düşkün ve sabırsız olarak tanımlanabilmektedir. Bu özelliklerin yanı sıra Y Kuşağı üyeleri kendinden önceki kuşaklarında etkisiyle sürekli olarak hak-adalet savunucusu ve özgüveni yüksek tavırlarıyla da bilinilmektedir. Y Kuşağının bu davranışları kendinden

önceki kuşaklar tarafından "saygısızlık, sabırsızlık ve tembellik" gibi birçok yergiye maruz kalmaktadır (Acılıoğlu, 2015: 7).

3.3.5. 1997-2012 Z Kuşağı (Z Generation)

Z Kuşağının 2021 yılı itibarıyla en yaşlı temsilci 24 en genç temsilci 9 yaşındadır. Bu kuşak Strauss ve Howe tarafından aşırı bireyselleşme ve yalnızlık yaşadıkları veya yaşayacaklarından dolayı "The New Silent Generation" olarak tanımlanmıştır (Strauss ve Howe, 1991: 335).

Z Kuşağı teknolojik bir çağda doğduklarından, teknoloji ile iç içe yaşadıklarından ve henüz bilinçlerini dahi kazanmadan teknolojik aygıtlarla donatılmış olduklarından dolayı daha çok teknolojik tabanlı isimlerle anılmaktadırlar. Bu kuşak kendilerinden önceki kuşakların aksine teknolojiye sonradan alışmak yerine teknolojinin içinde doğmuş oldukları için teknolojiyi de yaşamın bir parçası olarak görmektedirler (Aka, 2017: 53).

Z Kuşağı'nın daha yeni yeni iş hayatına atılmasına rağmen karakteristik özelliklerine ilişkin bazı öngörüler bulunmaktadır. Bunlar; yenilikçi ve yaratıcı kişiliğe sahip olmaları, üst seviyede analitik düşünme yetenekleri, hayatta imkânsız diye bir şeyin olmadığını düşünmeleri, aynı anda birden fazla işi yapabilmeleri ve birçok işi teknolojik gelişmeleri kullanarak en kısa sürede tamamlamalarıdır. Bu özelliklerin yanı sıra Z Kuşağının hiyerarşik düzene karşı olduğu, takım çalışmasına yatkın olmadığı, haklarını ve lüks yaşantılarını zorunlu ihtiyaç olarak görmeleri gibi özelliklere de sahip olduğu öne sürülmektedir (Altuntuğ, 2012: 206; Aydın ve Başol, 2014: 4; Berkup, 2015: 114; Toruntay, 2011: 83).

Kuşakların karakteristik özellikleri ile ilgili gerçekleştirilen araştırmaların genel bir özeti için Tablo 4'e bakıldığında; otoriteye karşı olan güvenin giderek azaldığı ve bireylerin bireyselliğe daha çok önem verdikleri görülmektedir. Y ve Z Kuşağının teknolojik gelişmelere daha çok yatkın olduklarından söz edilebilmektedir. Bununla birlikte kuşakların çalışma hayatı konusunda da farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Sessiz Kuşak ve Bebek Patlaması Kuşağı çalışmanın yaşamın bir parçası olarak gördüğünü, X Kuşağının ve Y Kuşağının ise önce yaşamanın sonra da çalışmanın gerektiği düşüncesine sahip olduğu öne sürülmektedir (Aka, 2017: 60; Walker, 2006: 28; Berkup, 2015).

Tablo 4: Kuşakların Karakteristik Özellikleri

Kuşakların Genel Karakteristik Özellikleri
Sessiz Kuşak (1925-1945)
• Otoriteye saygılı ve bağlı
• Muhafazakâr
• Disiplinli ve itaatkâr
• Resmi ve vatansever
• Ahlâki kurallara bağlı
• Kurallara uyum sağlamak
Bebek Patlaması Kuşağı (1946-1964)
• Otoriteye karşı şüpheli
• Kuralcı
• Katılımcı ve müdahaleci
• Rasyonel
• Hırslı
X Kuşağı (1965-1980)
• Otoriteye karşı şüpheli
• Resmiyetten uzak
• Duygusallık ve rasyonellik dengesi olan
• Değişime açık
• Farklılıklara karşı hoşgörülü
• Yaratıcı yeteneklere sahip olmak
• Bağımsız

Y Kuşağı (1981-1996)
• Otoriteye güven duymayan
• Sorgulayıcı
• Kendinden emin
• Çekinmeden tartışabilmek
• Sonuç odaklı
• Duygusal
• Sorumluluk alma isteği
• Sabırsız
• Aynı anda birden çok konuyla ilgilenebilmek
Z Kuşağı (1997-2012)
• Teknoloji bağımlılığı
• Küresel dünya vatandaşlığına inanmak
• Sürekli olarak teknolojiyi kullanmak
• Sabırsız
• Aynı anda birden fazla konu ile ilgilenebilmek
• Evcimen
• Yalnız yaşamayı tercih etmek
• Bilgisayarları kitaba tercih etmek

Kaynak: Robbins ve Judge, 2012: 148; Öz, 2015: 14-17; Berkup, 2015: 115; Zemke vd., 2000: 94-98; Kuyucu, 2014: 58; Ayvaz, 2013.

Strauss ve Howe'un teorileri doğrultusunda Z Kuşağının döngünün son kuşağı olduğundan söz edilmektedir. Bu doğrultuda Z Kuşağı döneminde gerçekleşecek siyasi, ekonomik ve sağlık gibi birçok alanda gerçekleşecek küresel olaylar sonucunda döngünün başa döneceği ve kuşakların karakteristik özelliklerinin tekrar edeceği varsayılmaktadır.

4. BÖLÜM

Z KUŞAĞININ VERGİ AHLÂKI VE VERGİ BİLİNCİ: ESKİŞEHİR İLİ ÖRNEĞİ

4.1. ARAŞTIRMA PLANI

4.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın temel amacı Eskişehir ilinde ikamet eden bireyleri kuşak kavramı doğrultusunda belirli yaş gruplarına ayırarak, bireylerin vergi ahlâkı ve vergi bilinci kavramlarına yönelik tutumları ve düşünceleri arasındaki farklılıkları tespit etmek ve bireylerin anket formundaki önermelere verdikleri cevapları karşılaştırmalı analizlerle yorumlamaktır. Çalışmanın bir diğer amacı ise kuşakların birbirleri hakkındaki düşüncelerini ve Z Kuşağı bireylerinin vergi uygulamalarına karşı gelecekteki olası tutumlarını tespit etmektir.

Tablo 5'e bakıldığında KDV ve ÖTV gibi mükellefiyetinde herhangi bir koşulun olmadığı genel olarak bütün vatandaşları kapsayan vergilerden elde edilen gelirin, Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi ve Emlak Vergisi gibi mükellefiyetinde belirli koşulları olan vergilerden elde edilen gelirden daha fazla olduğu görülmektedir. Ulusal literatürde de vergi ahlâkı, vergi bilinci, vergi uyumu ve vergi algısı alanındaki araştırmalara bakıldığında; örneklemlerin belirli bir öğrenci grubundan (Şahbaz ve Saruç, 2012; Sağlam, 2013; Akkara ve Gencel, 2016; Çiçek ve Bitlisli, 2017) ya da işletme sahibi olan ve ücret geliri elde eden bireylerden (Muter vd., 1993; Bayraklı vd., 2004; Çiçek, 2006) oluşturulduğu görülmektedir. Bu araştırmada ise katılımcılar herhangi bir koşula bağlı kalınmadan seçilerek sonuçların genel bir vatandaş görüntüsünü yansıtması amaçlanmıştır. Bununla birlikte kuşak kavramı aracılığıyla bireylerin vergi hakkındaki düşünce farklılıklarının karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmesi araştırmanın literatüre olan katkısını ve önemini ortaya koymaktadır.

Tablo 5: Türkiye'nin Yıllara Göre Vergi Gelirleri ve Payları 2018-2020

Yıllara Göre Vergi Gelirleri 2018-2020 (Bin TL)			
Vergi Türü	**2018**	**2019**	**2020**
Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler	197.978.181	221.034.166	244.739.399
Mülkiyete Dayanan Vergiler	14.764.826	16.763.844	18.887.595
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	122.426.614	136.184.036	152.526.180
Özel Tüketim Vergisi	147.546.372	161.109.998	172.003.743
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	15.284.677	17.346.459	19.948.429
Şans Oyunları Vergisi	1.030.020	1.101.971	1.166.596
Özel İletişim Vergisi	4.033.420	3.952.760	4.150.400
Uluslararası Ticaret ve Muamelelerden Alınan Vergiler	122.511.959	136.149.148	150.182.005
Damga Vergileri	18.051.637	20.159.245	22.554.310
Harçlar	23.690.379	26.334.901	29.492.336
Başka Yerde Sınıflandırılmayan Vergiler	1.456	1.456	1.456
Toplam	667.319.541	740.137.984	815.649.449
Vergi Gelirlerin Toplam Vergi Gelirleri İçerisindeki Payları (%)			
Vergi Türü	**2018**	**2019**	**2020**
Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler	29,67	29,86	30,01
Mülkiyete Dayanan Vergiler	2,21	2,26	2,32
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	18,35	18,40	18,70
Özel Tüketim Vergisi	22,11	21,77	21,09
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	2,29	2,34	2,45

Şans Oyunları Vergisi	0,15	0,15	0,14
Özel İletişim Vergisi	0,60	0,53	0,51
Uluslararası Ticaret ve Muamelelerden Alınan Vergiler	18,36	18,40	18,41
Damga Vergileri	2,71	2,72	2,77
Harçlar	3,55	3,56	3,62
Başka Yerde Sınıflandırılmayan Vergiler	0,0002	0,0002	0,0002
Toplam	100	100	100

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2021). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/02/3-a-Genel-B%C3%BCt%C3%A7eli-Kamu-%C4%B0darelerinin-2018-Y%C4%B1l%C4%B1-Gelirleri-ile-2019-2020-D....pdf, 30.10.2021

4.1.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma Eskişehir ili sınırları içerisinde ikamet eden 15-55 yaş aralığındaki bireyleri kapsamaktadır. Araştırma sürecinde elde edilen verilerin doğruluğu ve geçerliliği veri toplama yöntemi olarak seçilen anket uygulaması ve anket uygulamasındaki ifadelerle sınırlıdır. Çalışmada yer alan tüm bilgi, görüş ve ifadeler yararlanılan bilimsel kaynaklar ve araştırmacının bu bilimsel kaynaklara dayalı görüşleri ile sınırlıdır. Farklı çalışmalarda veya Türkiye'nin farklı illerinde farklı sonuçların elde edilmesi mümkündür.

4.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

4.2.1. Evren ve Örneklemin Belirlenmesi

Araştırmalarda elde edilen sonuçların genel bir kapsama alanına ve ortak özelliklere sahip olan birimlerin tamamına ana kütle veya evren adı verilmektedir (Ural & Kılıç, 2011: 33). Örneklem ise evreni temsil edebilecek, evrenin sayısına kıyasla daha az birimden oluşan grup olarak tanımlanmaktadır. Örneklemenin amacı, araştırmacıların evrenin bütününü tek tek araştırmasına gerek kalmadan, evren hakkında genellemeler yapabileceği bilgileri sağlamaktır (Altunışık vd., 2010: 131).

Bu araştırmanın evrenini Eskişehir ili sınırları içerisinde ikamet eden 15-55 yaş aralığındaki X, Y ve Z Kuşaklarındaki bireyler oluşturmaktadır. 2020 yılı TÜİK verileri doğrultusunda, Eskişehir ili sınırları içerisinde ikamet eden 15-55 yaş aralığında 532.540

kişi bulunmaktadır. Bu bireylerden Z Kuşağını temsil eden 15-24 yaş aralığında 128.832, Y Kuşağını temsil eden 25-40 yaş aralığında 214.809 ve X Kuşağını temsil eden 41-55 yaş aralığında 188.899 kişi bulunmaktadır.

Tablo 6'ya bakıldığında evren büyüklüğünün 1 milyon birimden fazla olan, örnekleme hatasının ± 0,05 olduğu, bir olayın görülme olasılığını ifade eden "p" değerinin 0,5 ve bir olayın görülmeme olasılığını ifade eden "q" değerinin 0,5 olduğu durumda; örneklem büyüklüğünün 384 birim olarak hesaplandığı görülmektedir. (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2004: 50). Bu noktadan hareketle Eskişehir ilinde ikamet eden 15-55 yaş aralığındaki 532.540 bireyden oluşan evrenin örneklemi minimum 384 kişi olarak belirlenmiştir.

Tablo 6: Örneklem Büyüklükleri Hesaplamaları

Evren Sayısı	**± 0,03 Örnekleme Hatası(d)**			**± 0,05 Örnekleme Hatası(d)**			**± 0,10 Örnekleme Hatası(d)**		
	p=0,5	**p=0,8**	**p=0,3**	**p=0,5**	**p=0,8**	**p=0,3**	**p=0,5**	**p=0,8**	**p=0,3**
	q=0,5	**q=0,2**	**q=0,7**	**q=0,5**	**q=0,2**	**q=0,7**	**q=0,5**	**q=0,2**	**q=0,7**
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Kaynak: Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Detay Yayıncılık, Ankara, s. 50.

Araştırmada Z Kuşağı deney grubunu, X ve Y Kuşakları ise kontrol grubunu oluşturmaktadır. Kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak 430 katılımcıya ulaşılan araştırmada, belirlenen minimum örneklem sayısı olan 384 birim ile de yeterli katılımın sağlandığı görülmektedir.

4.2.2. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi

Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için ihtiyaç duyulan veriler birincil veri türlerinden olan anket yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Hazırlanan anket formları gerekli izinler alınarak ve katılımcıların istekleri doğrultusunda gerek kapalı zarflar içerisinde gerekse online olarak katılımcılara iletilmiştir.

4.2.3. Anket Formu

Anket formunda katılımcıların demografik özelliklerinin (yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek ve gelir düzeyi) tespit edilebilmesi ve katılımcıların vergi ahlâkı ve vergi bilinci düzeylerinin ölçülebilmesi için belli başlı sorular-önermeler bulunmaktadır.

Anket formunun birinci bölümünde katılımcıların demografik özelliklerinin tespit edilebilmesi için katılımcılara 5 adet çoktan seçmeli ifadeler yöneltilmiştir. Bununla birlikte 15-17 yaş aralığındaki bireylerin hem demografik özellikleri hem de vergi hakkındaki genel düşüncelerini tespit etmek amaçlı 7 adet açık uçlu ifade yönlendirilerek yanıtları istenmiştir.

Anket formunun ikinci bölümünde ise katılımcıların vergi ahlâkı ve vergi bilinci düzeylerinin ölçülebilmesi için 5'li Likert Tipi Ölçek kullanılarak 1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılıyorum ve 5-Kesinlikle Katılıyorum olmak üzere 28 adet önerme bulunmaktadır. 28 adet önermenin 25'i tüm katılımcılar için ortak ifadelerden oluşmaktadır. Son 3 önerme ise kuşaklara göre ayrılarak farklı ifadeler içermektedir.

4.3. VERİLERİN ANALİZİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER

Araştırmanın analiz aşamasında izlenilen yolda verilerin güvenilirlik ve faktör analizleri yapıldıktan sonra verilerin özelliklerine göre sınıflandırılması için normallik testi uygulanmıştır. Normallik testi aracılığıyla veriler üzerinde parametrik ve parametrik olmayan analiz tekniklerinden hangilerinin kullanılıp kullanılmayacağına kararı verilmiştir.

4.3.1. Parametrik Analiz Teknikleri

Parametrik analiz teknikleri: T-testi, F-testi, ANOVA, One Way ANOVA, korelasyon analizi, regresyon analizi ve diğer çok değişkenli analiz tekniklerinden oluşmaktadır (Altunışık vd., 2010: 161-162). Parametrik analiz tekniklerinin kullanılabilmesi için verilerin bazı ön koşulları sağlaması gerekmektedir. Verilerin bu şartları sağlamaması durumunda parametrik analiz teknikleri yerine parametrik olmayan analiz teknikleri tercih edilmektedir. Parametrik analiz tekniklerinin kullanılabilmesi için gerekli olan ön koşullar (Altunışık vd., 2010: 162; İslamoğlu ve Alnıaçık, 2014: 264-272):

- Analize tabi tutulacak değişkenlerin oransal ya da aralıklı düzeyde ölçekle toplanmış olması,
- Verilerin normal dağılım sergilemesi, bir diğer ifadeyle, verilerin dağılımının çan eğrisi dağılımına sahip olması,
- Hedef kitlede yer alan bütün grupların aynı varyans değerine sahip olması, bir diğer ifadeyle, test edilen farklı örneklem gruplarının ya da analiz edilen değişkenlerin her bir farklı düzeyinin varyansının birbirine benzer olması ve
- Hata değerlerinin tesadüfi olması, bir diğer ifadeyle, örneklerin ana kitleden tesadüfi olarak seçilmiş olması şeklindedir.

4.3.2. Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri

Parametrik olmayan analiz teknikleri ön koşulsuz testler olarak da bilinmektedir. Parametrik olmayan analiz teknikleri her ne kadar ön koşulsuz olsa dahi bu testlerin kullanılması için hücredeki gözlem sayısının belirli bir değerin altına düşmemesi, örneklemdeki her bir bireyden sadece bir defa veri elde edilmesi ve bir gözlemden elde edilen verinin diğer gözlemlere bağlı olarak değişmemesini gerektirmektedir (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2014: 272-273). Kısaca parametrik olmayan analiz teknikleri verilerin parametrik analiz tekniklerin ön koşullarını sağlayamadığı zaman kullanılmaktadır.

Parametrik olmayan analiz teknikleri arasında Mann-Whitney U testi, K-S (Kolmogorov-Smirnov) testi, Kruskall-Wallis testi, İşaret testi, Wilcoxon işaretli sıralama testi, Friedman testi ve Wald-Wolfowitz testleri bulunmaktadır (Altunışık vd., 2010: 166, 179).

4.3.3. Güvenilirlik Analizi

İçsel tutarlılığın ölçümünde en yaygın kullanılan yöntem Cronbach's Alfa olarak bilinen alfa katsayısıdır. Alfa değeri olası tüm ikiye ayırma kombinasyonların sonuçlarını ortaya çıkartacak olan ikiye ayırma katsayılarının bir ortalamasını göstermektedir. Alfa katsayısının değeri 0 ile 1 arası değerler almaktadır ve kabul edilebilir bir değerin en az 0,7 olması arzu edilmektedir (Altunışık vd., 2010: 124).

Araştırmada kullanılan güvenilirlik analizine demografik sorular ve 26, 27, ve 28 numaralı önermeler farklı ifadelere sahip olduğu için dahil edilmemiştir. Bununla birlikte 5, 7 ve 22 numaralı önermeler olumsuz anlamlar içerdiği için yanıtları ters çevrilmiştir.

Tablo 7: Güvenilirlik Analizi Cronbach's Alpha Katsayısı

Cronbach's Alpha	Standartlaştırılmış Önermelere Göre Cronbach's Alpha	Önerme Sayısı
0,846	0,84	25

Tablo 7'ye bakıldığında Cronbach's Alpha Katsayısının 25 önerme için 0,846 olarak hesaplandığı ve bu değerin kabul edilebilir bir değer olduğu görülmektedir.

4.3.4. Faktör Analizi

Araştırmalarda kullanılan ölçeklerin belirli bir geçerliliğe sahip olması gerekmektedir. Ölçeklerin yapılarındaki geçerlilik bir test veya bir anketin soru veya maddelerinin birbiri ile olan uyumunu, birbirini tamamlamasını ve toplu halde bir bütün oluşturması durumu olarak ifade edilmektedir. Bu doğrultuda kullanılan faktör analizi birbiriyle ilişkisi olduğu düşünülen çok sayıdaki değişkenlerin arasındaki ilişkinin yapısına dair ipuçları sağlamak amacıyla kullanılmaktadır (Altunışık vd., 2010: 261).

4.3.4.1. Faktör Analizi Türleri

Araştırmalarda kullanılan ölçeklerin yapı geçerliliği iki farklı faktör analizi türü ile değerlendirilmektedir. Bunlar; Anlam Çıkarıcı ya da Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı ya da Onaylayıcı Faktör Analizi (DFA) türleridir.

***Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)*:** Araştırmacının, araştırma yaptığı konuyla ilgili olarak değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik herhangi bir fikrinin veya öngörüsünün

olmaması sebebiyle değişkenler arasındaki muhtemel ilişkiyi ortaya çıkarmak amacıyla kullanılan faktör analizi türüdür.

***Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)*:** Araştırmacının, araştırma yaptığı konuyla ilgili olarak değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik bir fikrinin veya öngörüsünün olması ve bunu doğrulamak istediği durumlarda kullanılan faktör analizi türüdür (Altunışık vd., 2010: 264).

4.3.4.2. Faktörlerde Eksen Döndürme

Faktörlerde eksen döndürmesi değişkenlerin belirli faktörlere yüksek yüklemeler yapmasını ancak diğer faktörlere ise oldukça düşük yüklemeler yapmasını sağlamaktadır. Bu doğrultuda faktör döndürmesi yöntemleri iki ana başlık altında sıralanmaktadır. Bunlar Ortagonal (Dikey) ve Oblique (Eğik) döndürme yöntemleridir (Altunışık vd., 2010: 275-276).

SPSS programının 25. versiyonuna bakıldığında, Ortagonal (Dikey) döndürme yöntemleri arasında: Varimax, Quartimax ve Equamax yöntemlerinin olduğu görülmektedir. Bu yöntemler, faktörler arasındaki açının dik olduğunu ve faktörler arasında herhangi bir korelasyon olmadığını ifade etmektedir. Oblique (Eğik) döndürme yöntemleri arasında ise Direct Oblimin ve Promax yöntemlerinin olduğu görülmektedir. Bu yöntemler faktörler arasındaki açının dik olmadığını ve faktörler arasında bir korelasyon olduğunu ifade eden yöntemlerdir (Altunışık vd., 2010: 276).

Araştırmalarda bu iki döndürme yöntemlerinden en çok kullanılanlar: Ortagonal yöntemlerden Varimax, Oblique yöntemlerden ise Direct Oblimin yöntemidir (Altunışık vd., 2010: 277). Bu araştırmada ise Direct Oblimin yöntemi kullanılarak faktör analizi yapılmıştır. Bu yöntemin tercih edilmesinin nedeni ise faktörler arasında ilişki olduğu düşünülmektedir.

4.3.4.3. Bartlett Küresellik Testi ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)

Bartlett Küresellik Testi korelasyon matrisinde yer alan tüm korelasyonların genel anlamlılıklarını gösteren istatistiksel bir testtir. Bu test ile evrende bulunan değişkenler arasında ilişkinin olmadığı hipotezi test edilmektedir. Başka bir ifade ile evrene ait korelasyon matrisinin birim matris olduğu, her değişkenin kendisiyle mükemmel bir

ilişkiye sahip olduğu ancak değişkenler arasındaki korelasyonun ise sıfır olduğu durumdur (Altunışık vd., 2010: 265).

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ise araştırmada kullanılan veri setinin faktör analizine uygun olup olmadığını gösteren bir indistir. KMO değerinin 0,5-1,0 arasında olduğu durumlarda araştırmada kullanılan ölçekler faktör analizi açısından kabul edilebilirken, KMO değerinin 0,5'in altında çıkması durumunda ise veri setinin faktör analizi için uygun olmadığı yorumu yapılmaktadır. Bununla birlikte araştırmacılar KMO değerinin 0,7'nin altında olmamasını arzu etmektedirler (Altunışık vd., 2010: 266).

Tablo 8: Kaiser-Meyer-Olkin ve Barlett Küresellik Testi

KMO ve Bartlett Testi		
Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterlilik Ölçeği		0,84
Bartlett Küresellik Testi	**Yaklaşık Ki-Kare Değeri**	4398,33
	df	300
	Sig.	0,00

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği 0,844 olarak bulunmuştur ve bu değerin AFA için yeterli olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Barlett Küresellik Testi sonucunda $x^2(300) = 4398,344$; $p<0,05$ olarak bulunmuştur ve bu değer maddeler arasındaki korelasyonların AFA için yeterince büyük olduğunu göstermektedir.

Araştırmada kullanılan veri setinin yapı geçerliliğini tespit etmek ve faktör yapısını ortaya çıkarmak için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) kullanılmıştır. Bu doğrultuda en sık ve en kolay yöntem olan temel bileşenler yöntemi (principal components) ve faktörler arası ilişki olduğu düşünüldüğü için Oblique döndürme yöntemleri arasından Direct Oblimin yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2011: 124-126).

Değerlendirme yapılmadan önce anket formundaki 5, 7 ve 22 numaralı önermeler olumsuz bir anlam taşıdığı gerekçesiyle yanıtlar ters çevrilmiştir ve 26, 27 ve 28 numaralı önermeler farklı ifadeler taşıdığı gerekçesiyle dahil edilmemiştir. Tablo 9'a bakıldığında AFA sonucunda 25 önermeden oluşan veri setinin 7 alt boyutlu (faktörlü) bir yapıdan oluştuğu ve bu 7 faktörün toplam varyansın 66,06'sını açıkladığı sonucu elde edilmiştir.

Tablo 9: Temel Faktör Analizi

Faktör	Öz Değerler			Varyansın Yük Değerleri		
	Toplam	Varyans	Genel Toplam	Toplam	Varyans	Genel Toplam
1	5,78	23,12	23,12	5,78	23,12	23,12
2	4,11	16,44	39,56	4,11	16,44	39,56
3	1,79	7,17	46,73	1,79	7,17	46,73
4	1,49	5,94	52,68	1,49	5,94	52,68
5	1,22	4,87	57,55	1,22	4,87	57,55
6	1,10	4,40	61,95	1,10	4,40	61,95
7	1,03	4,12	66,07	1,03	4,12	66,07
8	0,95	3,78	69,85			
9	0,85	3,39	73,24			
10	0,74	2,97	76,21			
11	0,68	2,70	78,91			
12	0,62	2,49	81,40			
13	0,58	2,32	83,72			
14	0,53	2,11	85,83			
15	0,52	2,07	87,90			
16	0,46	1,83	89,73			
17	0,44	1,75	91,48			
18	0,40	1,59	93,06			
19	0,36	1,45	94,52			
20	0,30	1,20	95,72			
21	0,28	1,14	96,85			
22	0,23	0,92	97,78			
23	0,22	0,89	98,67			
24	0,19	0,76	99,43			
25	0,14	0,58	100			

Tablo 10'da ise veri setinin Direct Oblimin ekseninde döndürülmesi sonucu araştırmada kullanılan 25 önermenin 7 faktör altındaki yük dağılımı görülmektedir.

Tablo 10: Direct Oblimin Eksen Döndürme Sonucu Faktör Dağılımı

Önerme	Faktörler						
	1	2	3	4	5	6	7
1	0,89						
2	0,88						
4	0,88						
3	0,85						
6	0,49					-0,39	
9	0,46						
16		-0,86					
15		-0,86					
14		-0,85					
17		-0,83					
8		-0,58					
13		-0,56					
20			0,81				
18			0,67				
25			0,66				-0,34
19	0,31		0,62				
5				0,75			
7				0,67			
22				0,64	-0,35		
11					0,869		
23						-0,88	
24			0,32			-0,54	
12						-0,43	-0,36
10						-0,41	-0,36
21							-0,83

Araştırmada kullanılan 25 önermenin karşılaştırması sırasında, 0,4 ve üzeri faktör yükleri ideal olarak kabul edilmiştir ve 0,4 altında kalan faktör yükleri dikkate alınmamıştır (Field, 2009: 666). Bu doğrultuda önerme 19'un birinci faktördeki yükü, önerme 24'ün üçüncü faktördeki yükü, önerme 22'nin beşinci faktördeki yükü, önerme 6'nın altıncı faktördeki yükü ve önerme 10, 12 ve 25'in yedinci faktördeki yükleri saf dışı bırakılmıştır.

4.3.5. Normallik Testi

Normallik testi analizi, veri seti üzerinde hangi analiz yöntemlerinin kullanılıp kullanılmayacağı açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri, Çarpıklık (Skewness) ve Baskınlık (Kurtosis) değerleri ve çeşitli histogramlar değerlendirilerek verilerin normal dağılıp dağılmadığı sonucu elde edilmektedir. Test sonuçları doğrultusunda; veriler normal dağılıyorsa parametrik analiz yöntemleri, normal dağılmıyor ise parametrik olmayan analiz yöntemleri kullanılmaktadır.

Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri verilerin normal dağılıp dağılmadığını ilişkin sonuçların elde edilmesi sırasında kullanılan test yöntemlerinden biridir. Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları katılımcı sayısının 50 birim ve üzeri olduğu durumlarda, Shapiro-Wilk testi sonuçları ise katılımcı sayısının 50 birim altında olduğu durumlarda değerlendirilmektedir. Test sonuçlarına bakıldığında anlamlılık değeri $p>0,05$ ise verilerin normal dağılım gösterdiği, anlamlılık değeri $p<0,05$ ise verilerin normal dağılım göstermediği yorumu yapılmaktadır.

Normallik testinde verilerin normal dağılıp dağılmadığı: Skewness ve Kurtosis yani Çarpıklık ve Basıklık değerleri ile tespit edilmektedir. Çarpıklık ve basıklık değerleri birçok kaynakta farklı aralıklarda açıklanmaktadır. Bu iki değerin ± 1,00 arasında (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2011: 48, 63), ± 1,50 arasında (Tabachnick & Fidell, 2013) ve ± 2,00 arasında olduğu durumlarda verilerin normal dağıldığı yorumu yapılmaktadır (George & Mallery, 2010). Bununla birlikte çarpıklık ve basıklık değerlinin verilerin normal dağılıp dağılmadığına ilişkin yorum yapılabilmesi açısından yetersiz kaldığı durumlarda ilgili değerlerin standart sapmalarına bölünmesi sonucunda ortaya

çıkan değerin ± 1,96 arasında olduğu durumlarda da verilerin normal dağıldığı yorumu yapılmaktadır (Büyüköztürk, 2011: 42).

Tablo 11'e bakıldığında normallik dağılım testi sonuçlarının literatürde kabul gören değerlere ulaşmadığı, verilerin normal dağılmadığı ve parametrik olmayan test yöntemlerinin kullanılacağı belirlenmiştir[28].

Tablo 11: Faktörlerin Normallik Dağılım Testleri

Normallik Testleri						
	Kolmogorov-Smirnov			**Shapiro-Wilk**		
	İstatistik	**df**	**Anlamlılık (Sig.)**	**İstatistik**	**df**	**Anlamlılık (Sig.)**
Faktör 1	0,119	425	0,000	0,951	425	0,000
Faktör 2	0,175	425	0,000	0,903	425	0,000
Faktör 3	0,14	425	0,000	0,909	425	0,000
Faktör 4	0,105	425	0,000	0,966	425	0,000
Faktör 5	0,208	425	0,000	0,898	425	0,000
Faktör 6	0,25	425	0,000	0,882	425	0,000
Faktör 7	0,217	425	0,000	0,895	425	0,000

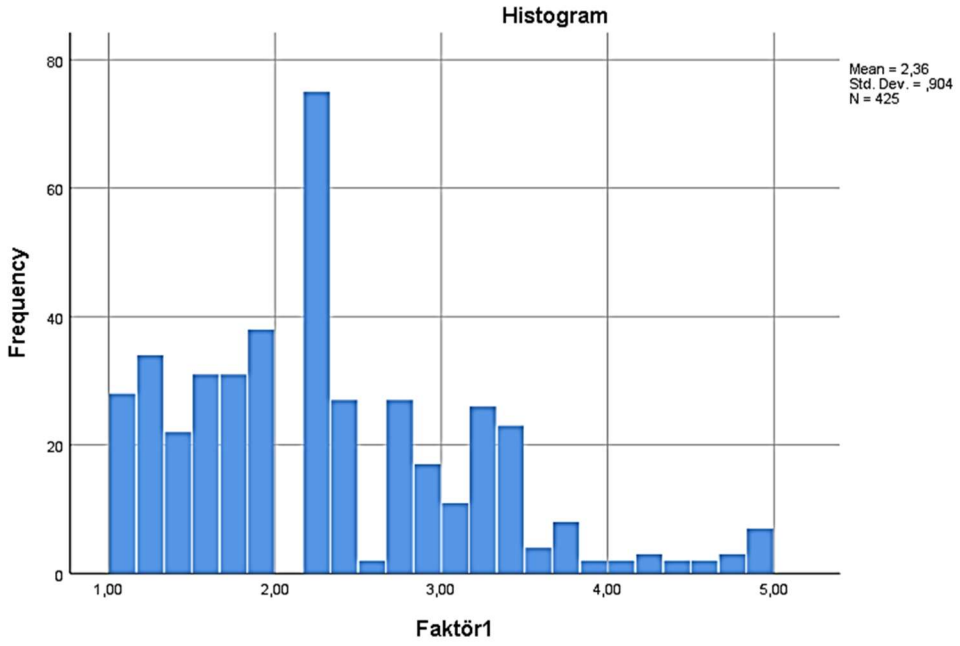
Skewness ve Kurtosis Değerleri				
		İstatistik	**Std. Sapma**	**İstatistik/Std. Sapma**
Faktör 1	**Ortalama**	2,36	0,04	53,76
	Skewness	0,72	0,12	6,11
	Kurtosis	0,29	0,24	1,21
Faktör 2	**Ortalama**	3,83	0,05	76,14
	Skewness	-0,78	0,12	-6,62
	Kurtosis	-0,23	0,24	-0,98
Faktör 3	**Ortalama**	4,12	0,03	120,99
	Skewness	-1,12	0,12	-9,43
	Kurtosis	1,88	0,24	7,96

[28] Veriler hem faktör bazında hem de önerme bazında olmak üzere iki farklı normallik testine tabi tutulmuştur. Normallik testi sonuçları her iki teste ilişkin veriler aracılığıyla belirlenmiştir. Bu doğrultuda faktörlere ilişkin histogramlar ve önerme bazında gerçekleştirilen normallik testi sonuçları için: EK-1.

Faktör 4	**Ortalama**	3,58	0,04	93,01
	Skewness	-0,6	0,12	-5,05
	Kurtosis	0,46	0,24	1,94
Faktör 5	**Ortalama**	4,21	0,03	156,52
	Skewness	-0,17	0,12	-1,43
	Kurtosis	-0,61	0,24	-2,58
Faktör 6	**Ortalama**	3,58	0,05	69,34
	Skewness	-0,63	0,12	-5,28
	Kurtosis	-0,12	0,24	-0,51
Faktör 7	**Ortalama**	2,96	0,06	47,62
	Skewness	0,1	0,12	0,84
	Kurtosis	-1,19	0,24	-5,03

Grafik 1'e bakıldığında faktör 1 dahilindeki önermelere verilen yanıtların histogram dağılımı görülmektedir. Bu bağlamda verilerin normal dağılım gösterdiğini beyan edebilmek için verilerin dağılımında bir çan eğrisinden söz etmek gerekmektedir.

Grafik 1: Faktör 1'e İlişkin Verilerin Dağılım Histogramı

4.3.6. Araştırmada Kullanılan Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri

Araştırmada kullanılacak olan parametrik olmayan analiz teknikleri arasında Kruskall-Wallis testi ve Mann-Whitney U-testi bulunmaktadır. Bu iki test, araştırmanın amaçları doğrultusunda katılımcılar arasındaki farklılıkları tespit edebilecek en uygun testler olduğu düşünüldüğü için seçilmiştir.

Kruskall-Wallis Testi: Üç veya daha fazla grubun karşılaştırılmasında anlamlı bir farkın olup olmadığını test etmek için kullanılmaktadır. Parametrik testlerden tek yönlü ANOVA testine karşılık gelmektedir (Altunışık vd., 2010: 210).

Mann-Whitney U-Testi: İki bağımsız grup arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılmaktadır. Parametrik testlerde bağımsız iki örneklem t testine karşılık gelmektedir (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2014: 446).

4.4. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK DAĞILIMI

Araştırmada kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak 430 katılımcıya ulaşılmıştır. Bu bağlamda katılımcıları belirli gruplar altında sınıflandırabilmek için katılımcıların demografik özelliklerini tespit etmek amaçlı belli başlı anket soruları yöneltilmiştir. Tablo 12'de katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 12: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Frekans Dağılımı

Yaş Aralığı								
	15-24 (Z Kuşağı)		**25-40 (Y Kuşağı)**		**41-55 (X) Kuşağı**			**Toplam**
Sıklık	131		141		158			430
%	30,5		32,8		36,7			100
Cinsiyet								
	Kadın		**Erkek**		**Kayıp**			**Toplam**
Sıklık	232		197		1			430
%	54		45,8		0,2			100
Eğitim Düzeyi								
	İlkokul	**Ortaokul**	**Lise ve Dengi**	**Lisans**	**Yüksek Lisans**	**Doktora**	**Diğer**	**Toplam**
Sıklık	10	27	132	199	48	11	3	430
%	2,3	6,3	30,7	46,3	11,2	2,6	0,6	100

Mesleki Durum									
	Ticari Kazanç	**Zirai Kazanç**	**Ücret Kazancı**	**Devlet Memuriyeti**	**Serbest Meslek Kazancı**	**Diğer Kazanç ve İratlar**	**Diğer**	**Kayıp**	**Toplam**
Sıklık	40	4	70	114	17	6	170	9	430
%	9,4	0,8	16,3	26,5	4	1,4	39,5	2,1	100

Gelir Düzeyi (TL)							
	0-3.000	**3.001-5.000**	**5.001-7.500**	**7.501-10.000**	**10.001-50.000**	**50.001 ve Üzeri**	**Toplam**
Sıklık	193	110	82	35	10	0	430
%	44,9	25,6	19,1	8,1	2,3	0	100

Araştırmada katılımcılar yaş aralıkları açısından üç gruba ayrılmıştır. 15-24 yaş aralığında olan ve Z Kuşağını temsil eden 131 katılımcı, 25-40 yaş aralığında olan ve Y Kuşağını temsil eden 141 katılımcı, 41-55 yaş aralığında olan ve X Kuşağını temsil eden 158 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların cinsiyete göre dağılımında ise kadın katılımcı oranının %54, erkek katılımcı oranın ise %45,8 olduğu görülmektedir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında, katılımcılardan %46,3'ünün lisans, %11,2'sinin yüksek lisans ve %2,6'sının doktora eğitimi aldığı görülmektedir.

Mesleki durum açısından katılımcılar Gelir Vergisi Kanunda belirtilen 7 gelir unsuruna göre gruplandırılmıştır. Bununla birlikte çalışmanın amacı doğrultusunda Devlet Memuru olan katılımcılar için ek bir sınıf daha oluşturulmuştur. Bu doğrultuda katılımcıların %58,4'ünün mesleki bir faaliyetinin olduğu, %39,5'lik kısmının bu soruyu diğer olarak işaretlediği görülmektedir. Araştırmada kullanılan diğer seçeneği katılımcıların; öğrenci, ev hanımı, emekli (bir faaliyet içerisinde bulunmayan) veya kendi isteğiyle çalışmadığı durumları yansıtmaktadır.

Katılımcıların gelir düzeyleri açısından dağılıma bakıldığında, katılımcıların %44,9'unun 0-3.000 TL, %25,6'sının 3.001-5.000 TL, %19,1'inin 5.001-7.500 TL, %8,1'inin 7.501-10.000 TL, %2,3'ünün 10.001-50.000 TL arasında gelir elde ettiği

görülmektedir. Tablo 12'ye bakıldığında katılımcıların %44,9'unun 0-3.000 TL arasında gelir elde ettiği görülmektedir. Oranın yüksek olmasının nedeni, mesleki durumunu diğer olarak ifade eden katılımcılar arasında öğrenci, emekli, ev hanımı veya kendi isteğiyle çalışmayan bireylerin de bulunuyor olmasıdır.

4.5. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ DOĞRULTUSUNDA ÖNERMELERE VERDİKLERİ YANITLARIN ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde anket yöntemi aracılığıyla elde edilen veri seti, parametrik olmayan analiz teknikleri kullanılarak önermelerin anlamlılık düzeyleri doğrultusunda çapraz tablolar ile analiz edilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak önermeler daha önceden belirlenmiş faktör yüklerine göre sınıflandırılarak, demografik değişkenleri doğrultusunda Kruskall-Wallis Testi ve Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyinin $p<0,05$ ve $p<0,10$ olarak kabul edileceği testler sonucunda anlamlı farklılıkların bulunduğu önermeler, çapraz tablolar aracılığıyla incelenmiştir. Bununla birlikte önermelere herhangi bir yanıt vermeyen katılımcılar analizlere dahil edilmemiştir.

4.5.1. Faktör 1

Faktör analizi sonuçları doğrultusunda faktör 1 kapsamı altında yükleri bulunan önermeler 1, 2, 3, 4, 6, ve 9 numaralı önermelerdir. Önermelerin içerdiği ifadeler genel olarak verginin nasıl bir algı yarattığını, vergi ve ahlâk arasındaki ilişkiyi, kamu hizmetleri ve vergi arasındaki ilişkiyi ve referans çevrenin vergi ödeme konusundaki etkilerini tespit etmeye yöneliktir. Tablo 13'e bakıldığında katılımcıların faktör 1 dahilindeki önermelere verdikleri yanıtların yüzdelik dağılımı görülmektedir. Bu bağlamda 5'li Likert Tipi Ölçeği 1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılıyorum ve 5-Kesinlikle Katılıyorum olarak kodlanmıştır.

Tablo 13: Katılımcıların Faktör 1 Dahilinde Olan Önermelere Verdikleri Yanıtların Dağılımı

(%)	Test İstatistikleri						
	Ölçek Kodları						
	1	2	3	4	5	Kayıp	Total
Önerme 1	3	13,5	11,2	33	38,4	0,9	100
Önerme 2	6	13,7	10	38,8	31,2	0,2	100
Önerme 3	3,5	11,4	12,6	35,3	36,7	0,5	100
Önerme 4	4,4	14,4	13	39,3	28,6	0,2	100
Önerme 6	2,8	7,2	10,7	45,6	33,5	0,2	100
Önerme 9	3,5	7,7	9,8	36,3	41,9	0,9	100

Katılımcıların faktör 1 dahilindeki önermelere verdikleri yanıtların yüzdelik dağılımına bakıldığında büyük bir çoğunluğun önermelerdeki ifadelerle aynı düşüncede olduğu görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların bir kısmının kararsızım yanıtını verdikleri ve bir kısmının ise önermelerdeki ifadelerle aynı düşüncede olmadıklarını belirttikleri görülmektedir. Bu bağlamda Tablo 14'te yanıtlar arasındaki demografik farklılıkların tespit edilebilmesi için faktör 1 dahilindeki önermelere, demografik değişkenler doğrultusunda Kruskall-Wallis Testi ve Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır.

Tablo 14: Demografik Değişkenler ve Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri

Test İstatistikleri						
Yaş Aralığı Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi						
	Önermeler					
	1	2	3	4	6	9
Kruskall-Wallis H	72,32	84,3	64,71	97,55	41,84	18,55
df	2	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	<,001*	<,001*	<,001*	<,001*	<,001*	<,001*

Cinsiyet Değişkeni ve Mann-Whitney U Testi						
	1	**2**	**3**	**4**	**6**	**9**
Mann-Whitney U	21401,5	21146,5	22402	22276	19607	22310
Wilcoxon W	47736,5	47942,5	41905	49072	46403	48645
Z	-0,87	-1,32	-0,21	-0,39	-2,65	-0,11
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,39	0,19	0,83	0,7	0,01*	0,91
Eğitim Düzeyi Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi						
	1	**2**	**3**	**4**	**6**	**9**
Kruskal-Wallis H	14,1	14,04	8,85	13,44	24,4	27,04
df	6	6	6	6	6	6
Asymp. Sig.	0,03*	0,03*	0,18	0,04*	<,001*	<,001*
Mesleki Durum Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi						
	1	**2**	**3**	**4**	**6**	**9**
Kruskal-Wallis H	14,46	15,33	11,37	4,99	14,82	23,45
df	6	6	6	6	6	6
Asymp. Sig.	0,03*	0,02*	0,08**	0,55	0,02*	<,001*
Gelir Düzeyi Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi						
	1	**2**	**3**	**4**	**6**	**9**
Kruskal-Wallis H	22,17	26,71	17,49	16,55	17,45	13,41
df	4	4	4	4	4	4
Asymp. Sig.	<,001*	<,001*	0*	0*	0*	0,01*
**0,05 seviyesinde anlamlı farklılık*						
*** 0,10 seviyesinde anlamlı farklılık*						

Tablo 14'e bakıldığında bütün önermelerde yaş değişkenine göre anlamlı farklılıklarının bulunduğu, cinsiyet değişkenine göre 6 numaralı önermede anlamlı farklılıkların bulunduğu, eğitim düzeyi değişkenine göre 3 numaralı önerme dışındaki bütün önermelerde anlamlı farklılıkların bulunduğu, mesleki durum değişkenine göre 4 numaralı önerme dışındaki bütün önermelerde anlamlı farklılıkların bulunduğu ve gelir düzeyi değişkenine göre ise faktör 1 dahilindeki bütün önermelerde anlamlı farklılıkların bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 15: Katılımcıların 1 numaralı "Vergi vermenin her vatandaş için kutsal bir görev olduğunu düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	**Ölçek Ortalaması**	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
15-24- Z Kuşağı	3,29	1,4	7,7	7	8,7	5,5	30,3
25-40- Y Kuşağı	3,89	1,6	3,8	4	10,8	12,7	32,9
41-55- X Kuşağı	4,44	0	2,1	0,2	13,8	20,7	36,8
Toplam	3,91	3	13,6	11,2	33,3	38,9	100
Eğitim Düzeyi							
İlkokul	4,50	0	0	0,2	0,7	1,4	2,3
Ortaokul	4,41	0	0	0	3,8	2,6	6,3
Lise ve Dengi	3,68	0,9	5,2	5,6	9,9	8,9	30,5
Lisans	3,92	1,9	7	3,5	14,3	19,7	46,5
Yüksek Lisans	3,96	0,2	1,4	1,9	2,8	4,9	11,3
Doktora	4,36	0	0	0	1,6	0,9	2,6
Diğer	4,50	0	0	0	0,2	0,2	0,5
Toplam	3,91	3	13,6	11,2	33,3	38,6	100
Mesleki Durum							
Ticari Kazanç	4,30	0	0,9	0,5	3,5	5,4	10,3
Zirai Kazanç	4,75	0	0	0	0,2	0,7	0,9
Ücret Kazancı	3,91	0,5	3,3	1,6	4	8	17,4
Devlet Memuru	4,01	0,9	2,8	1,9	10,8	10,6	27
Serbest Meslek Kazancı	3,81	0,5	0,5	0	1,2	1,6	3,8
Diğer Kazanç ve İratlar	3,33	0	0,5	0,2	0,5	0,2	1,4
Diğer	3,75	1,2	5,6	7	13,1	12,2	39,2
Toplam	3,91	3,1	13,6	11,2	33,3	38,7	100

Gelir Düzeyi (TL)							
0-3.000	3,65	1,4	8,2	8,5	13,1	13,4	44,6
3.001-5.000	4,08	0,2	3,1	1,6	10,1	10,6	25,6
5.001-7.500	4,07	1,4	1,4	0,5	7	8,9	19,2
7.501-10.000	4,23	0	0,9	0,7	2,1	4,5	8,2
10.001- 50.000	4,60	0	0	0	0,9	1,5	2,4
Toplam	3,91	3	13,6	11,3	33,2	38,9	100

Tablo 15'te yaş, eğitim düzeyi, mesleki durum ve gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu 1 numaralı önermeye verilen yanıtların dağılımı bulunmaktadır. Katılımcıların %72'sinin vergi vermenin her vatandaş için kutsal bir görev olduğunu düşündükleri görülmektedir. Demografik farklılıklara bakıldığında, 15-24 yaş aralığındaki Z Kuşağının ölçek ortalama değerinin 3,29 ile en düşük, 41-55 yaş aralığındaki X Kuşağının ise 4,44 ile en yüksek ölçek ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Yaş ile birlikte 1 numaralı ifadeye yönelik katılım oranlarının giderek arttığı ve bu nedenle yaş ile 1 numaralı önerme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Katılımcıların eğitim düzeyleri ve 1 numaralı önermeye verdikleri yanıtlara bakıldığında, katılmadığını belirten katılımcıların çoğunluğunun lise ve dengi ile lisans eğitim düzeyindeki katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte eğitim düzeyini ilkokul ve diğer olarak belirten katılımcıların ölçek ortalamasının 4,50 ile en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Tabloya bakıldığında eğitim düzeyi ile 1 numaralı önerme arasındaki ilişkinin "U" şeklinde olduğu sonucu elde edilmiştir.

Mesleki durum ile 1 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında, mesleki durumunu Serbest Meslek Kazancı, Diğer Kazanç ve İratlar ve diğer olarak belirten katılımcıların genel ölçek ortalamasının altında kaldıkları görülmektedir. Bununla birlikte Ticari ve Zirai kazanç elde ettiğini belirten katılımcıların ölçek ortalamalarının diğer mesleklerdeki katılımcılardan daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Gelir düzeyi ile 1 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında, 0-3.000 TL aralığında gelir elde ettiğini belirten katılımcıların ölçek ortalamasının 3,65 ile en düşük seviyede olduğu ve 10.001-50.000 TL aralığında gelir elde eden katılımcıların ölçek

ortalamasının 4,60 ile en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda gelirdeki artışla birlikte 1 numaralı önermeye verilen yanıtlara arasında pozitif yönlü ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Tablo 16: Katılımcıların 2 numaralı "Vergisini ödemeyen bir vatandaşın ahlâki değerler açısından zayıf olduğunu düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	**Ölçek Ortalaması**	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
15-24- Z Kuşağı	3,15	3	7	6,5	10,3	3,7	30,5
25-40- Y Kuşağı	3,64	2,6	4,4	2,8	15,2	7,7	32,7
41-55- X Kuşağı	4,35	0,5	2,3	0,7	13,5	19,8	36,8
Toplam	3,76	6,1	13,7	10	39	31,2	100
Eğitim Düzeyi							
İlkokul	4,30	0	0	0,5	0,7	1,2	2,4
Ortaokul	4,33	0	0	0,2	3,7	2,3	6,2
Lise ve Dengi	3,56	1,6	5,8	3,7	12,8	6,8	30,7
Lisans	3,73	3,7	6,8	4,2	15,2	16,6	46,5
Yüksek Lisans	3,79	0,7	0,9	1,4	4,9	3	10,9
Doktora	4,27	0	0,2	0	1,2	1,2	2,6
Diğer	4,33	0	0	0	0,5	0,2	0,7
Toplam	3,76	6	13,7	10	39	31,3	100
Mesleki Durum							
Ticari Kazanç	4,07	0,9	0,5	0,5	3,5	4,9	10,3
Zirai Kazanç	4,50	0	0	0,2	0	0,7	0,9
Ücret Kazancı	3,76	2,1	1,6	0,9	6,3	6,3	17,2
Devlet Memuru	3,92	0,7	2,8	2,8	11,9	8,4	26,6
Serbest Meslek Kazancı	3,71	0,5	0,7	0	1,2	1,6	4
Diğer Kazanç ve İratlar	3,33	0	0,5	0,2	0,5	0,2	1,4
Diğer	3,56	1,9	7,7	5,4	15,6	9,1	39,6
Toplam	3,76	6,1	13,8	10	39	31,2	100

Gelir Düzeyi (TL)							
0-3.000	3,44	3,7	8,9	6,3	16,1	10	45
3.001-5.000	3,95	0,9	3,3	1,4	10,7	9,3	25,6
5.001-7.500	4,05	1,2	0,9	1,2	8,2	7,5	18,9
7.501-10.000	4,03	0,2	0,5	1,2	3,3	3	8,2
10.001- 50.000	4,40	0	0,2	0	0,7	1,4	2,3
Toplam	3,76	6	13,8	10,1	39	31,2	100

Yaş, eğitim düzeyi, mesleki durum ve gelir düzeyi değişkenleri doğrultusunda anlamlı farklılıkların bulunduğu 2 numaralı önermeye ilişkin verilen yanıtlara bakıldığında, katılımcıların %70'inin vergisini ödemeyen bir vatandaşın ahlâki değerler açısından zayıf olduğunu düşündükleri görülmektedir. Demografik farklılıklara bakıldığında, yaş aralığı değişkeni doğrultusunda Z Kuşağının ölçek ortalamasının 3,15 ile en düşük düzeyde olduğu ve X Kuşağının ölçek ortalamasının 4,35 ile en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte X Kuşağı bu ifadeye "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını veren en yüksek orana sahip kuşaktır. Genel bir değerlendirme yapıldığında yaştaki artış ile birlikte vergi ödemeyen bir bireyin ahlâki değerler açısından zayıf olduğuna yönelik düşünce arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Eğitim düzeyi değişkeni doğrultusunda lise ve dengi düzeyindeki katılımcıların ölçek ortalamalarının 3,56 ile en düşük düzeyde olduğu ve eğitim düzeyi ile 2 numaralı önerme arasındaki ilişkide ölçek ortalamalarının "U" şeklinde bir grafik oluşturduğu sonucu elde edilmiştir. Mesleki durum ve gelir düzeyi değişkenlerine bakıldığında, bu ifadeye en çok katılmıyorum yanıtı veren ve 3,44 ile en düşük ölçek ortalamasına sahip grubun 0-3.000 TL arasında gelir düzeyinde bulunan öğrencilerden veya çalışmayan katılımcılardan oluştuğu sonucu elde edilmiştir. Bu sonuca ek olarak gelir düzeyindeki artışla birlikte vergisini ödemeyen bir bireyin ahlâksız bir birey olduğuna yönelik düşünce arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Tablo 17: Katılımcıların 3 numaralı "Vergisini tam olarak ödeyen bir vatandaşın vicdanen rahat edeceğini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	**Ölçek Ortalaması**	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
15-24- Z Kuşağı	3,44	1,4	5,6	7	11,4	5,1	30,6
25-40- Y Kuşağı	3,79	1,6	4,2	4,9	10,7	11,2	32,7
41-55- X Kuşağı	4,41	0,5	1,6	0,7	13,3	20,6	36,7
Toplam	3,91	3,5	11,4	12,6	35,4	36,9	100
Mesleki Durum							
Ticari Kazanç	4,20	0,2	0,9	0,9	2,6	5,6	10,3
Zirai Kazanç	4,50	0,0	0,0	0,2	0,0	0,7	0,9
Ücret Kazancı	3,92	1,4	1,6	2,1	4,0	8,2	17,3
Devlet Memuru	3,98	0,5	2,6	2,8	11,9	8,9	26,6
Serbest Meslek Kazancı	3,88	0,2	0,5	0,5	0,9	1,6	3,7
Diğer Kazanç ve İratlar	3,33	0,0	0,5	0,2	0,5	0,2	1,4
Diğer	3,79	1,2	5,4	5,8	15,7	11,7	39,7
Toplam	3,91	3,5	11,4	12,6	35,5	36,9	100
Gelir Düzeyi (TL)							
0-3.000	3,70	1,6	7,2	6,5	17,1	12,4	44,9
3.001-5.000	4,05	0,9	2,1	2,6	9,1	11	25,7
5.001-7.500	4,00	0,9	1,6	2,1	6,1	8,2	18,9
7.501-10.000	4,20	0	0,5	1,2	2,8	3,7	8,2
10.001- 50.000	4,60	0	0	0,2	0,5	1,6	2,3
Toplam	3,91	3,4	11,4	12,6	35,6	36,9	100

Yaş, mesleki durum ve gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu 3 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında, katılımcıların %72'sinin vergisini tam olarak ödeyen bir vatandaşın vicdanen rahat olacağını düşündükleri görülmektedir. Demografik farklılıklarda ise Z Kuşağının 3,44 ile en düşük ölçek

ortalamasına sahip olduğu ve bu ortalamanın yaştaki artışla birlikte giderek arttığı görülmektedir. Bununla birlikte Z Kuşağının 1 ve 2 numaralı önermelere verdikleri yanıtlar doğrultusunda, vergi ile ahlâk arasındaki ilişkiden daha çok vergi ile vicdan arasında ilişki kurdukları öne sürülmektedir.

Katılımcıların mesleki durumlarına ve gelir düzeylerine göre 3 numaralı önermeye verdikleri yanıtlara ilişkin farklılıklara bakıldığında, Ticari ve Zirai Kazanç elde ettiklerini belirten katılımcıların en yüksek ölçek ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Gelir düzeyi açısından değerlendirildiğinde 0-3.000 TL gelir düzeyindeki katılımcıların 3,70 ile en düşük ölçek ortalamasına sahip oldukları, bununla birlikte gelir ile 3 numaralı önerme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 18: Katılımcıların 4 numaralı "Vergi ödemenin etik değerlerle doğrudan ilgili olduğunu düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	**Ölçek Ortalaması**	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
15-24- Z Kuşağı	3,11	2,3	8,6	7	8,4	4,2	30,5
25-40- Y Kuşağı	3,58	1,6	4,7	5,8	14,5	6,3	32,9
41-55- X Kuşağı	4,39	0,5	1,2	0,2	16,6	18,2	36,6
Toplam	3,73	4,4	14,5	13	39,5	28,7	100
Eğitim Düzeyi							
İlkokul	4,40	0	0	0,2	0,9	1,2	2,3
Ortaokul	4,26	0	0	0,2	4,2	1,9	6,3
Lise ve Dengi	3,58	2,1	4,9	3,5	13,8	6,5	30,8
Lisans	3,69	2,1	7,9	7	14,5	14,9	46,4
Yüksek Lisans	3,87	0,2	0,9	1,9	4,9	3	10,9
Doktora	4,09	0	0,5	0	0,9	1,2	2,6
Diğer	3,00	0	0,2	0,2	0,2	0	0,7
Toplam	3,73	4,4	14,4	13	39,4	28,7	100

Gelir Düzeyi (TL)							
0-3.000	3,49	2,8	8,9	7,5	15,2	10,7	45
3.001-5.000	3,95	0,7	2,6	2,1	11,9	8,2	25,4
5.001-7.500	3,91	0,9	1,4	2,3	8,2	6,3	19,1
7.501-10.000	3,80	0	1,4	0,9	3,7	2,1	8,2
10.001- 50.000	4,30	0	0,2	0,2	0,5	1,4	2,3
Toplam	3,73	4,4	14,5	13	39,5	28,7	100

Yaş, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu 4 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında, katılımcıların %68'inin vergi ödemenin etik değerlerle ilişkili olduğunu düşündükleri görülmektedir. Demografik farklılıklar doğrultusunda ise Z Kuşağının ölçek ortalamasının 3,11 ile en düşük düzeyde olduğu, ölçek ortalamalarının yaştaki artışla birlikte giderek arttığı ve yaş ile 4 numaralı önerme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Eğitim ve gelir düzeyi değişkenlerine bakıldığında, eğitim düzeyini diğer olarak belirten katılımcıların 3,00 ile en düşük ölçek ortalamasına sahip oldukları ve ölçek ortalamalarının "U" şeklinde bir grafik oluşturduğu sonucu elde edilmiştir. Gelir düzeyi değişkeni doğrultusunda ise 0-3.000 TL arasındaki gelir elde eden katılımcıların ölçek ortalamasının 3,49 ile en düşük düzey olduğu ve gelirdeki artışla birlikte 4 numaralı önerme arasında pozitif yönlü bir ilişkiden söz edilebilmektedir.

Tablo 19: Katılımcıların 6 numaralı "Kamu hizmetlerinin karşılanması için vergilerin gerekli olduğunu düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	**Ölçek Ortalaması**	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
15-24- Z Kuşağı	3,59	1,9	3,5	5,4	14,5	5,4	30,5
25-40- Y Kuşağı	4,00	0,9	2,3	3,7	14,7	11,2	32,9
41-55- X Kuşağı	4,34	0	1,4	1,6	16,6	17	36,6
Toplam	4,00	2,8	7,2	10,7	45,8	33,6	100

Cinsiyet							
Erkek	4,13	1,6	1,6	3,3	22,2	17,3	46
Kadın	3,89	1,2	5,6	7,5	23,6	16,1	54
Toplam	4,00	2,8	7,2	10,8	45,8	33,4	100
Eğitim Düzeyi							
İlkokul	4,67	0	0	0,2	0,9	1,2	2,3
Ortaokul	4,11	0	0	0,2	4,2	1,9	6,3
Lise ve Dengi	3,68	2,1	4,9	3,5	13,8	6,5	30,8
Lisans	4,14	2,1	7,9	7	14,5	14,9	46,4
Yüksek Lisans	3,98	0,2	0,9	1,9	4,9	3	10,9
Doktora	4,45	0	0,5	0	0,9	1,2	2,6
Diğer	4,67	0	0,2	0,2	0,2	0	0,7
Toplam	4,00	4,4	14,4	13	39,4	28,7	100
Mesleki Durum							
Ticari Kazanç	4,30	0	0,9	0,7	3	5,6	10,3
Zirai Kazanç	4,00	0	0	0	0,9	0	0,9
Ücret Kazancı	4,00	0,5	1,2	2,3	7,2	6,1	17,2
Devlet Memuru	4,08	0,5	1,9	2,6	12,1	9,8	26,8
Serbest Meslek Kazancı	4,35	0	0,2	0	1,9	1,9	4
Diğer Kazanç ve İratlar	4,20	0	0	0	0,9	0,2	1,2
Diğer	3,83	1,9	3	5,1	19,6	10	39,6
Toplam	4,00	2,9	7,2	10,7	45,6	33,6	100
Gelir Düzeyi (TL)							
0-3.000	3,80	1,9	4	6,3	21,7	11	44,8
3.001-5.000	4,06	0,5	2,3	2,8	9,6	10,5	25,6
5.001-7.500	4,27	0,2	0,7	1,2	8,6	8,4	19,1
7.501-10.000	4,17	0,2	0,2	0	5,1	2,6	8,2
10.001- 50.000	4,30	0	0	0,5	0,7	1,2	2,3
Toplam	4,00	2,8	7,2	10,8	45,7	33,7	100

Yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, mesleki durum ve gelir düzeyi açısından anlamlı farklılıklar bulunduğu 6 numaralı önermeye bakıldığında, katılımcıların %79'unun kamu hizmetlerinin karşılanması için vergilerin gerekli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Yaş değişkeni doğrultusunda Z Kuşağının ölçek ortalamasının 3,59 ile en düşük düzeyde olduğu, bununla birlikte 6 numaralı önerme ile yaş arasında pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu sonucu elde edilmiştir. 6 numaralı önerme cinsiyet değişkeni açısından değerlendirildiğinde, erkek katılımcıların ölçek ortalamasının kadın katılımcılara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kadın katılımcıların bir kısmının vergilerin kamu hizmetlerinin karşılanması için gerekli olmadığını düşündükleri yorumu yapılabilmektedir.

Katılımcıların mesleki durumlarına göre bir değerlendirme yapıldığında Serbest Meslek faaliyetindeki katılımcıların 4,35 ile en yüksek ölçek ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Eğitim düzeyi, mesleki durum ve gelir düzeyi değişkenlerine bakıldığında 6 numaralı ifadeye katılmıyorum yanıtını veren katılımcıların 0-3.000 TL gelir düzeyindeki lise ve dengi ile lisans eğitimi alan öğrencilerden oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte gelir düzeyi ve 6 numaralı önerme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir.

Tablo 20: Katılımcıların 9 numaralı "Vergi sorumluluğunu yerine getirmeyen bireylerin varlığının diğer bireylerin vergisel yükümlülüklerini de olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	**Ölçek Ortalaması**	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
15-24- Z Kuşağı	3,83	1,4	2,6	4,7	12,7	8,9	30,3
25-40- Y Kuşağı	4,00	1,6	2,8	3,1	11,7	13,6	32,8
41-55- X Kuşağı	4,31	0,5	2,3	2,1	12,2	19,7	36,9
Toplam	4,06	3,5	7,7	9,9	36,6	42,2	100

Eğitim Düzeyi							
İlkokul	4,56	0,0	0,0	0,0	0,9	1,2	2,1
Ortaokul	3,93	0,0	1,6	0,0	1,9	2,8	6,3
Lise ve Dengi	3,71	2,3	2,8	5,4	10,8	9,2	30,5
Lisans	4,26	0,7	2,6	3,8	16,7	23,0	46,8
Yüksek Lisans	4,17	0,5	0,5	0,2	5,4	4,5	11,0
Doktora	4,55	0,0	0,0	0,2	0,7	1,6	2,6
Diğer	3,00	0,0	0,2	0,2	0,2	0,0	0,7
Toplam	4,06	3,5	7,7	9,8	36,6	42,3	100
Mesleki Durum							
Ticari Kazanç	4,30	0,9	0,0	0,5	2,6	6,3	10,3
Zirai Kazanç	4,75	0,0	0,0	0,0	0,2	0,7	0,9
Ücret Kazancı	3,88	0,5	2,1	2,3	6,6	5,9	17,4
Devlet Memuru	4,32	0,0	1,2	2,6	9,6	13,6	27,0
Serbest Meslek Kazancı	3,88	0,2	0,5	0,5	1,2	1,6	4,0
Diğer Kazanç ve İratlar	4,80	0,0	0,0	0,0	0,2	0,9	1,2
Diğer	3,89	1,9	4,0	4,0	16,2	13,1	39,2
Toplam	4,06	3,5	7,7	9,9	36,6	42,3	100
Gelir Düzeyi (TL)							
0-3.000	3,91	2,3	3,1	5,9	18,1	15,0	44,4
3.001-5.000	4,02	1,2	3,1	2,1	7,3	12,2	25,9
5.001-7.500	4,23	0,0	1,6	1,4	7,0	9,2	19,2
7.501-10.000	4,51	0,0	0,0	0,2	3,5	4,5	8,2
10.001- 50.000	4,50	0,0	0,0	0,2	0,7	1,4	2,3
Toplam	4,06	3,5	7,8	9,8	36,6	42,3	100

Yaş, eğitim düzeyi, mesleki durum ve gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamı farklılıkların bulunduğu 9 numaralı önermeye ilişkin verilen yanıtlara bakıldığında, katılımcıların %79'unun vergi sorumluluğunu yerine getirmeyen bireylerin diğer bireyleri de olumsuz yönde etkileyebileceklerini düşündükleri görülmektedir. Yaş değişkeni açısından Z Kuşağının 3,83 ile en düşük ölçek ortalamasına, X Kuşağının ise 4,31 ile en

yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir. Bu bağlamda yaş ile 9 numaralı önerme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Katılımcıların verdiği yanıtlar eğitim düzeyi değişkeni açısından değerlendirildiğinde, ölçek ortalamalarının "U" şeklinde bir grafik oluşturduğu, en düşük ortalamasına lise ve dengi ile diğer eğitim düzeyindeki katılımcıların sahip olduğu görülmektedir.

9 numaralı önerme mesleki durum ve gelir düzeyi değişkeni açısından değerlendirildiğinde, Ücret Kazancı, Serbest Meslek Kazancı ve mesleki durumunu diğer olarak belirten katılımcıların ölçek ortalamalarının genel ortalamanın altında kaldığı görülmektedir. Gelir düzeyi değişkenine bakıldığında 9 numaralı önerme ve gelir düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu sonucu elde edilmiştir.

4.5.2. Faktör 2

Faktör analizi sonuçları doğrultusunda faktör 2 kapsamı altında yükleri bulunan önermeler 8, 13, 14, 15, 16 ve 17 numaralı önermelerdir. Faktör 2 kapsamındaki önermeler, katılımcıların vergi uyumu ile dini inanç ve hükümet politikaları arasındaki ilişkiye yönelik düşüncelerini, ülkemizdeki vergi sistemi ve vergi idaresi hakkındaki görüşlerini tespit etmek amaçlıdır.

Tablo 21'e bakıldığında faktör 2 dahilindeki önermelere verilen yanıtların 5'li Likert Tipi Ölçeği doğrultusunda dağılımı görülmektedir. Verilen yanıtlar doğrultusunda katılmıyorum ve kararsızım yanıtlarının çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Tablo 21: Katılımcıların Faktör 2 Dahilinde Olan Önermelere Verdikleri Yanıtların Yüzdelik Dağılım

(%)	Test İstatistikleri						
Önerme	Ölçek Kodları						
	1	2	3	4	5	Kayıp	Total
Önerme 8	27,7	30	15,3	15,8	10,9	0,2	100
Önerme 13	18,4	27,7	24,4	22,6	4,7	2,3	100
Önerme 14	29,5	30	23	12,8	4,4	0,2	100
Önerme 15	43,3	31,2	13,5	6,7	4,9	0,5	100
Önerme 16	30	37,2	19,5	9,8	2,6	0,9	100
Önerme 17	22,1	30	25,8	18,6	3	0,5	100

Tablo 22'ye bakıldığında faktör 2 dahilindeki önermelere verilen yanıtların, demografik değişkenler doğrultusunda, Kruskall-Wallis Testi ve Mann Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 22: Demografik Değişkenler ve Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri

Test İstatistikleri						
Yaş Aralığı Değişkeni Doğrultusunda Kruskall-Wallis Testi						
	Önermeler					
	8	**13**	**14**	**15**	**16**	**17**
Kruskall-Wallis H	13,6	7,87	1,71	3,17	10,79	7,37
df	2	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	0,00*	0,02*	0,42	0,21	0,01*	0,03*
Cinsiyet Değişkeni ve Mann-Whitney U Testi						
	8	**13**	**14**	**15**	**16**	**17**
Mann-Whitney U	20432,5	21068,5	22433	22389,5	21854,5	21925,5
Wilcoxon W	47228,5	40178,5	49461	49185,5	41160,5	41231,5
Z	-1,87	-0,64	-0,25	-0,21	-0,49	-0,58
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,06**	0,52	0,81	0,84	0,63	0,56
Eğitim Düzeyi Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi						
	8	**13**	**14**	**15**	**16**	**17**
Kruskal-Wallis H	20,96	24,61	20,47	21,69	24,63	39,13
df	6	6	6	6	6	6
Asymp. Sig.	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*
Mesleki Durum Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi						
	8	**13**	**14**	**15**	**16**	**17**
Kruskal-Wallis H	11,24	10,15	16,66	14,01	17,49	28,58
df	6	6	6	6	6	6
Asymp. Sig.	0,08*	0,12	0,01*	0,03*	0,01*	0,00*

Gelir Düzeyi Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi						
	8	**13**	**14**	**15**	**16**	**17**
Kruskal-Wallis H	4,66	2,77	5,22	5,87	2,19	3,79
df	4	4	4	4	4	4
Asymp. Sig.	0,32	0,6*	0,27	0,21	0,7*	0,44
**0,05 seviyesinde anlamlı farklılık*						
*** 0,10 seviyesinde anlamlı farklılık*						

Katılımcıların verdikleri yanıtlarda, yaş aralığı değişkeni doğrultusunda 8, 13, 16 ve 17 numaralı önermelerde, cinsiyet değişkeni doğrultusunda 8 numaralı önermede, eğitim değişkeni doğrultusunda faktör 2 dahilindeki bütün önermelerde, mesleki durum değişkeninde ise 8, 14, 15, 16 ve 17 numaralı önermelerde ve gelir düzeyi değişkeni doğrultusunda 13 ve 16 numaralı önermelerde anlamlı farklılıkların bulunduğu görülmektedir.

Tablo 23: Katılımcıların 8 numaralı "Dini inançları kuvvetli bireylerin vergiye daha iyi uyum sağladıklarını düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	**Ölçek Ortalaması**	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
15-24- Z Kuşağı	2,29	10,3	7,9	7,7	2,6	2,2	30,5
25-40- Y Kuşağı	2,38	10,5	10,5	4,4	3,7	3,7	32,9
41-55- X Kuşağı	2,84	7	11,7	3,3	9,6	5,1	36,6
Toplam	2,52	27,7	30,1	15,4	15,9	11	100
Cinsiyet							
Erkek	2,70	13,1	11,4	5,1	9,1	7,3	46,0
Kadın	2,38	14,5	18,7	10,3	6,8	3,7	54,0
Toplam	2,53	27,6	30,1	15,4	15,9	11	100

Eğitim Düzeyi							
İlkokul	3,44	0,2	0,7	0	0,2	0,9	2,1
Ortaokul	3,37	0,5	1,4	0,2	3,7	0,5	6,3
Lise ve Dengi	2,61	7,9	8,4	5,6	5,4	3,5	30,8
Lisans	2,35	14,9	14,9	7,2	4,2	5,2	46,4
Yüksek Lisans	2,42	3	3,7	1,9	1,9	0,7	11,2
Doktora	2,09	1,2	0,7	0,2	0,2	0,2	2,6
Diğer	3,00	0	0,2	0,2	0,2	0	0,7
Toplam	2,52	27,7	30,1	15,4	15,9	11	100
Mesleki Durum							
Ticari Kazanç	2,61	3,3	2,6	0,9	1,9	1,6	10,3
Zirai Kazanç	3,50	0,0	0,2	0,0	0,7	0,0	0,9
Ücret Kazancı	2,50	4,4	6,5	1,4	3,0	1,9	17,2
Devlet Memuru	2,52	7,2	7,9	5,1	3,5	3,0	26,8
Serbest Meslek Kazancı	1,94	2,3	0,7	0,0	0,7	0,2	4,0
Diğer Kazanç ve İratlar	1,40	0,7	0,5	0,0	0,0	0,0	1,2
Diğer	2,58	9,8	11,7	7,9	6,1	4,3	39,6
Toplam	2,52	27,7	30,1	15,4	15,9	11	100

Yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve mesleki durum değişkenleri açısından anlamlı farlılıkların bulunduğu 8 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında, katılımcıların %57,8'inin dini inançlara olan bağlılık ile vergi uyumu arasında pozitif yönlü bir ilişki olmadığını belirttikleri görülmektedir. Bununla birlikte yaş aralıklarına göre ölçek ortalamalarına bakıldığında X Kuşağının en yüksek ortalamasına sahip olduğu görülmektedir.

Katılımcılar cinsiyet değişkeni doğrultusunda değerlendirildiğinde erkek katılımcıların ölçek ortalamasının daha yüksek olduğu, erkek katılımcıların kadınlara göre dini inançları kuvvetli olan bireylerin vergiye daha iyi uyum gösterdiklerini düşündükleri görülmektedir.

Yanıtlar eğitim düzeyi ve mesleki durum değişkenleri açısından değerlendirildiğinde, eğitim düzeyindeki artışla birlikte ölçek ortalamalarının giderek azaldığı, bir diğer ifadeyle, eğitim ile dini inançlarına bağlı olan bireylerin vergiye daha iyi uyum gösterdikleri düşünce arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Mesleki durum değişkenine göre ise Serbest Meslek Kazancı ve Diğer Kazanç ve İratlardan gelir elde ettiğini belirten katılımcıların ölçek ortalamalarının daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 24: Katılımcıların 13 numaralı "Hükümetlerin politikalarını benimseyen vergi mükelleflerinin vergisel sorumluluklarını tam olarak yerine getirdiklerini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	**Ölçek Ortalaması**	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
15-24- Z Kuşağı	2,57	6,9	6	10,2	5,2	1	29,3
25-40- Y Kuşağı	2,52	5,7	11,9	9,5	4,5	1,4	33,1
41-55- X Kuşağı	2,87	6,2	10,5	5,2	13,3	2,4	37,6
Toplam	2,67	18,8	28,3	25	23,1	4,8	100
Eğitim Düzeyi							
İlkokul	2,20	0,5	1,4	0,2	0	0,2	2,4
Ortaokul	3,07	0,2	2,1	1,2	2,6	0,2	6,4
Lise ve Dengi	2,99	4	5,5	8,8	10	1,7	30
Lisans	2,44	11,4	15,2	10,2	7,4	2,4	46,7
Yüksek Lisans	2,56	2,1	3,6	3,1	2,4	0,2	11,4
Doktora	2,70	0,5	0,2	1,2	0,5	0	2,4
Diğer	3,00	0	0,2	0,2	0,2	0	0,7
Toplam	2,67	18,8	28,3	25	23,1	4,8	100
Gelir Düzeyi (TL)							
0-3.000	2,76	6,2	12,6	12,4	11,2	1,7	44,0
3.001-5.000	2,61	6,7	5,2	6,4	6,2	1,2	25,7
5.001-7.500	2,60	3,6	6,9	4,5	2,9	1,7	19,5
7.501-10.000	2,54	2,1	2,1	1,7	2,1	0,2	8,3

10.001- 50.000	2,50	0,2	1,4	0,0	0,7	0,0	2,4
Toplam	2,67	18,8	28,3	25,0	23,1	4,8	100,0

Yaş, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu 13 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında, katılımcıların %47'sinin bu ifadeyi desteklemediği, Y Kuşağının ölçek ortalamasının 2,52 ile en düşük düzeyde olduğu bir diğer ifadeyle, Y Kuşağının hükümet politikalarını benimseyen bireylerin vergi uygulamalarına daha fazla uyum sağladıkları düşüncesine en çok katılmadığını ifade eden kuşak olduğu sonucu elde edilmiştir.

Eğitim ve gelir düzeyi değişkenlerine bakıldığında ise ilkokul, lisans ve yüksek lisans eğitim düzeyindeki katılımcıların ölçek ortalamalarının, genel ölçek ortalamasının altında oldukları görülmektedir. Gelir düzeyi değişkenine bakıldığında ise gelirdeki artışla 13 numaralı önerme arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 25: Katılımcıların 14 numaralı "Ülkemiz vergi sisteminin kolay ve anlaşılabilir bir yapıda olduğunu düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Eğitim Düzeyi							
	Ölçek Ortalaması	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
İlkokul	2,70	0,2	1,2	0,2	0,5	0,2	2,3
Ortaokul	3,07	0,2	1,2	3,3	1,2	0,5	6,3
Lise ve Dengi	2,38	8,2	9,1	8,4	4	1,2	30,8
Lisans	2,23	15,9	13,8	9,3	4,7	2,6	46,2
Yüksek Lisans	2,10	4,2	3,7	1,2	2,1	0	11,2
Doktora	2,00	0,9	0,9	0,5	0,2	0	2,6
Diğer	3,00	0	0,2	0,2	0,2	0	0,7
Toplam	2,32	29,6	30,1	23,1	12,8	4,4	100

Mesleki Durum							
Ticari Kazanç	2,64	2,6	2,3	2,8	1,4	1,2	10,3
Zirai Kazanç	3,00	0	0	0,9	0	0	0,9
Ücret Kazancı	2,18	6,3	5,4	3	1,4	1,2	17,2
Devlet Memuru	2,22	7,9	9,3	6,1	2,8	0,7	26,8
Serbest Meslek Kazancı	1,82	2,3	0,7	0,2	0,7	0	4
Diğer Kazanç ve İratlar	1,50	0,7	0,7	0	0	0	1,4
Diğer	2,44	9,8	11,7	10	6,5	1,4	39,4
Toplam	2,32	29,6	30,1	23,1	12,8	4,4	100

Eğitim düzeyi ve mesleki durum açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu 14 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında, katılımcıların %60'ının ülkemizdeki vergi sisteminin kolay ve anlaşılabilir bir yapıda olmadığını düşündükleri görülmektedir. Bununla birlikte eğitim düzeyi ile 14 numaralı önerme arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu, bir diğer ifadeyle, eğitim düzeyindeki artışla birlikte katılımcıların ülkemizdeki vergi sisteminin kolay ve anlaşılabilir bir yapıda olduğu düşünmedikleri sonucu elde edilmiştir. Mesleki durumunu değişkenine bakıldığında, Zirai ve Ticari Kazanç elde ettiğini belirten katılımcıların ölçek ortalamalarının en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 26: Katılımcıların 15 numaralı "Ülkemiz vergi sisteminin, vergi adaletini sağlandığını düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Eğitim Düzeyi							
	Ölçek Ortalaması	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
İlkokul	1,90	0,5	1,6	0,2	0	0	2,3
Ortaokul	2,48	0,7	2,8	2,3	0	0,5	6,3
Lise ve Dengi	2,16	12,1	9,1	4,2	3,3	2,1	30,8
Lisans	1,83	24,5	11,9	5,1	2,3	2,3	46,3
Yüksek Lisans	1,79	5,1	4	0,9	0,9	0	11
Doktora	2,09	0,5	1,6	0,2	0,2	0	2,6

Diğer	2,67	0	0,2	0,5	0	0	0,7
Toplam	1,98	43,5	31,3	13,6	6,8	4,9	100
Mesleki Durum							
Ticari Kazanç	2,11	3,7	3,7	1,4	0,7	0,7	10,3
Zirai Kazanç	2,25	0	0,7	0,2	0	0	0,9
Ücret Kazancı	2,03	7,2	5,6	1,9	1,2	1,2	17,1
Devlet Memuru	1,78	13,6	7,9	3,7	0,9	0,7	26,9
Serbest Meslek Kazancı	1,53	2,3	1,2	0,5	0	0	4
Diğer Kazanç ve İratlar	1,17	1,2	0,2	0	0	0	1,4
Diğer	2,14	15,4	11,9	5,8	4	2,3	39,5
Toplam	1,98	43,5	31,3	13,6	6,8	4,9	100

Eğitim düzeyi ve mesleki durum değişkenleri açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu 15 numaralı ifadeye verilen yanıtlara bakıldığında, katılımcıların %75'inin ülkemizdeki vergi sisteminin vergi adaletini sağlamadığını düşündükleri görülmektedir. Bununla birlikte eğitim düzeyini ortaokul ve diğer olarak belirten katılımcıların ölçek ortalamaların diğer gruplara kıyasla daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Katılımcılar mesleki durumlarına göre değerlendirildiğinde ise Devlet Memuru, Serbest Meslek Kazancı ve Diğer Kazanç ve İratlardan gelir elde eden katılımcıların genel ölçek ortalamasının altında kaldıkları görülmektedir.

Tablo 27: Katılımcıların 16 numaralı "Ülkemizdeki eğitim sisteminin vergi farkındalığına yeterince yer verdiğini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	**Ölçek Ortalaması**	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
15-24- Z Kuşağı	2,03	12,9	8	5,9	3,3	0,5	30,5
25-40- Y Kuşağı	2,07	9,2	16	3,8	2,8	0,7	32,4
41-55- X Kuşağı	2,37	8,2	13,6	10,1	3,8	1,4	37,1
Toplam	2,17	30,3	37,6	19,7	9,9	2,6	100

Eğitim Düzeyi							
İlkokul	2,10	0,2	1,9	0	0,2	0	2,3
Ortaokul	2,93	0,2	1,4	3,5	0,9	0,2	6,3
Lise ve Dengi	2,28	9,9	8,2	8	4,2	0,7	31
Lisans	2,03	16,2	18,5	6,3	3,1	1,6	45,8
Yüksek Lisans	2,10	2,6	6,1	1,4	1,2	0	11,3
Doktora	1,82	0,9	1,4	0	0,2	0	2,6
Diğer	2,33	0,2	0	0,5	0	0	0,7
Toplam	2,17	30,3	37,6	19,7	9,9	2,6	100
Mesleki Durum							
Ticari Kazanç	2,52	1,4	4,5	2,8	0,9	0,7	10,3
Zirai Kazanç	2,75	0	0,2	0,7	0	0	0,9
Ücret Kazancı	2,12	6,1	6,3	2,1	2,3	0,5	17,4
Devlet Memuru	2,21	5,9	12,7	5,2	2,1	0,7	26,5
Serbest Meslek Kazancı	1,63	1,9	1,4	0,5	0	0	3,8
Diğer Kazanç ve İratlar	1,33	0,9	0,5	0	0	0	1,4
Diğer	2,14	14,1	12	8,5	4,5	0,7	39,7
Toplam	2,17	30,3	37,6	19,7	9,9	2,6	100
Gelir Düzeyi (TL)							
0-3.000	2,13	15,5	14,8	9,2	4,9	0,7	45,1
3.001-5.000	2,28	7,3	8,7	5,4	3,5	0,7	25,6
5.001-7.500	2,12	4,7	10,1	2,3	0,9	0,9	19,0
7.501-10.000	2,11	2,6	2,8	2,3	0,2	0,2	8,2
10.001- 50.000	2,33	0,2	1,2	0,5	0,2	0,0	2,1
Toplam	2,17	30,3	37,6	19,7	9,9	2,6	100,0

Yaş, eğitim düzeyi, mesleki durum ve gelir düzeyi açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu 16 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında, katılımcıların %68'inin ülkemizdeki eğitimi sisteminde vergi farkındalığına yeterince yer verilmediğini düşündükleri görülmektedir. Yaş değişkeni doğrultusunda Z Kuşağının en düşük ölçek

ortalamasına sahip olduğu ve Z Kuşağındaki bireylerin %42'sinin bu ifadeye "Kesinlikle Katılmıyorum" yanıtını verdikleri görülmektedir.

16 numaralı önerme katılımcıların eğitim düzeyleri, mesleki durumları ve düzeyleri açısından değerlendirildiğinde, kararsızım yanıtını veren katılımcıların çoğunluğunun lise ve dengi ve lisans düzeyindeki katılımcılardan oluştuğu ve 16 numaralı ifadeye katılmama oranlarının eğitim düzeyindeki artışla birlikte arttığı görülmektedir. Katılımcıların mesleki durumlarına bakıldığında ölçek ortalaması en yüksek olan meslek gruplarının Ticari ve Zirai Kazanç elde eden gruplar olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 16 numaralı ifade gelir düzeyi açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların %45'ini oluşturan 0-3.000 TL gelir düzeyindeki katılımcıların 2,13 ile en düşük ölçek ortalaması düzeyine sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 28: Katılımcıların 17 numaralı "Vatandaşların ihtiyaç duyduğu bilgileri vergi idaresinin yeterli düzeyde sağladığını düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	**Ölçek Ortalaması**	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
15-24- Z Kuşağı	2,55	6,8	5,6	13,1	4,4	0,5	30,4
25-40- Y Kuşağı	2,31	8,2	12,4	7,5	3,3	1,4	32,7
41-55- X Kuşağı	2,64	7,2	12,1	5,4	11	1,2	36,9
Toplam	2,50	30,3	37,6	19,7	9,9	2,6	100
Eğitim Düzeyi							
İlkokul	2,00	0,7	1,2	0,2	0,2	0	2,3
Ortaokul	3,44	0	1,2	1,2	4	0	6,3
Lise ve Dengi	2,67	5,1	7,5	11,2	6,5	0,5	30,8
Lisans	2,41	12,1	14,7	10	6,5	2,6	46
Yüksek Lisans	2,10	3,3	4,4	2,6	0,9	0	11,2
Doktora	1,91	0,9	1,2	0,2	0,2	0	2,6
Diğer	3,33	0	0	0,5	0,2	0	0,7
Toplam	2,50	22,2	30,1	25,9	18,7	3	100

Mesleki Durum							
Ticari Kazanç	2,89	1,9	2,1	2,1	3,7	0,5	10,3
Zirai Kazanç	3,75	0	0	0,2	0,7	0	0,9
Ücret Kazancı	2,58	4	5,6	2,8	3,5	1,4	17,3
Devlet Memuru	2,27	5,6	11,9	6,1	2,3	0,7	26,6
Serbest Meslek Kazancı	1,82	2,1	0,9	0,5	0,5	0	4
Diğer Kazanç ve İratlar	1,50	0,9	0,2	0,2	0	0	1,4
Diğer	2,60	7,7	9,3	14	7,9	0,5	39,5
Toplam	2,50	22,2	30,1	25,9	18,7	3	100

Yaş, eğitim düzeyi ve mesleki durum açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu 17 numaralı ifadeye bakıldığında, katılımcıların %53'ünün bu ifadeyi desteklemediği görülmektedir. Bununla birlikte Y Kuşağının 2,31 ile en düşük ölçek ortalamasına sahip olduğu, Z Kuşağındaki katılımcıların %43'ünün bu ifadeye kararsızım yanıtını verdikleri görülmektedir. Bununla birlikte en yüksek ölçek ortalamasına sahip kuşak, X Kuşağıdır. Bu bağlamda 17 numaralı önerme ile yaş arasında "U" şeklinde bir ilişki olduğu öne sürülmektedir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında ölçek ortalamalarının eğitim düzeyindeki artışla birlikte giderek düştüğü, 17 numaralı ifade ile eğitim düzeyi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Katılımcıların mesleki durumlarına bakıldığında Ticari ve Zirai Kazanç elde eden katılımcıların 3,75 ve 2,89 ile en yüksek ölçek ortalamalarına sahip oldukları sonucu elde edilmiştir.

4.5.3. Faktör 3

Faktör analizi sonuçları doğrultusunda faktör 3 kapsamı altında yükleri bulunan önermeler 18, 19, 20, ve 25 numaralı önermelerdir. Faktör 3 kapsamındaki önermeler, genel olarak eğitim ve sosyal medyanın, vergi bilinci üzerindeki etkisine yönelik ifadeler içermektedir.

Tablo 29: Katılımcıların Faktör 3 Dahilinde Olan Önermelere Verdikleri Yanıtların Yüzdelik Dağılım

(%)	Test İstatistikleri						
	Ölçek Kodları						
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Kayıp**	**Total**
Önerme 18	3	4	14,7	45,8	32,3	0,2	100
Önerme 19	6	14,9	22,6	36,7	19,3	0,5	100
Önerme 20	6,5	10,9	22,8	32,3	27,2	0,2	100
Önerme 25	4,9	17	37,9	31,2	8,1	0,9	100

Tablo 29'a bakıldığında katılımcıların çoğunluğunun 18 numaralı ifadeye katıldıkları, 19, 20 ve 25 numaralı ifadelerde ise kararsızlık ve katılmama oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 30: Demografik Değişkenler ve Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri

Test İstatistikleri				
Yaş Aralığı Değişkeni Doğrultusunda Kruskall-Wallis Testi				
	Önermeler			
	18	**19**	**20**	**25**
Kruskall-Wallis H	20,95	29,05	21,66	11,04
df	2	2	2	2
Asymp. Sig.	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*
Cinsiyet Değişkeni ve Mann-Whitney U Testi				
	18	**19**	**20**	**25**
Mann-Whitney U	20931	20613,5	21922,5	22162,5
Wilcoxon W	47959	47409,5	48950,5	41468,5
Z	-1,5	-1,7	-0,7	-0,2
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,13	0,1**	0,51	0,82
Eğitim Düzeyi Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi				
	18	**19**	**20**	**25**
Kruskal-Wallis H	9,19	18,51	9,32	3,85
df	6	6	6	6
Asymp. Sig.	0,16	0,01*	0,16	0,7

Mesleki Durum Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi				
	18	**19**	**20**	**25**
Kruskal-Wallis H	4,08	7,82	5,29	10,25
df	6	6	6	6
Asymp. Sig.	0,67	0,25	0,51	0,11
Gelir Düzeyi Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi				
	18	**19**	**20**	**25**
Kruskal-Wallis H	4,51	4,99	5,87	8,31
df	4	4	4	4
Asymp. Sig.	0,34	0,29	0,21	0,08**
**0,05 seviyesinde anlamlı farklılık*				
*** 0,10 seviyesinde anlamlı farklılık*				

Tablo 30'da faktör 3 dahilindeki önermelere verilen yanıtların, demografik değişkenler doğrultusunda uygulanan Kruskall-Wallis Testi ve Mann Whitney U Testi sonuçları bulunmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların verdikleri yanıtlarda, yaş aralığı değişkeni doğrultusunda faktör 3 dahilindeki bütün önermelerde, cinsiyet değişkeni doğrultusunda 19 numaralı önermede, eğitim düzeyi değişkeninde 19 numaralı önermede ve gelir düzeyi değişkeni doğrultusunda 25 numaralı önermede anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir.

Tablo 31: Katılımcıların 18 numaralı "Vergi konusuna eğitim müfredatlarında daha fazla yer verilmesi ile vatandaşların vergi bilincinin arttırılabileceğini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	**Ölçek Ortalaması**	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
15-24- Z Kuşağı	3,94	1,4	0,9	5,6	12,6	9,8	30,3
25-40- Y Kuşağı	3,82	0,7	2,1	6,5	16,8	6,8	32,9
41-55- X Kuşağı	4,23	0,9	0,9	2,6	16,6	15,9	36,8
Toplam	4,01	3	4	14,7	45,9	32,4	100

Yaş değişkeni doğrultusunda anlamlı farklılıkların bulunduğu 18 numaralı önermeye bakıldığında, Z ve Y Kuşağının vergi konusuna eğitim müfredatlarında daha fazla yer verilmesinin vergi bilincini arttırabileceğine yönelik düşüncelerinde X Kuşağına göre daha fazla kararsızım yanıtını verdikleri görülmektedir. Bununla birlikte X Kuşağı bu ifadeyi en çok destekleyen gruptur. Sonuç olarak katılımcıların %78,3'ü eğitim müfredatlarına vergi konusunun eklenmesinin vergi bilincini arttıracağını düşündükleri görülmektedir.

Tablo 32: Katılımcıların 19 numaralı "Eğitim düzeyi yükseldikçe vergiye olan gönüllü uyumun da artacağını düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	**Ölçek Ortalaması**	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
15-24- Z Kuşağı	3,35	2,3	4,4	8,2	11,2	4,2	30,4
25-40- Y Kuşağı	3,21	2,8	5,4	9,6	12,4	2,8	32,9
41-55- X Kuşağı	3,85	0,9	5,1	4,9	13,3	12,4	36,7
Toplam	3,49	6,1	15	22,7	36,9	19,4	100
Cinsiyet							
Erkek	3,57	2,8	6,8	8,7	16,9	10,8	45,9
Kadın	3,41	3,3	8,2	14,1	20,1	8,4	54,1
Toplam	3,48	6,1	15,0	22,7	37,0	19,2	100
Eğitim Düzeyi							
İlkokul	3,90	0	0,5	0,2	0,7	0,9	2,3
Ortaokul	4,07	0	0,5	0,2	4	1,6	6,3
Lise ve Dengi	3,34	2,3	4,2	9,1	11	4,2	30,8
Lisans	3,46	2,8	8,9	9,6	14,3	10,7	46,3
Yüksek Lisans	3,36	0,9	0,9	3,5	4,4	1,2	11
Doktora	4,18	0	0	0	2,1	0,5	2,6
Diğer	4,33	0	0	0	0,5	0,2	0,7
Toplam	3,49	6,1	15	22,7	36,9	19,4	100

Yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyi değişkenleri doğrultusunda anlamlı farklılıkların bulunduğu 19 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında, eğitim düzeyindeki artışın vergiye olan gönüllü uyumu da arttıracağına yönelik düşünceye katılımcıların %21,1'inin katılmadığını ve %22,7'sinin kararsızım yanıtını verdikleri görülmektedir. Bununla birlikte X Kuşağının ölçek ortalamasının 3,85 ile diğer kuşaklardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Cinsiyet değişkeni doğrultusunda ise erkek katılımcıların ölçek ortalamasının 3,57 ile kadın katılımcılardan daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre verdikleri yanıtlara bakıldığında lise ve dengi, lisans ve yüksek lisans eğitim düzeyindeki katılımcıların ölçek ortalamalarının diğer gruplara göre daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 33: Katılımcıların 20 numaralı "Sosyal medyanın vergi bilincini arttırmada önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	Ölçek Ortalaması	Ölçek Kodları ()					
		1	2	3	4	5	Toplam
15-24- Z Kuşağı	3,5	3	1,9	9,6	8,6	7,2	30,3
25-40- Y Kuşağı	3,38	2,6	5,1	8,2	11,2	5,8	32,9
41-55- X Kuşağı	3,96	0,9	4,0	5,1	12,6	14,2	36,8
Toplam	3,63	6,5	11	22,8	32,4	27,3	100

Yaş değişkeni doğrultusunda anlamlı farklılıkların bulunduğu 20 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında, katılımcıların %60'ının bu ifadeyi desteklediği, %17,5'inin bu ifadeye katılmadığı ve %22,8'inin kararsızım yanıtını verdikleri görülmektedir. Bununla birlikte 3,96 ile ölçek ortalaması en yüksek olan X Kuşağının sosyal medya aracılığıyla vergi bilincinin arttırılabileceği düşüncesine en çok katılan kuşak olduğu sonucu elde edilmiştir.

Tablo 34: Katılımcıların 25 numaralı "Vergi ile ilgili gelişmelerin daha çok sosyal medyadan takip edildiğini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	**Ölçek Ortalaması**	**Ölçek Kodları ()**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
15-24- Z Kuşağı	3,35	2,3	4,2	8,2	11,7	4,0	30,5
25-40- Y Kuşağı	2,99	2,3	8,5	10,8	9,4	1,6	32,6
41-55- X Kuşağı	3,29	0,2	4,5	19,2	10,3	2,6	36,9
Toplam	3,21	4,9	17,1	38,3	31,5	8,2	100,0
Gelir Düzeyi (TL)							
0-3.000	3,25	2,6	7,5	15,5	14,8	4,5	44,8
3.001-5.000	3,09	1,4	4,7	10,8	7,5	1,2	25,6
5.001-7.500	3,10	0,7	4,0	8,2	4,9	1,2	19,0
7.501-10.000	3,54	0,0	0,7	3,1	3,8	0,7	8,2
10.001- 50.000	3,50	0,2	0,2	0,7	0,5	0,7	2,3
Toplam	3,21	4,9	17,1	38,3	31,5	8,2	100,0

Yaş ve gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu 25 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında, katılımcıların %39'unun bu ifadeye kararsızım yanıtını verdikleri, bir diğer ifadeyle, katılımcıların vergi ile ilgili gelişmelerin daha çok sosyal medyadan takip edildiğine dair herhangi bir düşüncelerinin olmadığı sonucu elde edilmiştir. Bununla birlikte bu ifadeye ilişkin ölçek ortalamalarına bakıldığında Z Kuşağının 3,35 ile en yüksek ortalamaya ve Y Kuşağının ise 2,99 ile en düşük ortalamaya sahip oldukları görülmektedir. Gelir düzeyi değişkenine bakıldığında ise 3.001-7.500 TL arasında gelir elde ettiğini belirten katılımcıların en düşük ölçek ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

4.5.4. Faktör 4

Faktör analizi sonuçları doğrultusunda faktör 4 kapsamında yükleri bulunan önermeler 5, 7 ve 22 numaralı önermelerdir. Faktör 4 kapsamındaki önermeler, vergi ile ilgili arzu edilmeyen tutum ve davranışların altında yatan nedenleri tespit etme amaçlıdır.

Tablo 34'e bakıldığında katılımcıların faktör 4 dahilindeki önermelere verdikleri yanıtlarda "Kesinlikle Katılmıyorum" ve "Katılmıyorum" seçeneklerini kullanılmadıkları görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların ifadelerde belirtilen nedenler doğrultusunda vergi kaçırma davranışına hak verebilecekleri veya başvurabilecekleri ileri sürülmektedir.

Tablo 35: Katılımcıların Faktör 4 Dahilinde Olan Önermelere Verdikleri Yanıtların Yüzdelik Dağılım

(%)	Test İstatistikleri						
	Ölçek Kodları						
	1	2	3	4	5	Kayıp	Total
Önerme 5	0	0	12,6	45,8	40,9	0,7	100,0
Önerme 7	0	0	20,5	50,5	28,4	0,7	100,0
Önerme 22	0	0	18,1	49,1	32,3	0,5	100,0

Tablo 35'e bakıldığında katılımcılar arasında çoğunluğun vergi sistemindeki adalet algısının azaldığını hissettiklerinde veya ekonomik sorunların arttığı dönemlerde vergi kaçırma davranışını onaylayabileceklerini belirttikleri görülmektedir. Bu doğrultuda vergi kaçırma davranışı, bireyler tarafından gerçekleştirilmesi arzu edilen bir davranış olmasa da bireylerin vergi sistemindeki adalet eksikliğine bağlı olarak vergi kaçırma eğilimine yönelebilecekleri ileri sürülmektedir.

Önerme 7'de ise katılımcıların yaklaşık %80'inin kamu hizmetlerinden yararlanma oranı doğrultusunda vergi ödenmesini gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir. Önerme 7'de ifade edilen bu sistem vergilemede eşitlik açısından değerlendirildiğinde, düşük gelir düzeyindeki bireylerin kamu hizmetlerinden daha fazla yararlanması durumda daha fazla vergi ödeyerek gelirlerinin büyük bir kısmının vergiye dönüşmesine neden olacaktır. Bu durum yüksek gelir düzeyindeki katılımcılar tarafından desteklense bile düşük ve orta gelir düzeydeki katılımcılar için adil olmayacağı anlamına gelmektedir.

Tablo 36'da faktör 4 dahilindeki önermelere verilen yanıtların, demografik değişkenler doğrultusunda uygulanan Kruskall-Wallis Testi ve Mann Whitney U Testi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 36: Demografik Değişkenler ve Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri

Test İstatistikleri			
Yaş Aralığı Değişkeni Doğrultusunda Kruskall-Wallis Testi			
	Önermeler		
	5	**7**	**22**
Kruskall-Wallis H	3,83	2,24	0
df	2	2	2
Asymp. Sig.	0,15	0,33	1
Cinsiyet Değişkeni ve Mann-Whitney U Testi			
	5	**7**	**22**
Mann-Whitney U	20325,5	19009,5	22348
Wilcoxon W	46660,5	45344,5	49144
Z	-1,93	-3,06	-0,25
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,05*	0*	0,8
Eğitim Düzeyi Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi			
	5	**7**	**22**
Kruskal-Wallis H	3,9	11,43	3,97
df	6	6	6
Asymp. Sig.	0,69	0,08**	0,68
Mesleki Durum Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi			
	5	**7**	**22**
Kruskal-Wallis H	5,6	7,08	8,09
df	6	6	6
Asymp. Sig.	0,47	0,31	0,23
Gelir Düzeyi Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi			
	5	**7**	**22**
Kruskal-Wallis H	9,28	16,54	10,69
df	4	4	4
Asymp. Sig.	0,06**	0*	0,03*
**0,05 seviyesinde anlamlı farklılık*			
*** 0,10 seviyesinde anlamlı farklılık*			

Tablo 36'da faktör 4 dahilindeki önermelere verilen yanıtların, demografik değişkenler doğrultusunda uygulanan Kruskall-Wallis Testi ve Mann Whitney U Testi sonuçları bulunmaktadır. Bu doğrultuda cinsiyet değişkeni doğrultusunda 5 ve 7 numaralı önermelerde, eğitim düzeyi değişkeni doğrultusunda 7 numaralı önermede ve gelir düzeyi değişkeni doğrultusunda faktör 4 dahilindeki bütün önermelerde anlamlı farklılıkların bulunduğu sonucu elde edilmiştir.

Tablo 37: Katılımcıların 5 numaralı "Vergi sistemindeki adalet algısı azaldıkça vergi kaçırma davranışına hak verilebileceğini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Cinsiyet					
	Ölçek Ortalaması	**Ölçek Kodları (%)**			
		3	**4**	**5**	**Toplam**
Erkek	4,36	4,9	20	21,4	46,2
Kadın	4,23	7,5	26,3	20	53,8
Toplam	4,29	12,4	46,2	41,3	100
Gelir Düzeyi (TL)					
0-3.000	4,19	8	19,9	16,6	44,5
3.001-5.000	4,28	2,8	12,9	10,1	25,8
5.001-7.500	4,38	1,6	8,7	8,9	19,2
7.501-10.000	4,49	0	4,2	4	8,2
10.001- 50.000	4,60	0,2	0,5	1,6	2,3
Toplam	4,29	12,6	46,1	41,2	100

Cinsiye ve gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu Tablo 37'de vergi sisteminin adaletli olmadığı algısına bağlı olarak katılımcıların vergi kaçırma davranışına hak verip vermedikleri ölçülmektedir. Katılımcıların %87,5'inin adaletsiz bir vergi sisteminin olduğunu düşündüklerinde vergi kaçırmaya hak verilebileceğini belirttikleri görülmektedir. Bununla birlikte, erkek katılımcıların yaklaşık %90'ı, kadın katılımcıların ise %86'sı bu ifadeyi desteklemektedirler. Gelir düzeyi değişkenine bakıldığında ise elde edilen gelirdeki artışla birlikte bu ifadeye katılımın arttığı görülmektedir.

Tablo 38: Katılımcıların 7 numaralı "Kamu hizmetlerinden yararlanma düzeyi yükseldikçe daha fazla vergi ödenmesi gerektiğini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Cinsiyet					
	Ölçek Ortalaması	Ölçek Kodları (%)			
		3	4	5	Toplam
Erkek	4,19	7,7	22,1	16,4	46,2
Kadın	3,98	12,9	28,9	12	53,8
Toplam	4,08	20,7	50,9	28,4	100
Eğitim Düzeyi					
İlkokul	4,44	0,2	0,7	1,2	2,1
Ortaokul	4,07	0,5	4,9	0,9	6,3
Lise ve Dengi	3,97	9,4	12,6	8,4	30,4
Lisans	4,12	8,9	23,4	14,3	46,6
Yüksek Lisans	4,15	1,2	7,3	2,8	11,2
Doktora	4,36	0	1,6	0,9	2,6
Diğer	3,33	0,5	0,2	0	0,7
Toplam	4,08	20,6	50,8	28,6	100
Gelir Düzeyi (TL)					
0-3.000	3,95	13,3	20,1	11	44,5
3.001-5.000	4,16	4,2	13,1	8,4	25,8
5.001-7.500	4,21	2,3	10,5	6,3	19,2
7.501-10.000	4,09	0,5	6,6	1,2	8,2
10.001- 50.000	4,60	0,2	0,5	1,6	2,3
Toplam	4,08	20,6	50,8	28,6	100

Cinsiye, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu 7 numaralı ifadeye verilen yanıtlar doğrultusunda katılımcıların %80'inin bu ifadeye katılıyorum yanıtını verdikleri görülmektedir. Erkek katılımcıların ölçek ortalamasının 4,19 ile kadın katılımcılardan daha yüksek olduğu, eğitim düzeyi değişkeni doğrultusunda ölçek ortalamalarının "U" şeklinde bir grafiğe sahip olduğu sonuçları elde edilmiştir. Bununla birlikte 10.001-50.000 TL gelir düzeyindeki grubun 4,60 ile en yüksek ölçek

ortalamasına sahip olduğu ve gelir ile 7 numaralı önerme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 39: Katılımcıların 22 numaralı "Ekonomik sorunların yoğunlaştığı dönemlerde vergi kaçırmanın normal bir davranış olduğunu düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Gelir Düzeyi (TL)					
	Ölçek Ortalaması	Ölçek Kodları (%)			
		3	4	5	Toplam
0-3.000	4,11	8,2	23,4	13,3	44,9
3.001-5.000	4,24	3,5	12,6	9,6	25,7
5.001-7.500	4,12	4	8,6	6,3	18,9
7.501-10.000	3,91	2,3	4,2	1,6	8,2
10.001- 50.000	4,60	0,2	0,5	1,6	2,3
Toplam	4,14	18,2	49,3	32,5	100

Tablo 39'da gelir düzeyi değişkeni doğrultusunda anlamlı farklılıkların bulunduğu 22 numaralı önermede katılımcıların ekonomik sorunların olduğu dönemlerde vergi kaçırmanın normal bir davranış olabileceğine yönelik düşüncelerin ilişkin yanıtlar görülmektedir. Katılımcılarının %82'sinin ekonomik sorunların yoğunlaştığı dönemlerde vergi kaçırmayı normal bir davranış olarak kabul edebileceklerini belirttikleri görülmektedir. Gelir düzeyi değişkenine bakıldığında 10.001-50.000 TL gelir düzeyindeki grubun en yüksek ölçek ortalamasına sahip olduğu, 7.501-10.000 TL gelir düzeyindeki grubun 3,91 ile en düşük ortalamaya sahip olduğu sonucu elde edilmiştir.

4.5.5. Faktör 5

Faktör 5 kapsamındaki 11 numaralı önerme, katılımcıların siyasi görüşlerinin vergiye uyum gösterme konusunda herhangi bir etkisin olup olmadığına yönelik düşüncelerini tespit etmek amaçlıdır.

Tablo 40'ta katılımcıların %44'ünün bu ifadeye katılmadıklarını, %39,5'inin ise bu ifadeye katıldıklarını belirtikleri ve %15,8'inin kararsız kaldıklarını belirttikleri görülmektedir.

Tablo 40: Katılımcıların Faktör 5 Dahilinde Olan Önermelere Verdikleri Yanıtların Yüzdelik Dağılım

(%)	Test İstatistikleri						
	Ölçek Kodları						
	1	2	3	4	5	Kayıp	Total
Önerme 11	12,8	31,2	15,8	26,0	13,5	0,7	100,0

Tablo 41'de ise 11 numaralı önermeye verilen yanıtların, demografik değişkenler doğrultusunda uygulanan Kruskall-Wallis Testi ve Mann Whitney U Testi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 41: Demografik Değişkenler ve Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri

Test İstatistikleri	
Yaş Aralığı Değişkeni Doğrultusunda Kruskall-Wallis Testi	
	Önerme 11
Kruskall-Wallis H	1,47
df	2
Asymp. Sig.	0,48
Cinsiyet Değişkeni ve Mann-Whitney U Testi	
	Önerme 11
Mann-Whitney U	21946
Wilcoxon W	41252
Z	-0,48
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,63
Eğitim Düzeyi Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi	
	Önerme 11
Kruskal-Wallis H	10,5
df	6
Asymp. Sig.	0,11

Mesleki Durum Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi	
	Önerme 11
Kruskal-Wallis H	4,72
df	6
Asymp. Sig.	0,58
Gelir Düzeyi Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi	
	Önerme 11
Kruskal-Wallis H	10,08
df	4
Asymp. Sig.	0,04*
**0,05 seviyesinde anlamlı farklılık*	

Parametrik olmayan analiz teknikleri sonuçları doğrultusunda 11 numaralı önerme dahilinde sadece gelir düzeyi değişkeni doğrultusunda anlamlı farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Diğer demografik değişkenlerde ise herhangi bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 42: Katılımcıların 11 numaralı "Bireylerin siyasal görüşlerinin, vergi sorumluluklarının yerine getirilmesinde önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Gelir Düzeyi (TL)							
	Ölçek Ortalaması	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
0-3.000	3,04	5,9	11,9	8,2	11,5	7	44,5
3.001-5.000	2,73	4,2	9,6	3,5	5,9	2,6	25,8
5.001-7.500	2,96	2,8	5,4	3,3	5,2	2,6	19,2
7.501-10.000	3,40	0	2,6	0,9	3,5	1,2	8,2
10.001- 50.000	2,50	0	1,9	0	0,2	0,2	2,3
Toplam	2,96	12,9	31,4	15,9	26,2	13,6	100

Tablo 42'ye bakıldığında katılımcıların %44'ünün siyasal görüşlerin vergi sorumluluklarının yerine getirilmesi sırasında önemli bir faktör olmadığını düşündükleri görülmektedir. Bununla birlikte gelir düzeyindeki artışla birlikte bu ifadeye katılım oranlarının giderek azaldığı, ancak 7.501-10.000 TL gelir düzeyindeki grubun 3,40 ile en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

4.5.6. Faktör 6

Faktör 6 kapsamı altında yükleri bulunan önermeler 10, 12, 23 ve 24 numaralı önermelerdir. Faktör 6 kapsamındaki önermeler genel olarak katılımcıların vergi cezalarının vergi kaçırma davranışı üzerindeki etkisine, hükümet politikalarının vergiye uyum açısından etkili olup olmadığına yönelik düşüncelerini ve bireylerin birbirlerinin vergi kaçırmasına engel olmak amaçlı fiş/fatura alma uygulamasına yönelik düşüncelerini tespit etmek amaçlı ifadeler içermektedir.

Tablo 43: Katılımcıların Faktör 6 Dahilinde Olan Önermelere Verdikleri Yanıtların Yüzdelik Dağılım

(%)	Test İstatistikleri						
	Ölçek Kodları						
	1	2	3	4	5	Kayıp	Total
Önerme 10	2,1	6,5	8,6	36,0	46,3	0,5	100,0
Önerme 12	3,5	7,7	14,4	44,4	28,6	1,4	100,0
Önerme 23	2,1	4,9	7,2	40,9	44,4	0,5	100,0
Önerme 24	3,3	3,5	11,4	48,4	33,3	0,2	100,0

Tablo 43'te katılımcıların faktör 6 dahilindeki önermelere yüksek oranda katılım gösterdikleri görülmektedir. Bununla birlikte 12 ve 24 numaralı önermelerde ise kararsızım yanıtının yüksek oranlarda olduğu görülmektedir.

Tablo 44'te ise faktör 6 dahilindeki önermelere verilen yanıtların demografik değişkenler doğrultusunda hangi gruplar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığının tespiti amaçlı Kruskall-Wallis Testi ve Mann-Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 44: Demografik Değişkenler ve Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri

Test İstatistikleri				
Yaş Aralığı Değişkeni Doğrultusunda Kruskall-Wallis Testi				
	Önermeler			
	10	**12**	**23**	**24**
Kruskall-Wallis H	9,11	0,33	2,06	25,77
df	2	2	2	2
Asymp. Sig.	0,01*	0,85	0,36	0,00*
Cinsiyet Değişkeni ve Mann-Whitney U Testi				
	10	**12**	**23**	**24**
Mann-Whitney U	21004,5	21651,5	20771,5	19787
Wilcoxon W	47800,5	41154,5	47799,5	46815
Z	-1,39	-0,52	-1,59	-2,51
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,16	0,6	0,11	0,01*
Eğitim Düzeyi Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi				
	10	**12**	**23**	**24**
Kruskal-Wallis H	31,59	49,67	21,67	19,85
df	6	6	6	6
Asymp. Sig.	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*
Mesleki Durum Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi				
	10	**12**	**23**	**24**
Kruskal-Wallis H	22,22	8,19	8,42	5,99
df	6	6	6	6
Asymp. Sig.	0,00*	0,23	0,21	0,42
Gelir Düzeyi Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi				
	10	**12**	**23**	**24**
Kruskal-Wallis H	33,32	9,27	7,85	15,28
df	4	4	4	4
Asymp. Sig.	0,00*	0,06**	0,1**	0,00*
**0,05 seviyesinde anlamlı farklılık*				
***0,10 seviyesinde anlamlı farklılık*				

Test sonuçları doğrultusunda, yaş aralığı değişkeninde 10 ve 24 numaralı önermelerde, cinsiyet değişkeninde 24 numaralı önermede, eğitim düzeyi değişkeninde faktör 6 dahilindeki bütün önermelerde, mesleki durum değişkeninde 10 numaralı önermede ve gelir düzeyi değişkeninde ise faktör 6 dahilindeki bütün önermelerde anlamlı farklılıkların bulunduğunu ifade eden değerlerin elde edildiği görülmektedir.

Tablo 45: Katılımcıların 10 numaralı "Vergi cezalarının uygulanabilirliği azaldıkça vergi kaçırma davranışında da artış olacağını düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	**Ölçek Ortalaması**	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
15-24- Z Kuşağı	4,00	0,9	2,6	3,3	12,6	11,2	30,6
25-40- Y Kuşağı	4,21	0,5	2,3	2,8	11,7	15,7	32,9
41-55- X Kuşağı	4,32	0,7	1,6	2,6	11,9	19,6	36,4
Toplam	4,18	2,1	6,5	8,6	36,2	46,5	100
Eğitim Düzeyi							
İlkokul	4,56	0	0	0,2	0,5	1,4	2,1
Ortaokul	4,11	0	0,7	0	3,5	2,1	6,3
Lise ve Dengi	3,80	1,6	3	4,7	11,7	9,6	30,6
Lisans	4,40	0,5	1,9	3,3	14	26,9	46,5
Yüksek Lisans	4,33	0	0,5	0,5	5,1	5,1	11,2
Doktora	4,27	0	0,2	0	1,2	1,2	2,6
Diğer	3,67	0	0,2	0	0,2	0,2	0,7
Toplam	4,18	2,1	6,5	8,6	36,2	46,5	100
Mesleki Durum							
Ticari Kazanç	4,26	0,5	0,2	1,9	1,2	6,3	10
Zirai Kazanç	4,25	0	0	0	0,7	0,2	0,9
Ücret Kazancı	4,23	0	1,6	1,2	6,1	8,4	17,3
Devlet Memuru	4,43	0,2	0,5	1,4	10	14,7	26,9
Serbest Meslek Kazancı	4,06	0,2	0,2	0,2	1,6	1,6	4
Diğer Kazanç ve İratlar	5,00	0	0	0	0	1,2	1,2

Diğer	3,96	1,2	4	4	16,6	14	39,7
Toplam	4,18	2,1	6,5	8,6	36,2	46,5	100
Gelir Düzeyi (TL)							
0-3.000	3,94	1,2	4,4	5,6	18,5	15,2	44,9
3.001-5.000	4,36	0,7	1,4	1,2	7	15,2	25,5
5.001-7.500	4,46	0,2	0,5	0,5	7	11	19,2
7.501-10.000	4,17	0	0,2	1,2	3,7	3	8,1
10.001- 50.000	4,80	0	0	0,2	0	2,1	2,3
Toplam	4,18	2,1	6,5	8,7	36,2	46,5	100

Yaş, eğitim düzey, mesleki durum ve gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu 10 numaralı ifadeye katılımcıların %83'ünün katılıyorum yanıtını verdikleri, vergi cezalarındaki uygulanabilirlik ile vergi kaçırma davranışı arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu düşündükleri görülmektedir. 10 numaralı önermeye verilen yanıtlar yaş aralığı değişkeni doğrultusunda değerlendirildiğinde, genel ölçek ortalamasının 4,18 olması ile birlikte yaş ile 10 numaralı önerme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında, ortaokul, lise ve dengi ve diğer eğitim düzeyindeki katılımcıların genel ölçek ortalamasının altında kaldıkları görülmektedir. Mesleki durumlarına bakıldığında mesleki durumunu diğer olarak ifade eden grubun 3,96 ile en düşük, Diğer Kazanç ve İratlar olarak ifade eden grubun ise en yüksek olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi değişkeni doğrultusunda ise en düşük ortalamaya sahip grubu, 3,94 ile 0-3.000 TL arasında gelir elde eden katılımcıların oluşturduğu ve ölçek ortalamalarının gelirdeki artışla birlikte giderek arttığı, bir diğer ifadeyle, gelir ile 10 numaralı önerme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Tablo 46: Katılımcıların 12 numaralı "Hükümetlerin uyguladıkları politikalar değiştikçe vatandaşların, vergi ödeme davranışlarını değiştireceklerini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Eğitim Düzeyi							
	Ölçek Ortalaması	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
İlkokul	3,10	0	0,9	0,5	0,7	0,2	2,4
Ortaokul	3,41	0	1,4	1,4	3,1	0,5	6,4
Lise ve Dengi	3,55	2,6	2,8	5,9	13	5,9	30,2
Lisans	4,23	0,5	1,7	4,5	20,3	19,8	46,7
Yüksek Lisans	3,74	0,5	0,7	2,1	5,7	2,1	11,1
Doktora	3,91	0	0,2	0	2,1	0,2	2,6
Diğer	4,00	0	0	0,2	0,2	0,2	0,7
Toplam	3,88	3,5	7,8	14,6	45	29	100
Gelir Düzeyi (TL)							
0-3.000	3,78	1,9	3,8	7,5	20,3	11,1	44,6
3.001-5.000	3,81	0,9	2,1	5,0	10,6	7,1	25,7
5.001-7.500	4,14	0,5	0,5	1,7	9,9	6,6	19,1
7.501-10.000	4,03	0,2	0,9	0,2	3,8	3,1	8,3
10.001- 50.000	4,00	0,0	0,5	0,2	0,5	1,2	2,4
Toplam	3,88	3,5	7,8	14,6	45,0	29,0	100

Eğitim düzeyi ve gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu 12 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında, katılımcıların %74'ünün hükümet politikalarındaki değişikliğin vatandaşların vergi ödeme davranışlarında da değişikliğe neden olacağını düşündükleri görülmektedir. Eğitim düzeyi değişkeni doğrultusunda en düşük ortalamaya sahip grubun 3,10 ile ilkokul düzeyindeki katılımcılardan oluştuğu, en yüksek ortalamaya sahip grubun ise 4,23 ile lisans düzeyinde eğitim gören katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte ilkokul, ortaokul, lise ve dengi eğitim düzeyindeki grubun 3,88 ortalamasının altında kaldığı sonucu elde edilmiştir.

Gelir düzeyi değişkeni doğrultusunda ise en düşük ölçek ortalamasına sahip olan grubun 3,78 ile 0-3.000 TL arasında gelir elden grup olduğu ve ölçek ortalamalarının "n" şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo 47: Katılımcıların 23 numaralı "Satıcıların vergi kaçırmasına engel olmak için alışveriş sırasında fiş/fatura alınması gerektiğini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Eğitim Düzeyi							
	Ölçek Ortalaması	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
İlkokul	4,00	0	0,2	0	1,4	0,5	2,1
Ortaokul	4,63	0	0,2	0	1,6	4,4	6,3
Lise ve Dengi	3,99	1,9	1,6	3,3	12,1	11,9	30,8
Lisans	4,38	0	1,6	2,3	19,2	23,1	46,3
Yüksek Lisans	4,02	0,2	0,7	1,2	5,6	3,5	11,2
Doktora	3,91	0	0,5	0,2	0,9	0,9	2,6
Diğer	4,00	0	0	0,2	0,2	0,2	0,7
Toplam	4,21	2,1	4,9	7,2	41,1	44,6	100
Gelir Düzeyi (TL)							
0-3.000	4,16	1,4	2,1	4,0	17,8	19,4	44,6
3.001-5.000	4,25	0,5	1,2	2,8	8,4	12,9	25,7
5.001-7.500	4,30	0,0	0,9	0,2	10,0	7,9	19,2
7.501-10.000	4,03	0,2	0,7	0,2	4,4	2,6	8,2
10.001- 50.000	4,80	0,0	0,0	0,0	0,5	1,9	2,3
Toplam	4,21	2,1	4,9	7,2	41,1	44,6	100

Eğitim ve gelir düzeyi değişkenleri doğrultusunda anlamlı farklılıkların bulunduğu 23 numaralı önermeye bakıldığında, katılımcıların %86'sının satıcı tarafından vergi kaçırılmasına engel olmak için fiş/fatura alınması gerektiğini düşündükleri görülmektedir. Eğitim ve gelir düzeyi değişkenleri doğrultusunda ortaokul eğitim düzeyindeki katılımcıların 4,63 ile en yüksek ortalamaya sahip olduğu, bununla birlikte lise ve dengi, yüksek lisans ve doktora eğitim düzeyindeki katılımcıların genel ölçek ortalamasının altında kaldıkları görülmektedir. Gelir düzeyi değişkeni doğrultusunda ise 10.001-50.000

TL arasında gelir elde ettiğini beyan eden katılımcıların 4,80 ile en yüksek ölçek ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 48: Katılımcıların 24 numaralı "Vergi yükümlülüklerinin zamanında yerine getirilmemesinin gelecekte daha yüksek vergi yükü olarak karşımıza çıkacağını düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	**Ölçek Ortalaması**	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
15-24- Z Kuşağı	3,94	1,9	0,2	5,1	13,8	9,3	30,3
25-40- Y Kuşağı	3,85	0,7	2,6	5,4	16,6	7,7	32,9
41-55- X Kuşağı	4,32	0,7	0,7	0,9	18,2	16,3	36,8
Toplam	4,05	3,3	3,5	11,4	48,5	33,3	100,0
Cinsiyet							
Erkek	4,17	0,7	1,6	5,4	19,6	18,5	45,8
Kadın	3,95	2,6	1,9	6,1	29	14,7	54,2
Toplam	4,05	3,3	3,5	11,4	48,6	33,2	100
Eğitim Düzeyi							
İlkokul	4,00	0	0,2	0	1,6	0,5	2,3
Ortaokul	4,52	0	0	0,2	2,6	3,5	6,3
Lise ve Dengi	3,84	2,6	0,2	3,7	17,2	7	30,8
Lisans	4,15	0,5	2,3	5,8	18,9	18,6	46,2
Yüksek Lisans	3,96	0,2	0,5	1,4	6,5	2,6	11,2
Doktora	4,36	0	0	0,2	1,2	1,2	2,6
Diğer	3,33	0	0,2	0	0,5	0	0,7
Toplam	4,05	3,3	3,5	11,4	48,5	33,3	100

Gelir Düzeyi (TL)							
0-3.000	3,92	1,9	1,4	6,5	23,8	11,2	44,8
3.001-5.000	4,07	0,9	0,7	3,3	11,4	9,3	25,6
5.001-7.500	4,18	0	1,4	1,2	9,1	7,5	19,1
7.501-10.000	4,26	0,5	0	0,2	3,7	3,7	8,2
10.001- 50.000	4,60	0	0	0,2	0,5	1,6	2,3
Toplam	4,05	3,3	3,5	11,4	48,5	33,3	100

Yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu 24 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında, katılımcıların %82'sinin vergi yükümlülüklerinin zamanında yerine getirilmemesinin gelecekte daha yüksek vergi yükü olarak karşımıza çıkacağının bilincinde oldukları görülmektedir. X Kuşağının 4,32 ile en yüksek ölçek ortalamasına sahip olduğu, Y Kuşağının ise 3,85 ile en düşük ölçek ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. 24 numaralı önerme cinsiyet değişkeni açısından değerlendirildiğinde erkek katılımcıların ölçek ortalamasının daha yüksek olduğu, eğitim düzeyi değişkeni açısından değerlendirildiğinde ortaokul, lisans ve doktora eğitim düzeyindeki katılımcıların genel ölçek ortalamasının üzerinde oldukları sonucu elde edilmiştir.

Katılımcıların gelir düzeylerine bakıldığında en düşük ölçek ortalamasına sahip grubun 3,92 ile 0-3.000 TL arasındaki, en yüksek ölçek ortalamasının ise 10.001-50.000 TL arasında gelir elde eden grup olduğu, bir diğer ifadeyle, gelirdeki artışla birlikte 24 numaralı önerme arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu ileri sürülmektedir.

4.5.7. Faktör 7

Faktör 7 altında yükü bulunan 21 numaralı önerme katılımcıların, diğer vatandaşlar tarafından vergiye gereken önemin verilip verilmediğine ilişkin düşüncelerini tespit etmek amaçlıdır. Tablo 49'a bakıldığında katılımcıların çoğunluğunun vergi uygulamalarına vatandaşlar tarafından gereken önemin verilmediğini belirttikleri görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %15,4'ü bu ifadeye katılmadığını ve %24,4'ü ise kararsız kaldığını belirtmiştir.

Tablo 49: Katılımcıların Faktör 7 Dahilinde Olan Önermelere Verdikleri Yanıtların Yüzdelik Dağılım

(%)	Test İstatistikleri						
	Ölçek Kodları						
	1	2	3	4	5	Kayıp	Total
Önerme 21	4,9	10,5	24,4	40,9	18,8	0,5	100,0

Tablo 50'de 21 numaralı önermeye verilen yanıtların demografik değişkenler doğrultusunda yapılan Kruskall-Wallis Testi ve Mann-Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 50: Demografik Değişkenler ve Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri

Test İstatistikleri	
Yaş Aralığı Değişkeni Doğrultusunda Kruskall-Wallis Testi	
	Önerme 21
Kruskall-Wallis H	24,8
df	2
Asymp. Sig.	0,00*
Cinsiyet Değişkeni ve Mann-Whitney U Testi	
	Önerme 21
Mann-Whitney U	21995,5
Wilcoxon W	41301,5
Z	-0,53
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,6
Eğitim Düzeyi Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi	
	Önerme 21
Kruskal-Wallis H	15,42
df	6
Asymp. Sig.	0,02*
Mesleki Durum Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi	
	Önerme 21
Kruskal-Wallis H	12,26
df	6
Asymp. Sig.	0,06**

Gelir Düzeyi Değişkeni ve Kruskall-Wallis Testi	
	Önerme 21
Kruskal-Wallis H	22,3
df	4
Asymp. Sig.	0,00*
**0,05 seviyesinde anlamlı farklılık*	
***0,10 seviyesinde anlamlı farklılık*	

Test sonuçları doğrultusunda 21 numaralı önermeye verilen yanıtların; yaş, eğitim düzeyi, mesleki durum ve gelir düzeyi değişkenlerinde anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir.

Tablo 51: Katılımcıların 21 numaralı "İnsanların vergi uygulamalarına gereken önemi vermediklerini düşünüyorum" ifadesine verdikleri yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımı

Yaş Aralığı							
Kuşak	**Ölçek Ortalaması**	**Ölçek Kodları (%)**					
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
15-24- Z Kuşağı	3,25	2,1	3,7	11,4	10,7	2,3	30,4
25-40- Y Kuşağı	3,68	0,7	4,2	6,1	15,9	6,1	32,9
41-55- X Kuşağı	3,78	2,1	2,6	7	14,5	10,5	36,7
Toplam	3,59	4,9	10,5	24,5	41,1	18,9	100
Eğitim Düzeyi							
İlkokul	3,20	0	0,9	0,2	0,9	0,2	2,3
Ortaokul	3,85	0,2	0	1,2	4	0,9	6,3
Lise ve Dengi	3,33	2,3	3,5	9,8	11,9	3,3	30,8
Lisans	3,71	2,1	4,7	10	17,3	12,1	46,3
Yüksek Lisans	3,67	0,2	0,7	3	5,8	1,4	11,2
Doktora	3,82	0	0,7	0	0,9	0,9	2,6
Diğer	3,50	0	0	0,2	0,2	0	0,5
Toplam	3,59	4,9	10,5	24,5	41,1	18,9	100

Mesleki Durum							
Ticari Kazanç	3,75	0,9	0,7	1,4	4,2	3,0	10,3
Zirai Kazanç	3,25	0,0	0,0	0,7	0,2	0,0	0,9
Ücret Kazancı	3,76	0,0	1,6	4,7	7,2	3,7	17,3
Devlet Memuru	3,70	1,4	2,3	4,2	13,8	5,1	26,9
Serbest Meslek Kazancı	3,31	0,2	0,7	1,2	0,9	0,7	3,7
Diğer Kazanç ve İratlar	3,17	0,2	0,2	0,5	0,0	0,5	1,4
Diğer	3,44	2,1	4,9	11,9	14,7	5,8	39,5
Toplam	3,59	4,9	10,5	24,5	41,1	18,9	100,0
Gelir Düzeyi (TL)							
0-3.000	3,39	2,6	5,4	14,5	16,4	5,8	44,6
3.001-5.000	3,63	0,7	3,5	5,4	11,2	4,9	25,7
5.001-7.500	3,76	1,6	1,2	2,3	9,1	4,9	19,2
7.501-10.000	3,86	0	0,5	2,1	3,7	1,9	8,2
10.001- 50.000	4,50	0	0	0,2	0,7	1,4	2,3
Toplam	3,59	4,9	10,5	24,5	41,1	18,9	100

Yaş, eğitim düzeyi, mesleki durum ve gelir düzeyi açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu 21 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında, katılımcıların %60'ının insanların vergi uygulamalarına gereken önemi vermediklerini düşündükleri görülmektedir. Yaş değişkeni doğrultusunda en çok kararsız kaldığını belirten grubun %11,4'lük oranla 15-24 yaş aralığındaki Z Kuşağı olduğu görülmektedir. X ve Y Kuşaklarına bakıldığında genel çoğunluğun bu ifadeye katıldığı, her iki kuşağında diğer vatandaşların vergi uygulamalarına gereken önemi vermediklerini düşündükleri görülmektedir. Bununla birlikte kuşakların ölçek ortalamalarına bakıldığında yaş ile 21 numaralı önerme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Katılımcıların 21 numaralı önermeye verdikleri yanıtlar eğitim düzeyi değişkeni doğrultusunda değerlendirildiğinde, eğitim düzeyini ilkokul, lise ve dengi ve diğer olarak belirten katılımcıların ölçek ortalamalarının, genel ölçek ortalaması olan 3,59 altında kaldığı görülmektedir.

Mesleki durum açısından bir değerlendirme yapıldığında ise Ticari Kazanç elde eden, Ücret Kazancı elde eden ve Devlet Memuru olan katılımcıların ölçek ortalamalarının, genel ölçek ortalaması olan 3,59'un üzerinde olduğu görülmektedir.

Gelir düzeyi değişkenine bakıldığında, gelir düzeyindeki artışla birlikte gruplardaki ölçek ortalamalarının giderek arttığı, gelir düzeyi ile 21 numaralı önerme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

4.5.8. 15-17 Yaş Aralığındaki Bireylerin Cevapları

Araştırmada 15-17 yaş aralığında bulunan lise çağındaki bireylerin vergi ile ilgili temel bilgi düzeylerini ölçmek amaçlı 5 adet yazılı önerme yöneltilmiştir. Araştırmanın bu bölümünde 15-17 yaş aralığındaki katılımcıların bu önermelere verdikleri yanıtlar değerlendirilmektedir.

1. ***Vergi kelimesini ilk nerede duydunuz, lütfen belirtiniz,***

15-17 yaş aralığındaki katılımcıların %36,5'sının vergi kelimesini televizyon, haber ve internet gibi medya kanalı aracılığıyla duyduğunu, %32,6'sının okulda duyduğunu, %25'inin ailesi ve yakın çevresinde duyduğunu ve %1,9'sinin vergi dairesi aracılığıyla duyduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda 15-17 yaş aralığındaki bireylerin vergi ile ilk tanışma anlarının daha çok okul ve medya aracılığıyla ile gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır.

2. ***Vergiyi kime öderiz?***

15-17 yaş aralığındaki katılımcıların %86,5'i vergilerin devlete ödendiği cevabını verdikleri görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %3,8'i bilmediğini, %9,6'sı ise hükümet veya kamu görevlilerine ödendiğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla 15-17 yaş aralığındaki bireylerin çoğunluğunun verginin devlet adına ödendiği bilincine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

3. ***Hiç vergi ödediniz mi? Cevabınız evet ise ödediğiniz bir verginin ismini lütfen belirtiniz,***

15-17 yaş aralığındaki katılımcıların %80,7'sinin daha önce hiç vergi ödemediğini belirttikleri, %11,3'ünün ailesinin adına ödeme yaptıklarını ve bu vergilerin reklam ve kaldırım vergisi olduğunu belirttikleri görülmektedir. Katılımcıların %3,8'inin vergi

ödediğini, bu vergilerin ise KDV, MTV ve ÖTV gibi dolaylı vergiler olduğunu belirttikleri görülmektedir. Bu noktadan hareketle 15-17 yaş aralığındaki bireylerin mali anestezinin etkisinde oldukları bir diğer ifadeyle genel yaşantıları sırasında ödedikleri vergilerden haberdar olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

4. Okulda verginin ne olduğuna dair herhangi bir eğitim aldınız mı?

15-17 yaş aralığındaki katılımcıların %90,3'ü okulda verginin ne olduğuna dair herhangi bir eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle 15-17 yaş aralığındaki bireylere uzman kişiler tarafından objektif bir şekilde vergi kavramının öğretilmesi, genç kuşağın yüksek vergi ahlâkına sahip olması ve vergi bilincinin oluşması açısından önem arz etmektedir.

5. Verginin ne olduğuna dair hiç araştırma yaptınız mı?

15-17 yaş aralığındaki katılımcıların %86,5'i verginin ne olduğuna dair herhangi bir araştırma yapmadığı yanıtını vermiştirler. Bu bağlamda katılımcıların vergiye yönelik bilgi birikimleri daha çok çevrelerinden sağlanan bilgi ile kısıtlıdır.

Eskişehir ili sınırları içerisinde ikamet eden 15-17 yaş aralığındaki bireylere yöneltilen önermelerin sonuçları doğrultusunda genel bir değerlendirme yapıldığında; bireylerin büyük bir kısmının vergi ödediklerinin farkında olmadıkları sonucu elde edilmiştir. Farklı bir ifadeyle, 15-17 yaş aralığındaki bireyler verginin daha çok gelir elde eden ya da bir servet sahibi olan bireyler tarafından ödendiği düşüncesi içerisindedir. Bununla birlikte 15-17 yaş aralığındaki katılımcıların vergi ile ilgili gerekli eğitimin verilmediği ve de bu yönde herhangi bir araştırmada bulunmamaları nedeniyle yeterli vergi bilinci düzeyine ulaşamadıkları ileri sürülebilmektedir.

4.5.9. Kuşakların Görüş ve Tutumlarına İlişkin Önermeler

4.5.9.1. Z Kuşağının Gelecekteki Vergi Tutumu

Ülkemizin geleceğinin şekillenmesinde rolü olacak olan Z Kuşağının vergi hakkındaki tutum ve olası davranışlarının tespit edilmesi açısından araştırmada bu kuşağa 3 farklı önerme yönlendirilmiştir. Tablo 52'ye bakıldığında önermeler ve katılımcıların verdikleri yanıtlar görülmektedir.

Tablo 52: Z Kuşağının 26, 27 ve 28 Numaralı Önermelere Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Yaş Aralığı						
	Ölçek Kodları					
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
Önerme 26	Gelecekte vergimi tam olarak ödemeyi düşünüyorum.					
15-24[a]	8,6	4,7	20,3	45,3	21,1	100
15-24[b]	2,6	1,4	6,1	13,6	6,4	30,1
Önerme 27	Gelecekte vergiye karşı olumsuz bir tutum sergileyeceğimi düşünüyorum.					
15-24[a]	19,2	23,8	28,5	19,2	9,2	100
15-24[b]	5,8	7,2	8,6	5,8	2,8	30,4
Önerme 28	Gelecekte vergi kaçırmayı düşünüyorum.					
15-24[a]	35,4	26,9	18,5	7,7	11,5	100
15-24[b]	10,8	8,2	5,6	2,3	3,5	30,4
a. *Z Kuşağındaki katılımcıların %100'ünü ifade etmektedir.*						
b. *Z Kuşağındaki katılımcıların toplam katılım içerisindeki oranını ifade etmektedir.*						

Tablo 52'de 26 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında, Z Kuşağının %20'lik bir kısmının bu konuyla ilgili kararsız olmalarına rağmen bu kuşağın gelecekte vergiye uyum gösterme konusunda eğilimli oldukları görülmektedir. Bununla birlikte %9'luk kısmın gelecekte kesinlikle vergi ödemeyeceğini ve %5'lik bir kısmın kesinlik belirtmese dahi gelecekte vergi ödememe eğilimi içerisinde oldukları görülmektedir.

Z Kuşağının 27 numaralı önermeye verdikleri yanıtlara bakıldığında, gelecekte vergiye karşı olan olası olumsuz tutumlar konusunda %28,5'lik bir kısmın kararsız olduğu görülmektedir. Bununla birlikte %19'luk ve %24'lük kısmının olumsuz bir tutum içerisinde olmayacaklarına rağmen %19'luk ve %9'luk kısmın vergiye karşı olumsuz bir tutum sergileyeceklerini belirttikleri görülmektedir.

28 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında Z Kuşağının önceki ifadelerde vergiye karşı olumsuz bir tutum sergileyeceklerini belirttikleri görülse dahi vergi kaçırma gibi bir davranışa olan eğilimlerinin düşük olduğu %62'lik bir oranla

görülmektedir. Bununla birlikte bazı katılımcıların kararsız kaldığı, diğer katılımcıların ise gelecekte vergi kaçırma eğilimi içerisinde olabileceklerini belirttikleri görülmektedir.

4.5.9.2. X ve Y Kuşaklarının Görüşleri

X ve Y Kuşakları, Z Kuşağının kendilerine referans olarak gördüğü, onların tutum ve davranışlarını inceledikleri ve ülkemizdeki her vatandaş gibi söz sahibi olan diğer kuşaklardır. Araştırmada bu iki kuşağın hem kendi aralarında hem de Z Kuşağı hakkındaki görüş ve düşüncelerini tespit etmek amaçlı 3 farklı önerme yönlendirilmiştir. Tablo 53'e bakıldığında önermeler ve katılımcıların verdikleri yanıtlar görülmektedir.

Tablo 53: Y ve X Kuşağının 26, 27 ve 28. Numaralı Önermelere Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Yaş Aralığı						
%	**Ölçek Kodları**					
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Toplam**
Önerme 26	Genç kuşağın vergiyi diğer kuşaklardan daha iyi tanıdığını düşünüyorum.					
25-40[a]	14,3	40,7	30,7	9,3	5	100
25-40[b]	4,7	13,4	10,1	3,1	1,6	32,9
41-55[c]	2,5	52,3	29,9	9,6	5,7	100
41-55[d]	0,9	19,3	11,1	3,5	2,1	36,9
Toplam[e]	5,6	32,7	21,2	6,6	3,7	69,8
Önerme 27	25 yaş ve üzeri bireylerin vergi uygulamalarına karşı gereken önemi göstermediğini düşünüyorum.					
25-40[a]	2,9	26,4	36,4	31,4	2,9	100
25-40[b]	0,9	8,6	11,9	10,3	0,9	32,7
41-55[c]	0,6	20,3	29,7	43,7	5,7	100
41-55[d]	0,2	7,5	11	16,1	2,1	36,9
Toplam[e]	1,1	16,1	22,9	26,4	3	69,6

Önerme 28	Gençlerin yüksek vergi yükünden dolayı vergi mükellefi olmayı istemediklerini düşünüyorum.					
25-40[a]	4,3	11,5	18,7	29,5	36	100
25-40[b]	1,4	3,7	6,1	9,6	11,7	32,6
41-55[c]	2	13,9	23,4	27,8	32,9	100
41-55[d]	0,7	5,2	8,7	10,3	12,2	37
Toplam[e]	2,1	8,9	14,8	19,9	23,9	69,6
a. *Y Kuşağındaki katılımcıların %100'ünü ifade etmektedir.*						
b. *Y Kuşağındaki katılımcıların toplam katılım içerisindeki oranını ifade etmektedir.*						
c. *X Kuşağındaki katılımcıların %100'ünü ifade etmektedir.*						
d. *X Kuşağındaki katılımcıların toplam katılım içerisindeki oranını ifade etmektedir.*						
e. *a ve c sütunlarındaki toplamları ifade etmektedir.*						

Tablo 53'te katılımcıların 26 numaralı önermeye verdikleri yanıtlar doğrultusunda X ve Y Kuşaklarındaki katılımcıların %38,3'ünün, genç kuşağın vergiyi diğer kuşaklardan daha iyi tanımadığını düşündükleri görülmektedir.

27 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında X ve Y Kuşaklarındaki katılımcıların %29,4'ünün, 25 yaş üzerindeki bireylerin vergi uygulamalarına gereken önemi gösterdiklerini düşündükleri görülmektedir. Buna ek olarak katılımcıların %23'ünün kararsız olduğu, %17,2'sinin bu ifadeye katılmadıklarını belirttikleri görülmektedir.

28 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında ise %44'lük oranla X ve Y Kuşaklarındaki katılımcıların, vergi yükünün genç kuşağın üzerinde olumsuz bir etkisinin olacağını düşündükleri görülmektedir.

SONUÇ

Yapılan ampirik araştırma sonucunda katılımcıların düşüncelerine yönelik elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir:

Katılımcılara yöneltilen faktör 1 dahilindeki 1, 2, 3 ve 4 numaralı önermelere verilen yanıtlar doğrultusunda, Z Kuşağının 4 önerme içerisinde en düşük ölçek ortalamasına, X Kuşağının ise en yüksek ölçek ortalamasına sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu bağlamda Z Kuşağı verginin her vatandaş için kutsal bir görev olduğunu, vergisini ödemeyen bir bireyin ahlâki değerler açısından zayıf olduğunu, vergisini tam olarak ödeyen bir vatandaşın vicdanen rahat ettiğini ve vergi ödemenin etik değerlerle ilişkili olduğu ifadelerini en az destekleyen kuşak olmaktadır. X Kuşağının ise bu ifadeleri en çok destekleyen kuşak olduğu sonucu elde edilmiştir. Bununla birlikte Y Kuşağının ise her iki kuşak arasında kaldığı bir kısmının Z Kuşağı ile aynı düşüncede olduğu diğer kısmının ise X Kuşağı ile aynı düşüncede olduğu görülmektedir.

Faktör 1 dahilindeki 1, 2, 3 ve 4 numaralı önermelere yönelik anlamlı farklılıkların bulunduğu diğer demografik değişkenler doğrultusunda elde edilen sonuçlara bakıldığında, eğitim düzeyinde ölçek ortalamalarının "U" şeklini oluşturduğu, eğitim düzeyi ilkokul ve ortaokul düzeyindeki katılımcılar yüksek ortalamalara sahipken lise ve lisans dönemlerinde ortalamaların düştüğü ve yüksek lisans ve doktora dönemlerinde tekrardan arttığı sonucu elde edilmiştir. Mesleki duruma ilişkin farklılıklara bakıldığında Ticari ve Zirai Kazanç elde eden katılımcılar en yüksek ölçek ortalamasına sahipken, mesleki durumunu Serbest Meslek, Diğer Kazanç ve İratlar ve diğer olarak belirten katılımcıların ölçek ortalamalarının genel ölçek ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Gelir düzeyi açısından ise 0-3.000 TL gelir düzeyindeki katılımcıların en düşük ölçek ortalamasına sahip olduğu ve gelirdeki artışla birlikte 1, 2, 3 ve 4 numaralı önermelere katılımın giderek arttığı, ilişkinin pozitif yönlü olduğu sonucu elde edilmiştir.

Faktör 1 dahilindeki 6 ve 9 numaralı önermeler doğrultusunda elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, 6 numaralı önerme doğrultusunda katılımcıların %79'unun kamu hizmetlerinin karşılanabilmesi için vergilerin gerekli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Demografik farklılıklara bakıldığında ise yaş ile 6 numaralı önerme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu, erkeklerin kadınlara oranla bu ifadeyi daha çok

desteklediği görülmektedir. Bununla birlikte Serbest Meslek Kazancı elde eden katılımcıların 4,35 ile en yüksek ölçek ortalamasına sahip oldukları sonucu elde edilmiştir. Gelir düzeyi açısından değerlendirme yapıldığında, gelirdeki artışla birlikte bu ifade arasında pozitif yönlü bir ilişkiden bahsedilebilmektedir.

9 numaralı önerme doğrultusunda katılımcıların %79'u vergi sorumluluğunu yerine getirmeyen bireylerin diğer bireyleri de olumsuz yönde etkilediklerini düşünmektedirler. Z Kuşağının en düşük ölçek ortalamasına sahip olduğu 9 numaralı önermede yaş ile pozitif yönlü bir ilişkiden bahsedilebilmektedir. Eğitim düzeyi ile 9 numaralı önerme arasında "U" şeklinde bir grafik oluştuğu görülmektedir. Mesleki durum ve gelir düzeyi değişkenlerine bakıldığında, Ücret Kazancı, Serbest Meslek Kazancı ve mesleki durumunu diğer olarak belirten katılımcıların genel ölçek ortalaması olan 4,06'ın altında kaldıkları görülmektedir. Gelir düzeyi doğrultusunda ise pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu, gelirdeki artışla birlikte katılımcıların, bireylerin vergisel açıdan olumsuz davranışlarının diğer bireyleri de etkileyebildiklerini düşündükleri sonucu elde edilmiştir.

Araştırmada katılımcıların dini inançlara olan bağlılık ile vergiye uyum arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu düşüncesine yönelik katılımcıların 8 numaralı önermeye verdikleri yanıtlar doğrultusunda, katılımcıların %58'inin dini inanç ile vergiye uyum arasında pozitif yönlü bir ilişki olmadığını düşündükleri görülmektedir. Bununla birlikte bu ilişkinin pozitif yönlü olduğunu düşünen %27 katılımcının, %16'sını X Kuşağını temsil eden katılımcıların oluşturduğu, Z ve Y Kuşakları ise bu ifadeyi %18'lik ve %21'lik oranlarla katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda dini inançları kuvvetli olan bireylerin vergiye daha iyi uyum sağlandığına yönelik düşüncenin yaş ile birlikte giderek arttığı ileri sürülebilmektedir. Cinsiyet değişkeni doğrultusunda ise erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla dini inançlarına bağlı olan bireylerin vergiye daha iyi uyum sağladıklarını düşündükleri sonucu elde edilmiştir.

Araştırmada faktör 2 dahilindeki önermelere bakıldığında, 13 numaralı önermede katılımcıların %47'sinin hükümet politikalarını benimseyen vergi mükelleflerinin vergisel sorumluluklarını tam olarak yerine getirmediklerini, 14 numaralı önermede katılımcıların %60'ının ülkemizdeki vergi sisteminin kolay ve anlaşılabilir bir yapıda olmadığını, 15 numaralı önermede katılımcıların %75'inin ülkemizdeki vergi sisteminin vergi adaletini

sağlamadığını ve 16 numaralı önermede ise katılımcıların %68'inin ülkemizdeki eğitim sisteminin vergi farkındalığını arttırma konusunda yetersiz kaldığını belirttikleri sonucu elde edilmiştir.

17 numaralı önermede katılımcıların %67'sinin vergi idaresinden aldıkları hizmetin yeterli olmadığını düşündükleri görülmektedir. Z Kuşağının yaklaşık %43'ünün bu ifadeye kararsızım yanıtını verdiği, bu sonucun 18-24 yaş aralığındaki katılımcıların vergi idaresi tarafından verilen hizmet hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığından kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Y Kuşağı katılımcılarının yaklaşık %63'ünün, X Kuşağında katılımcıların %55'inin bu ifadeye katılmıyorum yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda Y ve X Kuşakları vergi idaresinin hizmetinden memnun kalmadıklarını, yeterli düzeyde bilgi sağlanmadığını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Faktör 3 altındaki önermeler doğrultusunda elde edilen sonuçlara bakıldığında, 18 numaralı önermede katılımcıların %78'inin eğitim müfredatlarında vergi konusuna daha fazla yer verilmesinin, vergi bilincinin artacağını ve 19 numaralı önermede ise katılımcıların %56'sının eğitim düzeyi ile vergiye gönüllü uyum arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olduğunu düşündükleri görülmektedir.

Sosyal medyanın vergi ahlâkını ve vergi bilincini arttırmaya yönelik etkisini ölçmek amaçlı katılımcılara 20 ve 25 numaralı önermeler yönlendirilmiştir. 20 numaralı önermeye verilen yanıtlara bakıldığında X Kuşağının en yüksek ölçek ortalamasıyla sosyal medyanın vergi ahlâkını ve vergi bilincini arttırabilecek etkiye sahip olduğunu düşünen kuşak olduğu, Y Kuşağının ise 3,38 ile en düşük ölçek ortalamasına sahip olduğu sonucu elde edilmiştir.

25 numaralı önermede ise katılımcıların %40'ının vergi ile ilgili gelişmelerin sosyal medyadan takip edildiğini, katılımcıların %38,3'lük kısmının ise bu ifadeye yönelik herhangi bir fikirlerinin olmadığı sonucu elde edilmiştir. Bununla birlikte katılımcıların %22'si sosyal medyanın bu amaçla kullanılmadığını ifade etmişlerdir. Genel bir değerlendirme yapıldığında katılımcıların bir kısmının sosyal medyanın bireylerin vergi ahlâkı düzeylerini ve vergi bilinçlerini olumlu yönde etkileyeceğini düşünse de diğer katılımcıların sosyal medyanın bu amaçla kullanılmayacağını ifade etmişlerdir.

Faktör 4 altında yükleri bulunan, katılımcıların vergi kaçırma davranışına başvurmalarına neden olabilecek durumlara ilişkin yöneltilen 5 ve 22 numaralı önermelerde "Kesinlikle Katılmıyorum" ve "Katılmıyorum" yanıtlarının kullanılmadığı sonucu elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen verilere bakıldığında erkek katılımcıların vergi sistemindeki adalet algısının azaldığını hissettiklerinde vergi kaçırma davranışına hak verilebileceği konusunda baskın yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bununla birlikte ekonomik sorunların yoğunlaştığı dönemlerde katılımcıların çoğunluğu vergi kaçırmanın normal bir davranış olarak algılanabileceği düşünmektedirler. Bu iki neden için katılımcılar tarafından arzu edilemeyen durumlarda, gelirlerini koruyabilmek amaçlı bir savunma mekanizması olarak vergi kaçırma davranışı eğilimi içerisinde oldukları söylenebilir. Bununla birlikte gelirdeki artışla birlikte faktör 4 altındaki önermeler arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Faktör 4 altında incelenen 7 numaralı önerme, katılımcıların vergi ödeme tutarı ile kamu hizmetlerinden yararlanma düzeyi arasındaki ilişkiye yöneliktir. Katılımcıların çoğunluğunun kamu hizmetlerinden daha çok yararlanan vatandaşların daha çok vergi ödemesi gerektiğini düşündükleri görülmektedir.

Siyasi görüş ile vergi ahlâkı arasındaki ilişki için 11 numaralı önermeye bakıldığında katılımcılar arasında düşünce ayrılıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların %44'lük kısmının siyasi görüşün vergi sorumluluklarının yerine getirilmesi sırasında etkili olmaması gerektiğini, %39,5'lik kısmının ise siyasi görüşün vergi sorumluluklarının yerine getirilmesi sırasında etkili bir faktör olduğunu düşündükleri görülmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların %39,5'lik kısmı için destekledikleri siyasi partinin iktidara gelmesi durumunda vergiye daha çok uyum gösterebilecekleri ileri sürülmektedir. Bu ifadeye katılmadıklarını belirten katılımcıların ise vergi uyumu açısından, iktidara gelen siyasi partiler konusunda tarafsız olacakları ileri sürülmektedir. Bununla birlikte 11 numaralı önerme ile gelir düzeyi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

X ve Y Kuşaklarının baskın bir şekilde desteklediği 10 numaralı önermede vergi cezalarına ilişkin uygulanabilirliğin azaldığı durumlarda vergi kaçırma davranışının da artacağı düşüncesi Z Kuşağı tarafından da desteklenmektedir. Bu bağlamda vergi

cezalarının uygulanabilirliği ile vergi kaçırma davranışı arasında negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir ve bu ilişki literatürdeki bazı çalışmalarla da uyum sağlamaktadır (Vogel, 1974; Grasmick ve Bursik, 1990; Şahin ve Hatırlı, 2016).

12 numaralı önermede katılımcıların %74'ü hükümet politikalarındaki değişimin, bireylerin vergi ödeme davranışlarında da değişikliğe neden olabileceğini düşündükleri görülmektedir. Bu doğrultuda hükümet politikaları ile vergi ödeme davranışı arasında ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

23 numaralı önermede katılımcıların %86'sının satıcıların vergi kaçırmalarına engel olabilmek için fiş/fatura alınması gerektiğini düşündükleri görülmektedir. Bu düşünce bilinçli bir mükellefin diğer mükellefleri de kontrol etmesi ve vergi kaçırılmasına engel olabilecek davranışları desteklediği anlamına gelmektedir.

24 numaralı önermeye bakıldığında katılımcıların %82'sinin vergi yükümlülüklerin zamanında yerine getirilmemesinin gelecekte daha yüksek vergi yüküne neden olacağı düşüncesine sahip oldukları görülmektedir. 24 numaralı önerme demografik değişkenler açısından değerlendirildiğinde, X Kuşağının bu ifadeyi en çok destekleyen kuşak olduğu, Z ve Y Kuşaklarının genel ölçek ortalaması olan 4,05'in altında kaldıkları sonucu elde edilmiştir. Bununla birlikte erkeklerin ölçek ortalamasının kadınlardan daha yüksek olduğu, gelirdeki artışla birlikte bu ifadeye olan katılımlın giderek arttığı görülmektedir. Katılımcıların böyle bir bilince sahip olmaları, gelecekte daha yüksek vergi yüküyle karşılaşmamaları için vergiye uyum göstermeleri konusunda yardımcı olmaktadır.

21 numaralı önerme doğrultusunda katılımcıların %60'ının diğer vatandaşların vergi uygulamalarına gereken önemi vermediklerini düşündükleri sonucu elde edilmiştir. Demografik değişkenler açısından bu düşünce yaş ve gelir düzeyi açısından pozitif yönlü bir ilişkiye sahiptir. Bu düşünce literatürdeki çalışmalar doğrultusunda bireylerin vergi ahlâklarını ve vergiye olan uyumlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Scholz ve Lubell, 1998; Filippin vd., 2013; Bayraklı vd., 2004; Özgün ve Yüksel, 2018).

Araştırmada elde edilen bir diğer sonuç ise 15-17 yaş aralığındaki katılımcıların vergi hakkında yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadıklarıdır. 15-17 yaş aralığındaki bireylerin yanıtları doğrultusunda ne öğrenim hayatlarında ne de kendi istekleri

doğrultusunda vergi ile ilgili herhangi bir eğitim veya araştırma yapmadıkları sonucu elde edilmiştir. Bu durum 15-17 yaş aralığında bireylerin vergiye yönelik bilgilerinin çevrelerinden veya sosyal medyadan, doğru ve objektif olmayan bir şekilde sağlanabileceği bu nedenle de vergi ahlâkı ve vergi bilinci açısından sakıncalara neden olabileceği anlamına gelmektedir. Bu bağlamda 15-17 yaş aralığındaki Z Kuşağının ve gelecek kuşakların kamu ile birey arasındaki ilişkileri ifade eden kavramları en tarafsız ve en doğru bir şekilde öğrenebilmeleri için bu eğitimin okullarda, uzman kişiler tarafından sağlanması gerektiği düşünülmektedir.

Araştırmanın bir diğer amacı olan kuşakların birbirleri hakkındaki düşünceleri ve Z Kuşağının gelecekteki olası tutum ve davranışlarıyla ilgilidir. Z Kuşağındaki katılımcıların %66,4'ünün gelecekte vergisini tam olarak ödemeyi düşündükleri, %42'sinin gelecekte vergiye karşı olumsuz bir tutum içerisinde olmayacaklarını ve %62,3'ünün gelecekte vergi kaçırmayı düşünmediklerini belirttikleri görülmektedir. Bununla birlikte bu ifadelere kararsızım yanıtının da verildiği ve arzu edilmeyen davranışları sergileyeceğini ifade eden katılımcıların da bulunmaktadır.

X ve Y Kuşaklarının hem Z Kuşağı hem de kendi kuşaklarında bulunan bireyler hakkındaki düşüncelerini tespit etmek amaçlı yöneltilen önermelerin sonuçlarına bakıldığında, her iki kuşağın Z Kuşağının vergiyi diğer kuşaklardan daha iyi tanımadığını düşündükleri görülmektedir. X ve Y Kuşakları, 25 yaş ve üzeri bireylerin vergi uygulamalarına karşı gereken önemi göstermediklerine ilişkin düşüncelerinde farklılıklar bulunmaktadır. Katılımcıların %25'inin bu ifadeyi desteklemediği, Y Kuşağındaki katılımcılarda kararsızlık durumunun hâkim olduğu ve X Kuşağının ise %49,4'lük bir oranla bu ifadeyi destekledikleri görülmektedir. Bir diğer önerme olan gençlerin yüksek vergi yükünden dolayı vergi mükellefi olmayı istemedikleri düşüncesinin her iki kuşak tarafından da desteklendiği görülmektedir. Bu bağlamda X ve Y Kuşakları vergi yükünün gençleri olumsuz yönde etkilediğini düşünmektedirler.

Ampirik araştırma doğrultusunda elde edilen sonuçların genel bir değerlendirmesi yapıldığında, Z Kuşağının vergiyi algılama, vergi ödeme ile ahlâki değerler arasında bir ilişki kurma ve verginin, etik ve vicdan gibi soyut kavramlar arasındaki ilişkisi açısından farklı düşüncelere sahip oldukları görülmektedir. Z Kuşağının vergi ödemeyi kutsal bir

vatandaşlık görevi olarak görmediği ve vergi ödemenin veya ödememenin ahlâki bir düzeyle ilgili olup olmadığı konusunu diğer kuşaklara göre daha farklı değerlendirmektedir. X Kuşağı, bu konuları baskın bir şekilde destekleyen kuşak olmaktadır. Y Kuşağı ise daha çok Z ve X Kuşakları arasında bir geçiş kuşağı niteliği taşımaktadır.

KAYNAKÇA

ANAYASA VE KANUN MADDELERİ

T.C. Resmî Gazete, (1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Sayı: 17844, Tarih: 20 Ekim 1982.

Teşkilatı Esasiye Kanunu, (1924). 5. Fasıl, Türklerin Hukuku Ammesi, Madde 84.

KİTAPLAR

Acılıoğlu, İ. (2015). *İş'te Y Kuşağı,* Elma Yayınevi, Ankara.

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı,* Sakarya Yayıncılık, Sakarya.

Akdoğan, A. (2007). *Kamu Maliyesi*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı,* Pegem Akademi, Ankara.

Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2011). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik,* Pegem Akademi, Ankara.

Dikmen, M. O. (1973). *Maliye Dersleri*, Fakülteler Matbaası, İstanbul.

Çelikkaya, A. (2017). *Vergi Teorisi*, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir.

Edizdoğan, N., Çetinkaya, Ö. ve Gümüş, E. (2011). *Kamu Maliyesi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.

Erginay, A. (1976). *Kamu Maliyesi*, Savaş Yayınevi, Ankara.

Erdem, M., Şenyüz, D. ve Tatlıoğlu, İ. (2007). *Kamu Maliyesi*, Ekin Yayınevi, Bursa.

Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS,* Sage Publications, London.

Fukuyama, F. (2009). *Büyük Çözülme: İnsan Doğası ve Toplumsal Düzenin Yeniden Oluşturulması*, çev: Hasan Kaya, Profil Yayınları, İstanbul.

George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference,* Pearson, Boston.

Gilbert, M. (1994). *First World War,* Stoddart Publishing.

Hazlitt, H. (2006). *Ahlâkın Temelleri*, çev. M. T. Aydın, Liberte Yayınları, Ankara.

Hunter, J. D. (1991). *Culture Wars: The Struggle to Define America,* Basic Books, New York.

İslamoğlu, A. H. ve Alnıaçık, Ü. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri,* Beta Basım, İstanbul.

Jeze, G. (1912). *Cours Elementaire de Science des Finances et de Legislation Financierer Francaise*, Paris.

Kırbaş, S. (2004). *Vergi Hukuku*, Siyasal Kitabevi, Ankara.

Kitapçı, İ. (2015). *Vergi Etiği, Vergi Psikolojisi "Verginin Sosyo-Psikolojik Teorisi",* Seçkin Yayıncılık, Denizli.

Lewis, A. (1982). *The Psychology of Taxation*, Martin Robertson, Oxford.

Lucien, M. (1987). *Science et Techniques Fiscales*, Paris.

Lüküslü, D. (2009). *Türkiye'de "Gençlik Miti": 1980 Sonrası Türkiye Gençliği,* İletişim Yayınları, İstanbul.

Nadaroğlu, H. (1976). *Kamu Maliyesi Teorisi*, Sermet Matbaası, İstanbul.

Nadaroğlu, H. (2000). *Kamu Maliyesi Teorisi*, Beta Basım, İstanbul.

Neyzi, L. (2009). *Nesne ya da Özne? Türkiye'de "Gençliğin" Paradoksu,* İletişim Yayınları, İstanbul.

Noll, M. A. (1992). *A History of Christianity in the United States and Canada,* Eerdemans.

Robbins, S. P. ve Judge, T. A. (2012). *Örgütsel Davranış,* çev. İnci Erdem, Nobel Yayınları, İstanbul.

Saruç, N. T. (2015). *Vergi Uyumu Teori ve Uygulama,* Seçkin Yayıncılık, Ankara

Schmölders, G. (1976). *Genel Vergi Teorisi*, çev. Salih Turhan, Fakülteler Matbaası, İstanbul.

Smith, A. (1776). *The Wealths of Nations*, W. Strahan and T. Cadell, London.

Strauss, W. ve Howe, N. (1991). *Generations The History Of America's Future, 1584 To 2069,* Perennial, New York.

Strauss, W. ve Howe, N. (1997). *The Fourth Turning: What the Cycles of History Tell Us About America's Next Rendezvous with Destiny,* Broadway Books, New York.

Senbir, H. (2004). *Z Son İnsan Mı?*, O Kitaplar, İstanbul.

Spurr, J. (1998). *English Puritanism,* Palgrave, London.

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics,* Allyn & Bacon, Boston.

Tittle, C. R. (1980). *Sanctions and Social Deviance,* Praeger, New York.

Torgler, B. (2007). *Tax Compliance and Tax Morale,* Edward Elgar, Birleşik Krallık.

Turhan, S. (1993). *Vergi Teorisi ve Politikası*, Filiz Kitabevi, İstanbul.

Turhan, S. (2020). *Vergi Teorisi ve Politikası*, Filiz Kitabevi, İstanbul.

Türk, A. (2013). *Y Kuşağı,* Kafekültür Yayıncılık, İstanbul.

Twenge, J. M. (2009). *Ben Nesli,* çev. Esra Öztürk, Kaknüs Yayınları, İstanbul.

Ural, A. ve Kılıç, İ. (2011). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi,* Detay Yayıncılık, Ankara.

Zemke, R., Raines, C. ve Filipczak, B. (2000). *Generations at Work: Managing Clash of Veterans, Boomers, Xers and Nexters in Your Workplace,* AMACON Books, New York.

McLoughlin, W. G. (1980), *Revivals, Awakening and Reform,* The University of Chicago Press.

SÜRELİ YAYINLAR

Akkara, Ö. ve Gencel, U. (2016). "Yükseköğretim Öğrencilerinin Vergiye Yönelik Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Örneği", *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi,* C: 8, No: 1, ss. 28-48.

Aktan, C. C. (2012). "Vergi Psikolojisinin Temelleri ve Vergi ahlâkı", *Çimento İşveren Dergisi.*

Allingham, M. G. ve Sandmo, A. (1972). "Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis", *Journal of Public Economics,* C: 1, No: 3-4, ss. 323-338.

Alm, J. (2013). "Expanding the Theory of Tax Compliance From Individual to Group Motivations", *Tulane Economics Working Paper Series.*

Alexander, P. ve Orlic, M. B. (2021). "Tax Morale: Framing and Fairness", Economic Systems.

Altuntuğ, N. (2012). "Kuşaktan Kuşağa Tüketim Olgusu ve Geleceğin Tüketici Profili",

Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, C: 4, No:1, ss. 203-212.

Antonides, G. ve Robben, H. S. (1995). "True Positives and False Alarms in the Detection of Tax Evasion", *Journal of Economic Psychology,* C: 16, No: 4, ss. 617-640.

Arsenault, P. M. (2004). "Validating Generational Differences: A Legitimate Diversity and Leadership Issue", *Leadership ve Organization Development Journal,* C: 25, No: 2, ss. 124-141.

Arslan, A. ve Staub, S. (2015). "Kuşak Teorisi ve İç Girişimcilik Üzerine Bir Araştırma", *KAÜ İİBF Dergisi,* C: 6, No: 11, ss. 1-24.

Aydın, G. Ç. ve Başol, O. (2014). "X ve Y Kuşağı: Çalışmanın Anlamında Bir Değişme Var Mı?", *EJOVOC (Electronic Journal of Vocational Colleges),* C: 4, No: 4, ss. 1-15.

Ayhün, S. E. (2013). "Kuşaklar Arasındaki Farklılıkar ve Örgütsel Yansımaları", *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi,* C:1, No: 2, ss. 93-112.

Blackburn, K., Bose, N. ve Capasso, S. (2012). "Tax Evasion, the Underground Economy and Financial Development", *Journal of Behavior & Organization*, C: 83, No: 2, ss. 243-253.

Çelikkaya, A. ve Gürbüz, H. (2008). "Mükelleflerin Vergiye Karşı Tutum ve Davranışlarını Etkileyen Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkinin Analizi", *Sosyoekonomi* , C: 8, No: 8, ss. 23-54.

Bayraklı, H. H., Saruç, N. T. ve Sağbaş, İ. (2004). "Vergi Kaçırmayı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ve Vergi Kaçaklarının Önlenmesi: Anket Çalışmasının Bulguları", *19. Türkiye Maliye Sempozyumu Kitabı*, ss. 224-279.

Becker, G. (1968). "Crime and Punishment: An Economic Approach", *Journal of Political Economy*, C: 76, No: 2, ss. 169-217.

Bengtson, V., Furlong, M. ve Laufer, R. (1974). "Time, Aging and The Continuity of Social Structure: Themes and Issues in Generational Analysis", *Journal of Social Issues,* C: 30, No: 2, ss. 01-30.

Bilgin, C. ve Kaynar, H. B. (2014). "Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Vergi ahlâkının Belirleyicileri", *Sakarya İktisat Dergisi*, C: 3, No: 3, ss. 113-144.

Bobek, D. D., Hageman, A. M. ve Kelliher, C. F. (2013). "Analyzing the Role of Social Norms in Tax Compliance Behavior", *Journal of Business Ethics*, C: 115, No: 3, ss. 451-468.

Can, E. ve Duran, İ. (2015). "Demografik Faktörlerin Vergi ahlâkı Üzerindeki Etkisi: İstanbul İli Örneği", *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, C: 52, No: 606, ss. 55-71.

Clotfelter, C. T. (1983). "Tax Evasion and Tax Rates: An Analysis of Individual Returns", *The Reviev of Economics and Statistics,* C: *65,* No: 3, ss. 363-373.

Crumpacker, M. ve Crumpacker, J. M. (2007). "Succession Planning and Generational Stereotypes: Should HR Consider Age-Based Values and Attitudes a Relevant Factor or a Passing Fad?", *Public Personnel Management,* C:36*,* No:4, ss. 346-369.

Cullis, J., Jones, P. ve Savoia, A. (2011). "Social Norms and Tax Compliance: Framing the Decision to Pay Tax", *Journal of Socio-Economics*, C: 41, No: 2, ss. 159-168.

Cyan, M. R., Koumpias, A. M. ve Martinez-Vazquez, J. (2016). "The Determinants of Tax Morale in Pakistan", *Journal of Asian Economics,* C: 47, No: 1, ss. 23-34.

Çiçek, H. (2006). "Psikolojik ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum ve Tepkileri: İstanbul İli Anket Çalışması", *İSMMMO,* No: 65, ss. 141-146.

Çiçek, U. ve Bitlisli, F. (2017). "Vergi Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Vergi Bilinci ve Farkındalığı Üzerindeki Etkisi: Bir Araştırma", *Muhasebe ve Uygulamaları Dergisi,* C: 10, No: 2, ss: 261-278.

Daude, C., Gutierrez, H. ve Melguizo, A. (2012). "What Drives Tax Morale?", *Working Paper No. 315,* OECD Development Centre.

Devos, K. (2014). "Tax Compliance Theory and the Literature, In: Factors Influencing Individual Taxpayer Compliance Behaviour", *Springer*, Dordrecht.

Doerrenberg, P. ve Peichl, A. (2018). "Tax Morale and the Role of Social Norms and Reciprocity. Evidence from a Randomized Survey Experiment", *CESifo Working Paper Series* No: 7149, ss. 5-16.

Durham, Y., Manly, T. S. ve Ritsema, C. (2014). "The Effects of Income Source, Context, and Income Level on Tax Compliance Decisions in a Dynamic Experiment", *Journal of Economic Psychology*, No: 40, ss. 220-233.

Feinstein, J. S. (1991). "An Econometric Analysis of Income Tax Evasion and Its Detection", *Rand Journal of Economics,* No: 22, ss. 14-35.

Feld, L. P. ve Frey, B. S. (2002). "Deterrence And Morale in Taxation: An Empricial Analysis", *CESifo Working Paper*, Category 1: Public Finance, No: 760.

Filippin, A., Fiorio C.V. ve Viviano, E. (2013). "The Effect of Tax Enforcement on Tax Morale, *European Journal of Political Economy,* No: 32, ss. 320-331.Friedland, N., Maital, S. ve Rutenberg, A. (1978). "A Simulation Study of Income Tax Evasion", *Journal of Public Economics*, C: 10, No: 1, ss. 107-116.

Gagne, M. ve Deci, E. L. (2005). "Self-Determination Theory and Work Motivation", *Journal of Organizational Behavior*, C: 26, No: 4, ss. 331-362.

Gashi, M. ve Kukaj, H. (2016). “The Effect of Tax Rates on Fiscal Evasion and Avoidance, *European Journal of Sustainable Development,* C: 5, No: 1, ss. 31-38.

Grasmick, H. ve Bursik, R., (1990). “Conscience, Significant Others and Rational Choice: Extending the Deterrence Model”, *Law and Society Review,* C: 24, No: 3, ss. 871-861.

Gökgöz, A. ve Zeytin, M., (2012). “Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Faaliyetlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Beklentileri: Bilecik ve Yalova İlleri Uygulaması”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* C: 17, No: 3, ss. 477-493.

Gökbunar, A. R., Selim, S. ve Yanıkkaya, H. (2007). “Türkiye'de Vergi Ahlâkını Belirleyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma”, *Ekonomik Yaklaşım,* C: 18, No: 63, ss. 69-94.

Gümüş, E. (2019) "Suç ve Ceza Ekonomisine Giriş", *Kriminoloji ve İktisat Sobiad Hukuk ve İktisat Araştırmaları Yayınları*. ss. 46-65.

Gürel, E. ve Yıldız, İ. (2017). “Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinde Vergi Ahlâkı ve Vergiye Gönüllü Uyum”, *Kesit Akademi Dergisi,* C: 3, No: 10, ss. 692-714.

Haeberle, K., Herzberg, J. ve Hobbs, T. (2009). “Leading The Multigenerational Work Force. A Proactive Approach Will Cultivate Employee Engagement and Productivity”, *Healtcare Executive,* C: 24, No: 5, ss. 66-67.

Hasseldine, J. ve Hite, P. A. (2003). “Framing, Gender And Tax Compliance”, *Journal of Economic Psychology,* C: 24, No: 4, ss. 517–533.

Hofmann, E., Hoelzl, E. ve Kirchler, E. (2008). “Preconditions of Voluntary Tax Compliance: Knowledge and Evaluation of Taxation, Norms, Fairness and Motivation to Cooperate”, *Journal of Psychology*, No: 216, ss. 209-217.

Horodnic, I. A. ve Williams, C. C. (2016). “An Evaluation of the Shadow Economy in Baltic States: A Tax Morale Perspective”, *International Journal of Entrepreneurship and Small Business,* C: 28, No: 2/3, ss. 339-358.

Jain, V. ve Pant, S. (2021). "Navigating Generation Y For Effective Mobile Marketing In India: A Conceptual Framework", *Mobile Marketing Association IJMM*, C: 7, No: 3, ss. 58.

Juan, A. D., Lasheras, M. A. ve Mayo, R. (1994). "Voluntary Tax Compliant Behavior of Spanish Income Tax Payers", *Public Finance*, No: 49, ss. 90-105.

Kapoor, C. ve Solomon, N. (2011). "Understanding and Managing Generational Differences in the Workplace", *Worldwide Hospitailty and Tourism Themes,* C: 3, No: 4, ss. 308-318.

Kaynar, H. B. (2011). "Türkiye'de Vergi Ahlâkının Belirleyicileri", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, C: 38, No: 2, ss. 167-190.

Keleş, H. N. (2011). "Y Kuşağı Çalışanlarının Motivasyon Profillerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma", *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi,* C: 3, No: 2, ss. 129-139.

Klepper, S. ve Nagin, D. (1989). "Tax Compliance And Perceptions Of The Risks Of Detection And Criminal Prosecution", *Law & Society Review,* C: 23, No: 2, ss. 209–240.

Kogler, C., Batrancea, L., Nichita, A. ve Pantya, J. (2013). "Trust and Power as Determinants of Tax Complince: Testing the Assumptions of The Slippery Slpoe Framework in Austria, Hungary, Romania and Russia", *Journal of Economic Psyhology,* No: 34, ss. 169-180.

Kondelaji, H. M., Sameti, M., Amiri, H. ve Moayedfar, R. (2016). "Analyzing Determinants of Tax Morale Based on Social Psychology Theory: Case Study of Iran" *Iranian Economic Review*, C: 20, No: 4, ss. 581-598.

Konrad, K. A. ve Qari, S. (2012). "The Last Refuge of a Scoundrel? Patriotism and Tax Compliance", *Economica,* C: 79, No: 315,ss. 516-533.

Kuyucu, M. (2014). "Y Kuşağı ve Facebook: Y Kuşağının Facebook Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Bir İnceleme", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* C: 13, No: 49, ss. 55-83.

Kyles, D. (2005). “Managing Your Multigenerational Workforce” *Strategic Finance,* C: 87, No: 6.

Lancaster, L. ve Stillman, D. (2002). “Clashing Generations”, *Futurist,* C: 36, No: 2.

Leonardo, G. ve Vazquez, M. J. (2016). “Politicians, Bureaucrats, and Tax Morale: What Shapes Tax Compliance Attitudes?”, *International Studies Program Working Paper 16-08,* Georgia State University Andrew Young School of Policy Studies.

Mannheim, K. (1952). “The Sociological Problems of Generations”, *Essays on the Sociology of Knowledge*, ss. 163-195.

Mason, R. ve Calvin, L. D. (1984). “Public Confidence and Admitted Tax Evasion”, *National Tax Journal,* No: 37, ss. 489-496.

McGee, R. W. (2006). “The Ethics of Tax Evasion: A Survey of Vietnamese Opinion”, *Andreas School of Business Working Paper Series,* Barry University.

McGee, R.W. ve Rossi, M.J. (2006). “The Ethics of Tax Evasion: A Survey of Law and Business Students in Argentina”, *Sixth Annual International Business Research Conference,* Warsaw University.

McGee, R. W. (2007). “Ethics and Tax Evasion: Empirical Studies of Korea, Japan and China”, *Andreas School of Business Working Paper,* Barry University.

Murphy, K. (2004). “The Role of Trust in Nurturing Compliance: A Study of Accused Tax Avoiders”, *Law and Human Behavior,* C: 28, No: 2, ss. 187-209.

Namusonge, G. S., Biraori, O. E. ve Kipicoech, E. C. (2014). “Factors Affecting Tax Compliance among Small and Medium Enterprises in Kitale”, *International Journal of Recent Research in Commerce Economics & Management*, No: 1, ss. 60-65.

Oliver, T. ve Bartley, S. (2005). “Tax System Complexity and Compliance Costs-some Theoretical Considerations”, *OECD Committee of Fiscal Affairs*.

Organ, İ. ve Yegen, B. (2013). “Vergi Bilinci ve Vergi ahlâkı Oluşumunda Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü: Adana Örneği”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* C: 27, No: 4, ss. 241-271.

Özer, P. S., Eriş, E. D. ve Özmen, Ö. N. (2013), "Kuşakların Farklılaşan İş Değerlerine İlişkin Emik Bir Araştırma", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* No: 38, ss. 123-142.

Özgün, Z. ve Yüksel, C. (2018). "Mersin'de Vergi Mükelleflerinin Vergi Algısı, Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakı Düzeyinin Ölçülmesi", *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* C: 1, No: 2, ss. 33-48.

Papp, T. K. ve Takats, E. (2008). "Tax Rates Cuts and Tax Compliance- The Laffer Curve Revisited*"*, *IMF Working Paper WP/08/7*.

Pilcher, J. (1994). "Mannheim's Sociology of Generations: An Undervalued Legacy", *The British Journal of Sociology,* C: 45, No: 3, ss. 481-495.

Parlaungan, G. (2017). "The Tax Morale of Individual Taxpayers İn Indonesia By Demographic Factors. *Curtin University.*

Roth, J. A., Scholz, J. T. ve Witte, A. D. (1989). "Taxpayer Compliance: An Agenda for Research, Law ve Society Rewiew", *University of Pennsylvania Press*.

Russo, F. F. (2013). "Tax Morale and Tax Evasion Reports", *Economic Letters,* C: 121, No: 1, ss. 110-114.

Sağlam, M. (2013). "Vergi Algısı ve Vergi Bilinci Üzerine Bir Araştırma: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinde Vergi Algısı ve Vergi Bilinci", *Sosyoekonomi*, C: 19, No: 19, ss. 317-334.

Sa, C., Martins, A. ve Gomes, C. (2015). "Tax Morale Determinants in Portugal. European Scientific Journal", C: 11, No: 10, ss. 236-254.

Schneider, F. ve Klinglmair, R. (2004). "Shadow Economies Around The World: What Do We Really Know?", *CESifo Working Paper: Category 1: Public Finance*.

Scholz, J. T. ve Lubell, M. (1998). "Trust and Taxpaying: Testing the Heuristic Approach to Collective Action", *American Journal of Political Science,* C: 42, No: 2, ss. 398-417.

Serim, N. (2015). "Gönüllü Vergi Uyumunu Arttırmada Kamu Otoritesinin Düzenleyici Rolünün ve Mükellef Çevresinin Önemi: Sıralı Probit Model Yaklaşımı", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* C: 17, No: 1, ss. 141-156.

Slemrod, J. (2007). “Cheating Ourselves: The Economics of Tax Evasion”, *The Journal of Economic Perspectives,* C: 21, No: 1, ss. 25-48.

Song, Y.-d. ve Yarbrough, T. E. (1978). “Tax Ethics and Taxpayer Attitudes: A Survey”, *Public Administration Review,* C: 38, No: 5, ss. 442-452.

Sour, L. (2004). “An Economic Model of Tax Compliancce with Individual Morality and Group Conformity. Economia Mexicana”, *NUEVA EPOCA*, C: 13, No: 1, ss. 43-61.

Spitznas, T. J. (1998). “Generation X: Why So Glum?”, *Fairfield County Business Journal,* C: 37, No: 50.

Şahbaz, K. İ. ve Saruç, N.T. (2012). “Vergi ahlâkını Etkileyen Faktörler: Sakarya Üniversitesi Örneği”, *Sakarya İktisat Dergisi*, C: 1, No: 4, ss. 57-81.

Şahin, M. ve Hatırlı, S. A. (2016). “Türkiye’de Vergi Uygulamaları ve Vergi ahlâkı İlişkisi: Trabzon, Giresun ve Gümüşhane İlleri Örneği”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, C: 7, No: 18, ss. 253-272.

Tekeli , R. (2011). “The Determinants of Tax Morale: the Effects of Cultural Differences and Politics” *PRI Discussion Paper Series (11A-1)*, Policy Research Institute, Ministry of Finance of Japan.

Teyyare, E. (2018). “Maliye Eğitiminin Vergi Okuryazarlığı Düzeyine Etkisi: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Örneği”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi,* C: 16, No: 4, ss. 315-333.

Tsui, B. (2001). “Generation Next”, *Advertising Age,* C: 72, No: 3.

Torgler, B. (2003). “Tax Morale and Institutions”, *Crema Working Papers,* No: 2003-09.

Torgler, B. (2006). “The Importance of Faith: Tax Morale”, *Journal of Economic Behavior & Organization,* No: 61, ss. 81-109.

Torgler, B. (2012). “Tax Morale, Eastern Europe and European Enlargement”, *Communist and Post-Communist Studies,* No: 45, ss. 11-25.

Torgler, B. ve Alm, J. (2006). “Culture Differences and Tax Morale in the United States and Europe”, *Journal of Economic Psychology*, C: 27, No: 2, ss. 224-246.

Torgler, B. ve Murphy, K. (2004). "Tax Morale in Australia: What Shapes It and Has It Changed Over Time", *Journal of Australian Taxation,* C: 7, No: 1-2, ss. 298-335.

Torgler, B. ve Schaltegger, C. A. (2005). "Tax Morale and Fiscal Policy", *Center for Research Economics, Management and the Arts, Working Paper.*

Torgler, B. ve Schneider, F. (2006). "Shadow Economy, Instutitons and Tax Morale", *Proceedings. Annual Conference on Taxation and Minutes of the Annual Meeting of the National Tax Association,* No: 44, ss. 204-210.

Torgler, B. ve Valev, N. T. (2010). "Gender and Puclic Attitudes toward Corruption and Tax Evasion", *Contemporary Economic Policy,* C: 28, No: 4, ss. 554-568.

Torgler, B., Demir, I. C., Macintyre, A., ve Schaffner, M. (2008). "Causes and Consequences of Tax Morale: An Empirical Investigation", *Economic Analysis and Policy,* Cilt: 38, No: 2, ssç 313-339.

Tran-Nam, B., Lignier, P. ve Evans, C. (2016). "The Impact Of Recent Tax Changes On Tax Complexity And Compliance Costs: The Tax Practitioners Perspective", *Australian Tax Forum,* C: 31, No: 3, ss. 455-479.

Tuay, E. ve Güvenç, İ. (2008). "Türkiye'de Mükelleflerin Vergiye Bakışı", *Gelir İdaresi Başkanlığı, Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı,* Yayın No: 51.

Vazquez, J. M. ve Torgler, B. (2009). "The Evolution of Tax Morale in Modern Spain", *Journal of Economic Issues,* C: 43, No:1, ss. 01-28.

Vythelingum, P., Soondram, H. ve Jugurnath, B. (2017). "An Assessment of Tax Morale Among Mauritian Taxpayers" *Journal of Accounting and Taxation*, C: 9, No: 1, ss. 1-10.

Vogel, K. R. (1974). "Taxation and Public Opinion in Sweden, An Interpratiton of Recent Survey Data", *National Tax Journal,* C: 27, No: 4, ss. 449-513.

Yelkikalan, N. ve Altın, E. (2010). "Farklı Kuşakların Yönetimi", *Yönetim Bilimleri Dergisi,* C: 8, No: 2, ss. 13-17.

Yücel, E. (2017). "Muhasebe Meslek Mensuplarının Etik Dışı Davranışlarının Vergi Ahlâkına Etkisi", *Muhasebe ve Finansman Dergisi,* No: 73, ss. 229-248.

Zhang, K. ve Bonk, C. (2010). “Generational Learnes ve e-Learning Technologies”, *Handbook of Research on Practices and Outcomes in e-Learning: Issue and Trends*, ss. 76-92.

Wahl, I., Kastlunger, B. ve Kirchler, E. (2010). "Trust in Authorities and Power to Enforce Tax Compliance: An Empirical Analysis of the "Slippery Slope Framework", *Law&Policy,* C: 32, No: 4, ss. 383-406.

Wallschutzky, I. G. (1984). “Possible Cause of Tax Evasion”, *Journal of Economic Psychology,* C: 5, Say: 4, ss. 371-384.

Washburn, E. T. (2000). “The Five Generations”, *Physician Executive,* C: 26, No: 1.

Williams, C. C. ve Krasniqi, B. (2017). “Evaluating the Individual-and Country-Level Variations in Tax Morale: Evidence From 35 Eurasian Countries”, *Journal of Economic Studies,* C: 44, No: 5, ss. 816-832.

Williams, C. C. ve Martinez, A. (2014). “Explaining Cross-National Variations in Tax Morality in the European Union: An Exploratory Analysis”, *Studies of Transition States and Societies,* C: 6, No: 1, ss. 5-18.

Witte, A. D. ve Woodbury, D. F. (1985). “The Effect of Tax Laws and Tax Administration on Tax Compliance: The Case of the US Individual Income Tax”, *National Tax Journal*, C: 38, No: 1, ss. 1-13.

YÜKSEK LİSANS VE DOKTORA TEZLERİ

Aka, B. (2017). “Kamu ve Özel Sektörde Çalışan Yöneticilerin Kuşak Farklılıkları ve Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: İzmir İlinde Bir Araştırma”, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi.

Berkup, S. B. (2015). “Sosyal Ağlarda Bireysel Mahremiyet Paylaşımı: X ve Y Kuşakları Arasında Karşılaştırmalı Bir Analiz”, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi.

Demir, İ. C. (2008). “Vergi ahlâkı Belirleyenleri Ege Bölgesi Örneği”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi.

Erden, S. (2012). “Kültürel Değişimlerin Örgütlerde Kuşaklararası Çatışmalara Etkisinin İncelenmesi: Akademisyenlere Yönelik Bir Araştırma”, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi.

Ergün, İ. (2016). “Vergi Ahlâkı: Uygulamalı Örnek (Tekirdağ Örneği)”, Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Ertekin, Ş., (2006). 1980 Sonrası Dönemde Türkiye'de Siyasal İstikrar-Vergilendirme İlişkisi, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

İşçimen, D. S. (2012). “Y Kuşağı Çalışanlarının İş Yaşamından Beklentilerinin Karşılanma Düzeyi ile Kurumsal Bağlılık Arasındaki İlişki ve Bir Örnek Uygulama”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Hays, S. W. (2000). “An Empirical Analysis of Taxpayers Attitudes and Behavioral Intentions Regarding Compliance With Federal Income Tax Laws”, Lousiana Tech University, Basılmamış Doktora Tezi.

Kaynar, H. (2010). “Vergi ahlâkı ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Mücevher, M. H. (2015). “X ve Y Kuşağının Birbilerine Karşı Özellik ve Etkileşim Algıları: SDÜ Örneği”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Öz, Ü. (2015). “XYZ Kuşaklarının Özellikleri ve Y Kuşağının Örgütsel Bağlılık Düzeyi Analizi”, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Toruntay, H. (2011). “X ve K Kuşağı Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Walker, W. D. (2006). “Generational Leardership: A Study of The Leadership Styles of Different Generations of Entrepreneurs and The Resulting Organizational Outcomes”, Capella Universty, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

WEB TABANLI KAYNAKLAR

Adams, S. (2011). *The Spanish Armada,* (Çevrimiçi) http://www.bbc.co.uk/history/british/tudors/adams_armada_01.shtml, 23 Mayıs 2021.

Ayvaz, T. (2013). *Y Kuşağı Özellikler,* (Çevrimiçi) http://www.dijitalajanslar.com/y-kusagi, 27 Mayıs 2021.

Basım, N. (2010). *1970'lerin Türkiyesi, Nasıldı?* (Çevrimiçi) http://www.radikal.com.tr/turkiye/1970lerin-turkiyesi-nasildi-1034163/, 30 Mayıs 2021.

Büyük, S. S. (2005). *Biz Kuşağı Geliyor!*, (Çevrimiçi) https://www.capital.com.tr/ekonomi/makro-ekonomi/biz-kusagi-geliyor, 27 Mayıs 2021.

Encyclopeaedia Britannica, (Çevrimiçi) *Era of Good Feelings*, https://www.britannica.com/event/Era-of-Good-Feelings, 23 Mayıs 2021.

Greenlane, (Çevrimiçi). *Amerika'da Yaldızlı Çağ*, https://www.greelane.com/tr/be%c5%9feri-bilimler/g%c3%b6rsel-sanatlar/what-is-gilded-age-architecture-176011/, 23 Mayıs 2021.

Gordon, J. S. (2007), *10 Moments That Made American Business,* (Çevrimiçi), https://www.americanheritage.com/10-moments-made-american-business, 25 Eylül 2021.

History, (Çevrimiçi), *Civil War, https://www.history.com/topics/american-civil-war/american-civil-war-history,* 25 Eylül 2021.

History, (Çevrimiçi), *Mexican-American War,* https://www.history.com/topics/mexican-american-war/mexican-american-war, 25 Eylül 2021.

History, (Çevrimiçi), *Prohibition,* https://www.history.com/topics/roaring-twenties/prohibition, 25 Eylül 2021.

Kuran, E. (2012). *Yaşasın Y Kuşağı,* Hürriyet Gazetesi, (Çevrimiçi) http://www.hurriyet.com.tr/magazin/magazinhatti/23448012.asp, 30 Mayıs 2021.

Lifecourse, (Çevrimiçi), *Consciousness Revoluiton, https://www.lifecourse.com/about/method/def/consciousness-revolution.html,* 25 Eylül 2021.

Marglin, S. ve Schor, J. (1992), *The Golden Age of Capitalism: Reinterpreting the Postwar Experience,* (Çevrimiçi) https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780198287414.001.0001/acprof-9780198287414, 25 Eylül 2021.

Oblinger, D., ve Oblinger, J. (2005). *Educating the Net Generation,* (Çevrimiçi) https://www.educause.edu/ir/library/PDF/pub7101.PDF, 30 Mayıs 2021.

Onion, A., Sullivan, M. ve Mullen, M. (2009). *Reformation,* (Çevrimiçi) https://www.history.com/topics/reformation/reformation, 23 Mayıs 2021.

Sağbaş, İ. ve Saruç, N. T. (2010). *Vergi Teorisi,* (Çevrimiçi) http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/maliye_ue/vergiteorisi.pdf, 8 Kasım 2021.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (Çevrimiçi). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/02/3-a-Genel-B%C3%BCt%C3%A7eli-Kamu-%C4%B0darelerinin-2018-Y%C4%B1l%C4%B1-Gelirleri-ile-2019-2020-D....pdf, 30.10.2021

Türk Dil Kurumu, (Çevrimiçi). https://sozluk.gov.tr/, 10 Mayıs 2021.

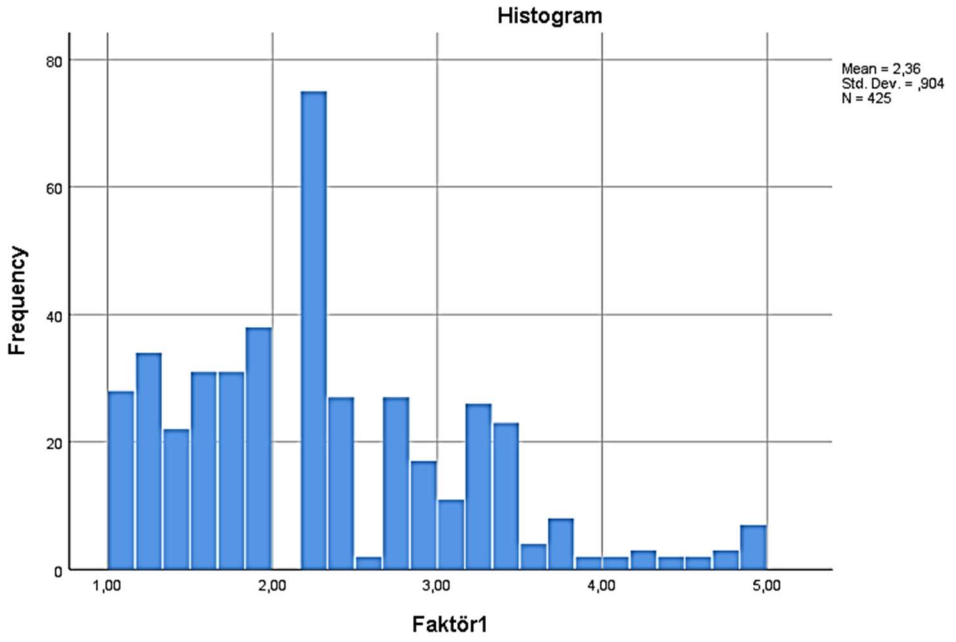
U.S. Embassy. (Çevrimiçi), *Kısaca Amerikan Tarihi*, http://photos.state.gov/libraries/turkey/231771/PDFs/abd_kisa_tarih.pdf, 25 Eylül 2021.

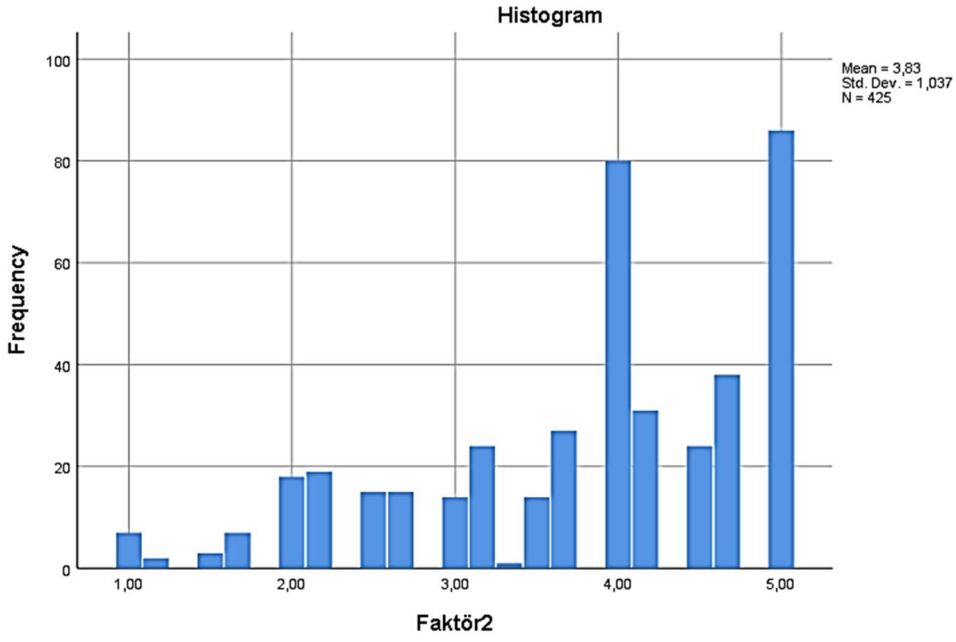
WeAreSocial, (Çevrimiçi). *Digital 2021: The Latest Insights Into The State of Digital*, *https://wearesocial.com/blog/2021/01/digital-2021-the-latest-insights-into-the-state-of-digital,* 31 Temmuz 2021.

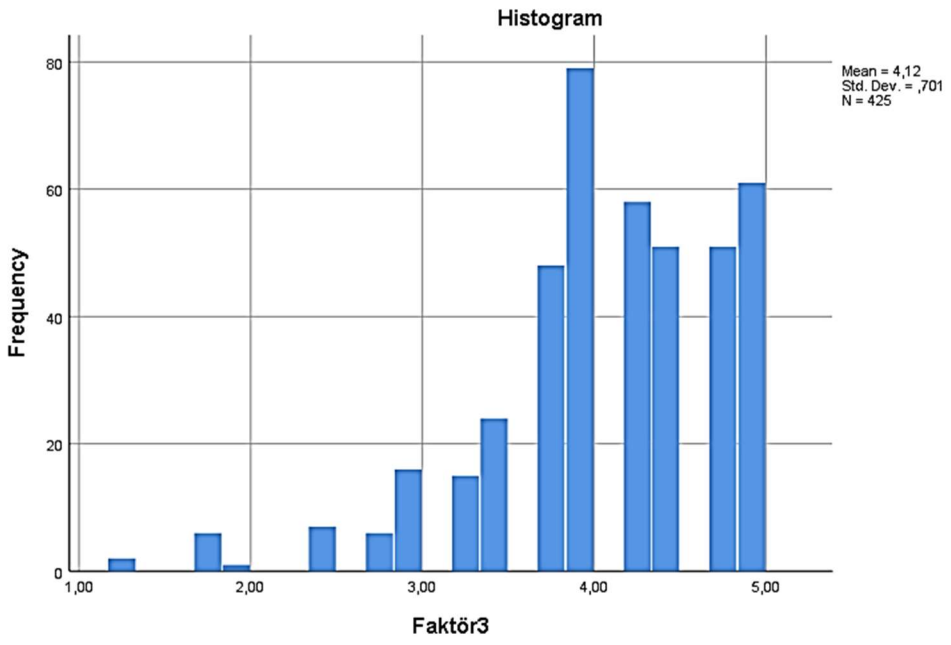
EKLER LİSTESİ

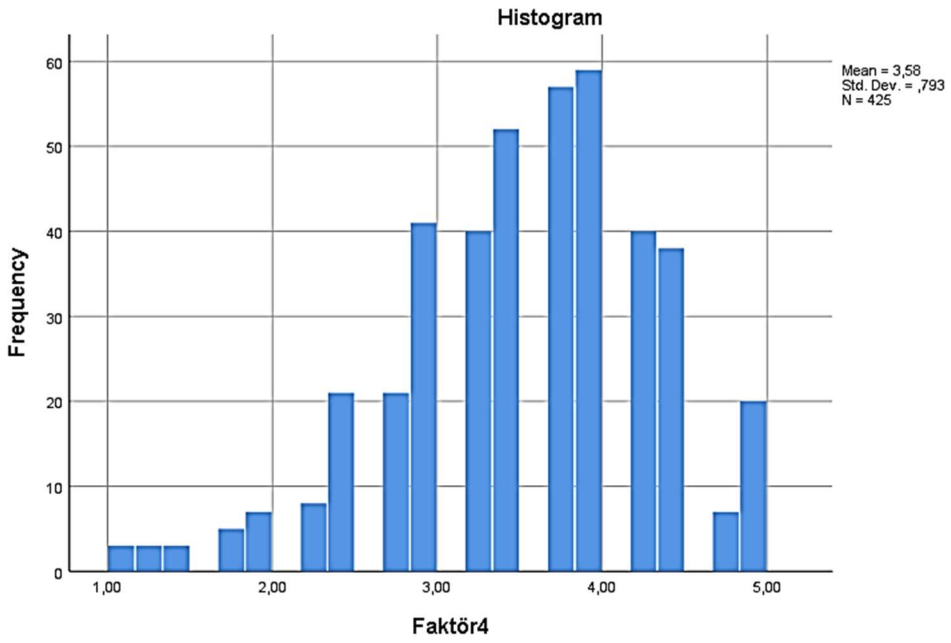
EK-1: VERİLERİN NORMALLİK DAĞILIM TESTLERİ

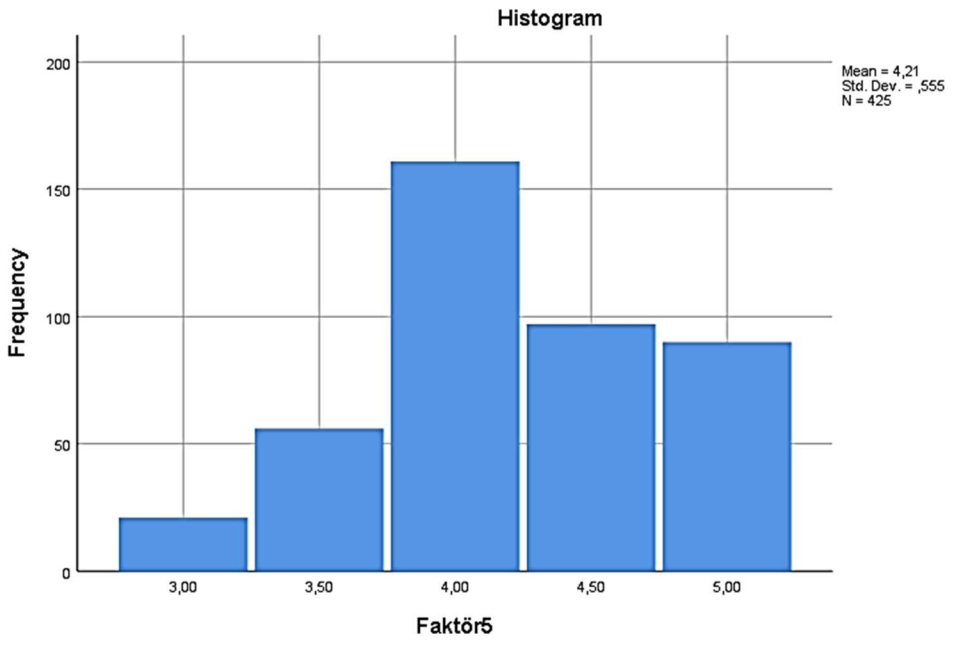
Ek 1.1. Normallik Testine İlişkin Faktör Bazındaki Histogramlar

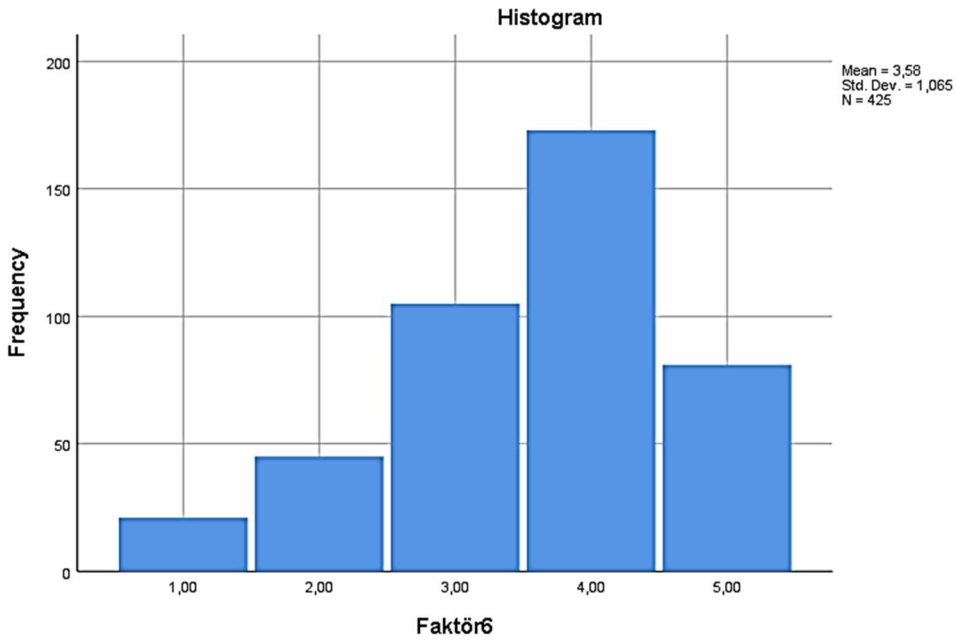

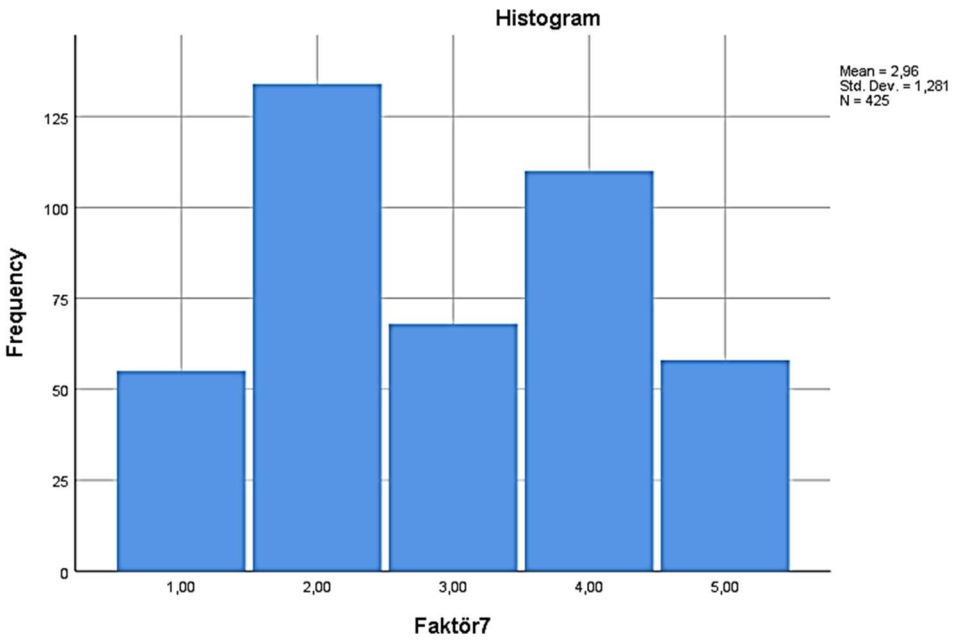

Histogram
Mean = 4,12
Std. Dev. = ,701
N = 425
Frequency
0
20
40
60
80
1,00
2,00
3,00
4,00
5,00
Faktör3

Histogram
Mean = 3,58
Std. Dev. = ,793
N = 425
Frequency
0
10
20
30
40
50
60
1,00
2,00
3,00
4,00
5,00
Faktör4

Histogram
Mean = 4,21
Std. Dev. = ,555
N = 425
Frequency
200
150
100
50
0
3,00
3,50
4,00
4,50
5,00
Faktör5

Histogram
Mean = 3,58
Std. Dev. = 1,065
N = 425
Frequency
200
150
100
50
0
1,00
2,00
3,00
4,00
5,00
Faktör6

Histogram
Mean = 2,96
Std. Dev. = 1,281
N = 425
Frequency
125
100
75
50
25
0
1,00
2,00
3,00
4,00
5,00
Faktör7

Ek 1.2. Önerme Bazında Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Testleri

Normallik Testi						
	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	df	Anlamlılık (Sig.)	İstatistik	df	Anlamlılık (Sig.)
Önerme 1	,259	395	,000	,814	395	,000
Önerme 2	,283	395	,000	,832	395	,000
Önerme 3	,259	395	,000	,823	395	,000
Önerme 4	,276	395	,000	,851	395	,000
Önerme 5	,264	395	,000	,780	395	,000
Önerme 6	,300	395	,000	,800	395	,000
Önerme 7	,259	395	,000	,804	395	,000
Önerme 8	,236	395	,000	,864	395	,000
Önerme 9	,263	395	,000	,786	395	,000
Önerme 10	,267	395	,000	,759	395	,000
Önerme 11	,222	395	,000	,893	395	,000
Önerme 12	,288	395	,000	,830	395	,000
Önerme 13	,192	395	,000	,903	395	,000
Önerme 14	,204	395	,000	,882	395	,000
Önerme 15	,242	395	,000	,801	395	,000
Önerme 16	,249	395	,000	,865	395	,000
Önerme 17	,202	395	,000	,896	395	,000
Önerme 18	,277	395	,000	,804	395	,000
Önerme 19	,242	395	,000	,889	395	,000
Önerme 20	,218	395	,000	,878	395	,000
Önerme 21	,250	395	,000	,881	395	,000
Önerme 22	,258	395	,000	,800	395	,000
Önerme 23	,263	395	,000	,758	395	,000
Önerme 24	,292	395	,000	,789	395	,000
Önerme 25	,196	395	,000	,899	395	,000
Önerme 26	,215	395	,000	,901	395	,000

Önerme 27	,196	395	,000	,903	395	,000
Önerme 28	,178	395	,000	,877	395	,000

Ek 1.3. Önerme Bazında Çarpıklık (Skewness) ve Baskınlık (Kurtosis) Testleri

Önerme		İstatistik	Std. Sapma	İstatistik/Std. Sapma
1	**Ortalama**	3,92	0,057	68,694
	Skewness	-0,877	0,122	-7,173
	Kurtosis	-0,281	0,244	-1,15
2	**Ortalama**	3,78	0,06	63,406
	Skewness	-0,869	0,122	-7,106
	Kurtosis	-0,224	0,244	-0,917
3	**Ortalama**	3,91	0,057	69,1
	Skewness	-0,915	0,122	-7,481
	Kurtosis	-0,074	0,244	-0,302
4	**Ortalama**	3,74	0,057	66,088
	Skewness	-0,743	0,122	-6,078
	Kurtosis	-0,329	0,244	-1,346
5	**Ortalama**	4,28	0,034	126,679
	Skewness	-0,407	0,122	-3,324
	Kurtosis	-0,806	0,244	-3,302
6	**Ortalama**	4	0,05	80,155
	Skewness	-1,167	0,122	-9,541
	Kurtosis	1,122	0,244	4,599
7	**Ortalama**	4,08	0,035	116,024
	Skewness	-0,112	0,122	-0,92
	Kurtosis	-0,961	0,244	-3,939
8	**Ortalama**	2,52	0,067	37,312
	Skewness	0,51	0,122	4,173
	Kurtosis	-0,983	0,244	-4,028

9	**Ortalama**	4,09	0,052	78,188
	Skewness	-1,207	0,122	-9,871
	Kurtosis	0,903	0,244	3,702
10	**Ortalama**	4,23	0,047	90,866
	Skewness	-1,343	0,122	-10,978
	Kurtosis	1,585	0,244	6,496
11	**Ortalama**	2,96	0,064	46,457
	Skewness	0,108	0,122	0,881
	Kurtosis	-1,18	0,244	-4,836
12	**Ortalama**	3,9	0,051	76,992
	Skewness	-1,01	0,122	-8,259
	Kurtosis	0,701	0,244	2,874
13	**Ortalama**	2,68	0,058	46,415
	Skewness	0,126	0,122	1,028
	Kurtosis	-0,967	0,244	-3,96
14	**Ortalama**	2,34	0,057	40,776
	Skewness	0,513	0,122	4,193
	Kurtosis	-0,594	0,244	-2,435
15	**Ortalama**	1,99	0,057	35,097
	Skewness	1,111	0,122	9,085
	Kurtosis	0,472	0,244	1,934
16	**Ortalama**	2,2	0,053	41,694
	Skewness	0,705	0,122	5,765
	Kurtosis	-0,147	0,244	-0,603
17	**Ortalama**	2,52	0,056	44,647
	Skewness	0,257	0,122	2,097
	Kurtosis	-0,887	0,244	-3,633
18	**Ortalama**	4,08	0,044	91,751
	Skewness	-1,13	0,122	-9,24
	Kurtosis	1,66	0,244	6,801

19	**Ortalama**	3,54	0,056	63,828
	Skewness	-0,5	0,122	-4,088
	Kurtosis	-0,527	0,244	-2,159
20	**Ortalama**	3,65	0,058	62,768
	Skewness	-0,597	0,122	-4,879
	Kurtosis	-0,43	0,244	-1,764
21	**Ortalama**	3,6	0,052	69,7126
	Skewness	-0,598	0,122	-4,8904
	Kurtosis	-0,068	0,244	-0,28
22	**Ortalama**	4,14	0,035	119,218
	Skewness	-0,199	0,122	-1,6246
	Kurtosis	-0,916	0,244	-3,755
23	**Ortalama**	4,22	0,046	92,2663
	Skewness	-1,415	0,122	-11,564
	Kurtosis	2,034	0,244	8,33317
24	**Ortalama**	4,08	0,044	91,9775
	Skewness	-1,228	0,122	-10,042
	Kurtosis	2,034	0,244	8,33483
25	**Ortalama**	3,23	0,047	68,388
	Skewness	-0,192	0,122	-1,5711
	Kurtosis	-0,292	0,244	-1,1955

EK-2: VERİLERİN GENEL DAĞILIMI

	Geçerli Veri Sayısı	Kayıp Veri Sayısı	Toplam Veri Sayısı
Önerme 1	426	4	430
Önerme 2	429	1	430
Önerme 3	428	2	430
Önerme 4	429	1	430
Önerme 5	427	3	430
Önerme 6	429	1	430
Önerme 7	427	3	430
Önerme 8	429	1	430
Önerme 9	426	4	430
Önerme 10	428	2	430
Önerme 11	427	3	430
Önerme 12	424	6	430
Önerme 13	420	10	430
Önerme 14	429	1	430
Önerme 15	428	2	430
Önerme 16	426	4	430
Önerme 17	428	2	430
Önerme 18	429	1	430
Önerme 19	428	2	430
Önerme 20	429	1	430
Önerme 21	428	2	430
Önerme 22	428	2	430
Önerme 23	428	2	430
Önerme 24	429	1	430
Önerme 25	426	4	430
Önerme 26	425	5	430
Önerme 27	428	2	430
Önerme 28	427	3	430

EK-3: 15-17 YAŞ ARALIĞINDAKİ BİREYLERE YÖNELTİLEN ANKET FORMU

Araştırmada bireylerin vergi ahlâkı ve vergi bilinci düzeyleri arasındaki farklılıkları ölçmek amaçlı hazırlanan ölçek formu; danışmanın ve araştırmacının izni olmadan kullanılmamalıdır.

Sayın Katılımcı;

Bu anket ile vergi ahlâkı ve vergi bilinci kavramlarının kuşaklar arası farklılıklarının araştırılması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda anketin birinci bölümünde kişisel bilgilerinize ilişkin önermeler bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise vergi ahlâkı ve vergi bilincinin ölçülmesine ilişkin önermeler bulunmaktadır. Siz katılımcılardan kimlik bilgisi istenmemektedir. Anket doğrultusunda elde edilecek tüm bilgiler hiçbir kamu kurum veya kuruluşu ile paylaşılmayacak olup sadece adı geçen bilimsel çalışma kapsamında kullanılacaktır. Bu nedenle anket sorularına vereceğiniz cevapları içtenlikle yanıtlamanız araştırma açısından önem arz etmektedir.

Araştırmaya katılarak yardımlarınızı esirgemediğiniz için teşekkürler.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Maliye Anabilim Dalı Öğrencisi
Mustafa Topsakal

Danışman: Prof. Dr. Erdal Gümüş

Lütfen Aşağıda Bulunan Soruları ve Kutucukları Doldurunuz…

1. **Yaşınız;**

   15 ☐ 16 ☐ 17 ☐

2. **Cinsiyetiniz;**

   Kadın ☐ Erkek ☐

3. **Annenizin ve Babanızın Mesleği Nedir Lütfen Belirtiniz;**

   Anne:…… **Baba:**……

4. **Ailenizin Aylık Geliri Ne Kadar Lütfen Belirtiniz;**

……

5. **Çalışıyor Musunuz? Evet İse Aylık Ne Kadar Gelir Elde Ediyorsunuz Lütfen Belirtiniz;**

……

6. **Vergi Kelimesini İlk Nerede Duydunuz Lütfen Belirtiniz;**

……

7. **Vergiyi Kime Öderiz;**

……

8. **Hiç Vergi Ödediniz Mi, Cevabınız Evet İse Ödediğiniz Bir Verginin İsmini Lütfen Belirtiniz;**

……

9. **Okulda Verginin Ne Olduğuna Dair Herhangi Bir Eğitim Aldınız Mı?**

……

10. **Verginin Ne Olduğuna Dair Hiç Araştırma Yaptınız Mı?**

……

SIRA NO	1-KESİNLİKLE KATILMIYORUM 2-KATILMIYORUM 3-KARARSIZIM 4-KATILIYORUM 5-KESİNLİKLE KATILIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARASIZIM	KATILIYORUM	KESİNLİKLE KATILIYORUM
1	Vergi vermenin her vatandaş için kutsal bir görev olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
2	Vergisini ödemeyen bir vatandaşın ahlâki değerler açısından zayıf olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
3	Vergisini tam olarak ödeyen bir vatandaşın vicdanen rahat edeceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
4	Vergi ödemenin etik değerlerle doğrudan ilgili olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
5	Vergi sistemindeki adalet algısı azaldıkça vergi kaçırma davranışına hak verilebileceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
6	Kamu hizmetlerinin karşılanması için vergilerin gerekli olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
7	Kamu hizmetlerinden yararlanma düzeyi yükseldikçe daha fazla vergi ödenmesi gerektiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
8	Dini inançları kuvvetli bireylerin vergiye daha iyi uyum sağladıklarını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
9	Vergi sorumluluğunu yerine getirmeyen bireylerin varlığının diğer bireylerin vergisel yükümlülüklerini de olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
10	Vergi cezalarının uygulanabilirliği azaldıkça vergi kaçırma davranışında da artış olacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
11	Bireylerin siyasal görüşlerinin, vergi sorumluluklarının yerine getirilmesinde önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
12	Hükümetlerin uyguladıkları politikalar değiştikçe vatandaşların da vergi ödeme davranışlarını değiştireceklerini düşünüyorum.	1	2	3	4	5

13	Hükümetlerin politikalarını benimseyen vergi mükelleflerinin vergisel sorumluluklarını tam olarak yerine getirdiklerini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
14	Ülkemiz vergi sisteminin kolay ve anlaşılabilir bir yapıda olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
15	Ülkemiz vergi sisteminin, vergi adaletini sağlandığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
16	Ülkemizdeki eğitim sisteminin vergi farkındalığına yeterince yer verdiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
17	Vatandaşların ihtiyaç duyduğu bilgileri vergi idaresinin yeterli düzeyde sağladığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
18	Vergi konusuna eğitim müfredatlarında daha fazla yer verilmesi ile vatandaşların vergi bilincinin arttırılabileceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
19	Eğitim düzeyi yükseldikçe vergiye olan gönüllü uyumun da artacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
20	Sosyal medyanın vergi bilincini arttırmada önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
21	İnsanların vergi uygulamalarına gereken önemi vermediklerini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
22	Ekonomik sorunların yoğunlaştığı dönemlerde vergi kaçırmanın normal bir davranış olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
23	Satıcıların vergi kaçırmasına engel olmak için alışveriş sırasında fiş/fatura alınması gerektiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
24	Vergi yükümlülüklerinin zamanında yerine getirilmemesinin gelecekte daha yüksek vergi yükü olarak karşımıza çıkacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
25	Vergi ile ilgili gelişmelerin daha çok sosyal medyadan takip edildiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
26	Gelecekte vergimi tam olarak ödemeyi düşünüyorum.	1	2	3	4	5
27	Gelecekte vergiye karşı olumsuz bir tutum sergileyeceğimi düşünüyorum.	1	2	3	4	5
28	Gelecekte vergi kaçırmayı düşünüyorum.	1	2	3	4	5

EK-4: 18-24 YAŞ ARALIĞINDAKİ KATILIMCILARA YÖNELTİLEN ANKET FORMU

Araştırmada bireylerin vergi ahlâkı ve vergi bilinci düzeyleri arasındaki farklılıkları ölçmek amaçlı hazırlanan ölçek formu; danışmanın ve araştırmacının izni olmadan kullanılmamalıdır.

Sayın Katılımcı;

Bu anket ile vergi ahlâkı ve vergi bilinci kavramlarının kuşaklar arası farklılıklarının araştırılması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda anketin birinci bölümünde kişisel bilgilerinize ilişkin önermeler bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise vergi ahlâkı ve vergi bilincinin ölçülmesine ilişkin önermeler bulunmaktadır. Siz katılımcılardan kimlik bilgisi istenmemektedir. Anket doğrultusunda elde edilecek tüm bilgiler hiçbir kamu kurum veya kuruluşu ile paylaşılmayacak olup sadece adı geçen bilimsel çalışma kapsamında kullanılacaktır. Bu nedenle anket sorularına vereceğiniz cevapları içtenlikle yanıtlamanız araştırma açısından önem arz etmektedir.

Araştırmaya katılarak yardımlarınızı esirgemediğiniz için teşekkürler.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Maliye Anabilim Dalı Öğrencisi
Mustafa Topsakal

Danışman: Prof. Dr. Erdal Gümüş

Lütfen Aşağıda Bulunan Soruları ve Kutucukları Doldurunuz…

1. **Yaşınız;**

   18-20 ☐ 21-24 ☐

2. **Cinsiyetiniz;**

   Kadın ☐ Erkek ☐

3. **Eğitim Düzeyiniz;**

   İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ve Dengi ☐

Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐

Diğer. ☐

4. **Mesleğiniz** (Birden Fazla Seçeneği İşaretleyebilirsiniz)**;**

Ticari Kazanç ☐ Zirai Kazanç ☐

Ücret Kazancı (Özel Sektör) ☐ Devlet Memuru ☐

Serbest Meslek Kazancı ☐ Gayrimenkul Sermaye İradı ☐

Menkul Sermaye İradı ☐

Diğer Kazanç ve İratlar ☐

Çalışmıyor. ☐

5. **Aylık Elde Ettiğiniz Gelir;**

0 – 3.000 TL ☐ 3.001 – 5.000 TL ☐ 5.001 – 7.500 TL ☐

7.501 – 10.000 TL ☐ 10.001 – 50.000 TL ☐ 50.001 – 100.000 TL ☐

100.000 TL üzeri. ☐

SIRA NO	1-KESİNLİKLE KATILMIYORUM 2-KATILMIYORUM 3-KARARSIZIM 4-KATILIYORUM 5-KESİNLİKLE KATILIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARASIZIM	KATILIYORUM	KESİNLİKLE KATILIYORUM
1	Vergi vermenin her vatandaş için kutsal bir görev olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
2	Vergisini ödemeyen bir vatandaşın ahlâki değerler açısından zayıf olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
3	Vergisini tam olarak ödeyen bir vatandaşın vicdanen rahat edeceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
4	Vergi ödemenin etik değerlerle doğrudan ilgili olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
5	Vergi sistemindeki adalet algısı azaldıkça vergi kaçırma davranışına hak verilebileceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
6	Kamu hizmetlerinin karşılanması için vergilerin gerekli olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
7	Kamu hizmetlerinden yararlanma düzeyi yükseldikçe daha fazla vergi ödenmesi gerektiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
8	Dini inançları kuvvetli bireylerin vergiye daha iyi uyum sağladıklarını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
9	Vergi sorumluluğunu yerine getirmeyen bireylerin varlığının diğer bireylerin vergisel yükümlülüklerini de olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
10	Vergi cezalarının uygulanabilirliği azaldıkça vergi kaçırma davranışında da artış olacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
11	Bireylerin siyasal görüşlerinin, vergi sorumluluklarının yerine getirilmesinde önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
12	Hükümetlerin uyguladıkları politikalar değiştikçe vatandaşların da vergi ödeme davranışlarını değiştireceklerini düşünüyorum.	1	2	3	4	5

13	Hükümetlerin politikalarını benimseyen vergi mükelleflerinin vergisel sorumluluklarını tam olarak yerine getirdiklerini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
14	Ülkemiz vergi sisteminin kolay ve anlaşılabilir bir yapıda olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
15	Ülkemiz vergi sisteminin, vergi adaletini sağlandığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
16	Ülkemizdeki eğitim sisteminin vergi farkındalığına yeterince yer verdiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
17	Vatandaşların ihtiyaç duyduğu bilgileri vergi idaresinin yeterli düzeyde sağladığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
18	Vergi konusuna eğitim müfredatlarında daha fazla yer verilmesi ile vatandaşların vergi bilincinin arttırılabileceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
19	Eğitim düzeyi yükseldikçe vergiye olan gönüllü uyumun da artacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
20	Sosyal medyanın vergi bilincini arttırmada önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
21	İnsanların vergi uygulamalarına gereken önemi vermediklerini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
22	Ekonomik sorunların yoğunlaştığı dönemlerde vergi kaçırmanın normal bir davranış olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
23	Satıcıların vergi kaçırmasına engel olmak için alışveriş sırasında fiş/fatura alınması gerektiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
24	Vergi yükümlülüklerinin zamanında yerine getirilmemesinin gelecekte daha yüksek vergi yükü olarak karşımıza çıkacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
25	Vergi ile ilgili gelişmelerin daha çok sosyal medyadan takip edildiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
26	Gelecekte vergimi tam olarak ödemeyi düşünüyorum.	1	2	3	4	5
27	Gelecekte vergiye karşı olumsuz bir tutum sergileyeceğimi düşünüyorum.	1	2	3	4	5
28	Gelecekte vergi kaçırmayı düşünüyorum.	1	2	3	4	5

EK-5: 25-40 VE 41-55 YAŞ ARALIĞINDAKİ KATILIMCILARA YÖNELTİLEN ANKET FORMU

Araştırmada bireylerin vergi ahlâkı ve vergi bilinci düzeyleri arasındaki farklılıkları ölçmek amaçlı hazırlanan ölçek formu; danışmanın ve araştırmacının izni olmadan kullanılmamalıdır.

Sayın Katılımcı;

Bu anket ile vergi ahlâkı ve vergi bilinci kavramlarının kuşaklar arası farklılıklarının araştırılması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda anketin birinci bölümünde kişisel bilgilerinize ilişkin önermeler bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise vergi ahlâkı ve vergi bilincinin ölçülmesine ilişkin önermeler bulunmaktadır. Siz katılımcılardan kimlik bilgisi istenmemektedir. Anket doğrultusunda elde edilecek tüm bilgiler hiçbir kamu kurum veya kuruluşu ile paylaşılmayacak olup sadece adı geçen bilimsel çalışma kapsamında kullanılacaktır. Bu nedenle anket sorularına vereceğiniz cevapları içtenlikle yanıtlamanız araştırma açısından önem arz etmektedir.

Araştırmaya katılarak yardımlarınızı esirgemediğiniz için teşekkürler.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Maliye Anabilim Dalı Öğrencisi
Mustafa Topsakal
Danışman: Prof. Dr. Erdal Gümüş

Lütfen Aşağıda Bulunan Soruları ve Kutucukları Doldurunuz…

1. **Yaşınız;**

   25-30 ☐ 31-35 ☐ 36-40 ☐

   41-45 ☐ 46-50 ☐ 51-55 ☐

2. **Cinsiyetiniz;**

   Kadın ☐ Erkek ☐

3. **Eğitim Düzeyiniz;**

   İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ve Dengi ☐

   Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐

   Diğer. ☐

4. **Mesleğiniz** (Birden Fazla Seçeneği İşaretleyebilirsiniz)**;**

Ticari Kazanç ☐ Zirai Kazanç ☐

Ücret Kazancı (Özel Sektör) ☐ Devlet Memuru ☐

Serbest Meslek Kazancı ☐ Gayrimenkul Sermaye İradı ☐

Menkul Sermaye İradı ☐

Diğer Kazanç ve İratlar ☐

Çalışmıyor. ☐

5. **Aylık Elde Ettiğiniz Gelir;**

0 – 3.000 TL ☐ 3.001 – 5.000 TL ☐ 5.001 – 7.500 TL ☐

7.501 – 10.000 TL ☐ 10.001 – 50.000 TL ☐ 50.001 – 100.000 TL ☐

100.000 TL üzeri. ☐

SIRA NO	1-KESİNLİKLE KATILMIYORUM 2-KATILMIYORUM 3-KARARSIZIM 4-KATILIYORUM 5-KESİNLİKLE KATILIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARASIZIM	KATILIYORUM	KESİNLİKLE KATILIYORUM
1	Vergi vermenin her vatandaş için kutsal bir görev olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
2	Vergisini ödemeyen bir vatandaşın ahlâki değerler açısından zayıf olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
3	Vergisini tam olarak ödeyen bir vatandaşın vicdanen rahat edeceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
4	Vergi ödemenin etik değerlerle doğrudan ilgili olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
5	Vergi sistemindeki adalet algısı azaldıkça vergi kaçırma davranışına hak verilebileceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
6	Kamu hizmetlerinin karşılanması için vergilerin gerekli olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
7	Kamu hizmetlerinden yararlanma düzeyi yükseldikçe daha fazla vergi ödenmesi gerektiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
8	Dini inançları kuvvetli bireylerin vergiye daha iyi uyum sağladıklarını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
9	Vergi sorumluluğunu yerine getirmeyen bireylerin varlığının diğer bireylerin vergisel yükümlülüklerini de olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
10	Vergi cezalarının uygulanabilirliği azaldıkça vergi kaçırma davranışında da artış olacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
11	Bireylerin siyasal görüşlerinin, vergi sorumluluklarının yerine getirilmesinde önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
12	Hükümetlerin uyguladıkları politikalar değiştikçe vatandaşların da vergi ödeme davranışlarını değiştireceklerini düşünüyorum.	1	2	3	4	5

13	Hükümetlerin politikalarını benimseyen vergi mükelleflerinin vergisel sorumluluklarını tam olarak yerine getirdiklerini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
14	Ülkemiz vergi sisteminin kolay ve anlaşılabilir bir yapıda olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
15	Ülkemiz vergi sisteminin, vergi adaletini sağlandığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
16	Ülkemizdeki eğitim sisteminin vergi farkındalığına yeterince yer verdiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
17	Vatandaşların ihtiyaç duyduğu bilgileri vergi idaresinin yeterli düzeyde sağladığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
18	Vergi konusuna eğitim müfredatlarında daha fazla yer verilmesi ile vatandaşların vergi bilincinin arttırılabileceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
19	Eğitim düzeyi yükseldikçe vergiye olan gönüllü uyumun da artacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
20	Sosyal medyanın vergi bilincini arttırmada önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
21	İnsanların vergi uygulamalarına gereken önemi vermediklerini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
22	Ekonomik sorunların yoğunlaştığı dönemlerde vergi kaçırmanın normal bir davranış olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
23	Satıcıların vergi kaçırmasına engel olmak için alışveriş sırasında fiş/fatura alınması gerektiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
24	Vergi yükümlülüklerinin zamanında yerine getirilmemesinin gelecekte daha yüksek vergi yükü olarak karşımıza çıkacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
25	Vergi ile ilgili gelişmelerin daha çok sosyal medyadan takip edildiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
26	Genç kuşağın vergiyi diğer kuşaklardan daha iyi tanıdığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
27	25 yaş ve üzeri bireylerin vergi uygulamalarına karşı gereken önemi göstermediğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
28	Gençlerin yüksek vergi yükünden dolayı vergi mükellefi olmayı istemediklerini düşünüyorum.	1	2	3	4	5